

GENÇLERİN GÖNÜLLÜLÜK FAALİYETLERİNE İLİŞKİN

TUTUMLARININ SOSYOLOJİK BİR ANALİZİ: İZMİR

GENÇLİK MERKEZLERİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Elif Nur BAYRAM

Eskişehir, 2022

**GENÇLERİN GÖNÜLLÜLÜK FAALİYETLERİNE İLİŞKİN
TUTUMLARININ SOSYOLOJİK BİR ANALİZİ: İZMİR
GENÇLİK MERKEZLERİ ÖRNEĞİ**

Elif Nur BAYRAM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Fuat GÜLLÜPINAR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şubat 2022

Bu tez çalışması BAP Komisyonunca kabul edilen 2110E195 no.lu proje kapsamında desteklenmiştir.

ÖZET

GENÇLERİN GÖNÜLLÜLÜK FAALİYETLERİNE İLİŞKİN

TUTUMLARININ SOSYOLOJİK BİR ANALİZİ: İZMİR

GENÇLİK MERKEZLERİ ÖRNEĞİ

Elif Nur BAYRAM

Sosyoloji Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ocak 2022

Danışman: Prof. Dr. Fuat GÜLLÜPINAR

Bu araştırma tüm bu tarihsel, olgusal ve kavramsal çerçeve içerisinde, gençlerin kamuya ait gençlik merkezlerinde gönüllülüğü nasıl deneyimlediğine ve genç kimliğine bağlı olarak gönüllülüğü kendi yaşamında nasıl anlamlandırıldığına odaklanmaktadır. Bu doğrultuda, hangi profillerin gönüllülük ile hangi yollarla tanıştığına, hangi motivasyonlarla gönüllülük faaliyetlerinde bulunduğu ve gönüllülük faaliyetlerinde bulunarak hayatlarında ne tür maddi ve manevi faydalar sağladığına ilişkin bulgular sosyal sermaye kuramı üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma süresince "Gençlik Merkezi" olgusunun ortaya çıkış koşulları, Türkiye'de gönüllülük tartışmaları, Türkiye'de yürütülen gençlik çalışmalarının Avrupa Birliği politikaları ile ilişkileri ve bir kamu merkezinde gönüllü olmanın etkileri incelenmiştir.

Araştırmada İzmir'de yerel yönetime bağlı Alsancak Havagazı Gençlik Merkezi'nde gönüllülük faaliyetlerine katılan 17-30 yaş arası 16 gençle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma modeli kullanılarak beş ay boyunca katılımcı gözlem yapılmış ve etkinliklerde farklı rollerle aktif katılım sağlanmıştır. Türkiye'deki gençlik araştırmaları ile gençliğe tarihsel bakış konusunda Lüküslü'nün *gençlik miti* kavramsallaştırmasından; gençlerin gönüllülük deneyimlerinin kendilerine ne tür bir konfor sağladığına yönelik tartışmada ise Böhnisch'in *hayatla baş*

etme kavramından faydalanılmıştır. Ayrıca araştırma bulguları, bir kurumda gönüllü olmanın, bireysel gönüllü eylemlerde bulunmaktan farklı olarak düzenli katılım ve zamanında hazır bulunma gibi zorunluluklar gerektirdiğini ve bu durumun katılım sıklığını etkilediğini ve kurum içinde bir tür tabakalaşmaya neden olduğunu ortaya koymuştur. Yaşam koşullarına bağlı olarak daha sık katılım fırsatı bulan gençlerin, gençlik merkezindeki ilgili faaliyetlerden daha anlamlı faydalar elde ettiği, gençlik merkezinde yürütülen gönüllülük faaliyetlerinin gençleri “proje üreten gençler” ve “proje ile gidilen gençler” olarak ayrıştırdığı bulgusu dikkat çekmiştir. Bu durum, Bourdieu'nün "yeniden üretim" kavramıyla açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Gençlik, Gençlik Merkezi, Sosyal Sermaye, Gönüllülük, Genç İstihdam, İzmir

ABSTRACT

SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF ATTITUDES OF YOUTH

TOWARDS VOLUNTEERING ACTIVITIES: THE

SAMPLE OF İZMİR YOUTH CENTERS

Elif Nur BAYRAM

Department of Sociology

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, January 2022

Supervisor: Prof. Dr. Fuat GÜLLÜPINAR

This research focuses on how young people experience volunteering in public youth centers and how they make sense of volunteering in their own lives, depending on their youth identity, within a historical, factual and conceptual framework. In this direction, which profiles of youth are the ones engage in volunteering and in what ways, with which motivations they reach to the volunteering activities and what kind of material and moral benefits they receive in their lives by doing volunteering activities are studied through social capital theory. During the research, aspects such as the former conditions of the "Youth Center" phenomenon, the debates on volunteerism in Turkey, the relationship of youth work carried out in Turkey as well as the European Union policies and the effects of volunteering in a public center were examined.

In the research, semi-structured interviews were conducted within 16 young people between the ages of 17-30, who participated in volunteering activities in the Alsancak Havagazi Youth Center affiliated with the local government in İzmir. By using the qualitative research model, participant observation was made for five months and active participation was develop through different roles in the activities. Lüküslü's conceptualization of the "youth myth" was used to understand youth research and the historical view of youth works in Turkey. Böhnisch's concept of “coping with life” aimed to examine how young people's experience of volunteering provided them comfort. Additionally, the research findings revealed that volunteering in an institution requires

obligations such as regular participation and timely presence, unlike performing personal voluntary actions, and this situation affects the frequency of participation causing stratification among the volunteers. The finding that, young people who could participate more often depending on their living conditions can derive more meaningful benefits from the relevant activities in the youth center and that the volunteering activities carried out in the youth center allows to differentiate the young people as "project producers" and "project beneficiaries". This situation is explained by Bourdieu's concept of "reproduction".

Keywords: Youth, Youth Center, Social Capital, Volunteering, Youth Employment, İzmir

ÖNSÖZ

Bu çalışmada ne gönüllülüğün azlığına ya da çokluğuna ne de gönüllülük faaliyetlerinin niteliğine odaklanmadım. Gençlerin neden gönüllü olduğu ya da olmadığı konusuna ise gönüllülük müessesesinin bekası perspektifinden değil, gençlerin beklenti ve yaşam stratejileri üzerinden yoğunlaşıp, gençlerin gönüllülük davranışlarının altında yatan sebepleri sosyolojik bir perspektiften ele almayı amaçladım.

Belki akademi yolunda ilk adımlarını atan her araştırmacı gibi ben de çalışmalarına bir tez yazmanın ya da bir konuyu araştırmanın amaçlarını sorgulamakla başlamıştım: Kimin için anlamlı olmalıydı bu konu ve anlamı nerede aramalıyım; evrensel gerçekliklerde mi, Türkiye'nin küresel gerçeklerden ayrışan özgün toplumsal gerçeklerinde mi, yoksa büsbütün kendi gerçekliğimde mi gezinmeliydim? Hangisi doğru olandı? Hangisi olması gerekendi? Mesela, dünyadaki ele alınması en elzem sorun neydi ya da bir sosyolog olarak Türkiye'yi açmazlara sürükleyen hangi kilidi kurcalanmam en anlamlısı olurdu? Bu soruların hiçbirinin cevabını bulamadım. Tek bildiğim, tüm bunları kurcalarken, ele almayı düşündüğüm sorunlarla bazen üçer üçer, bazen beşer beşer ama hiç durmadan mücadele etmeye çalışan bir genç kimliğine sahip olmamdı ve günün sonunda araştırmaya, üzerine düşünmeye, yazmaya, duyurmaya degecek en kıymetli meselenin benim için tam da bu olduğuna karar verdim.

Bu yüzden bu tezin başlığında gönüllülük geçmesinin sizi yanıltmamasını rica ederim, çünkü bu bir gönüllülük araştırması değil; gençlik sosyolojisi alanında gerçekleştirilmiş bir mücadele araştırması. Konu edindiğim gençler ise hayatlarında her zaman bir şeyler için, başta kendileri, sonra başkaları için mücadele eden, hayatlarında çoklukla aldıklarından fazlasını veren ve hak ettiklerinden azını bulan; Türkiye'nin, her şeyden önce özgür olmaya çalışan, kaygılı, düşünceli, yorgun, enerjik, duyarlı, aktif, farkındalığı yüksek, sıradan ve yaşlı gençleri. Gönüllülük ise bir mücadele türünün deşifre edilmesi için bu çalışmada aralamamız gereken bir örtü.

Çalışmanın tamamlanması için gerekli olan çok çeşitli bürokratik badireleri atlatmamda bana her seferinde sabırla yardımcı olan, desteğini haftanın her günü, günün her saati ilgi ve özveriyle gösteren değerli danışmanım Prof. Dr. Fuat Güllüpnar'a ve lisans dönemim boyunca bana her zaman sahip çıkan değerli hocam Prof. Dr. İsmail

Coşkun’a çok teşekkür ediyorum. Gençlik sosyolojisi alanındaki değerli katkılarıyla Türkiye’de bu alandaki öncü isimlerden olan, sıklıkla çalışmalarına ve zaman zaman kendisine de başvurduğum değerli hocam Prof. Dr. Demet Lüküslü’ye teşekkürü borç biliyorum. Gençliğe ve gönüllülüğe dair uzun süredir zihnimde asılı duran meseleler onların varlığıyla bir biçim alıp bu tezde somutlaştı. Öte yandan, annem Yüksel Koçak Bayram, gençliğini daha başka koşullarda yaşasaydı, eminim bu tür bir çalışmaya o yıllarda kendisi imza atardı. Yaşadıklarını sorgulayıcı ve müdahale edici yapısını benimle paylaştığı için kendisine teşekkür ediyorum. Umarım bu çalışma çok daha iyilerine vesile olur.

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar DİZİNİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BİR KAYNAK OLARAK GENÇLİK	5
1.1. Yetişkin Dünyada Gençlik Çalışmak.....	5
1.1.1. Sosyoloji kuramları perspektifinde gençlik araştırmaları.....	6
1.1.2. Türkiye’de gençlik araştırmaları.....	7
1.2. Gençlik Çalışmaları Araştırmaları.....	10
1.2.1. AB’de siyasal bir aktör olarak gençlik ve gençlik çalışmaları.....	10
1.2.2. Türkiye’de gençlik çalışmaları ve kavramsal çatışmalar.....	12
1.2.3. Yerel yönetimlerde gençlik çalışmaları.....	13
1.3. Sosyoloji Kuramları Perspektifinde Gönüllülük Çalışmaları.....	15
1.3.1. Dünyada gönüllülük istatistikleri ve tartışmalar.....	19
1.3.2. Örgütlü gönüllülük ve örgütlü olmayan gönüllülük.....	22
1.4. Gençlerin Yaşam Koşullarını Belirleyen Etmenler.....	24
1.4.1. İstihdam ve işsizlik araştırmaları.....	27
1.4.1.1. <i>Genç işsizliğinde aile ve cinsiyet faktörleri.....</i>	<i>30</i>

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇALIŞMANIN ARKA PLANI.....	34
2.1. Katılımcılar.....	34
2.2. Araştırmanın sınırları.....	36
2.3. Prosedür ve uygulama.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANALİZ SONUÇLARI.....	40
3.1. Gönüllülük Algısı.....	40
3.1.1. Kurumsal yapının katılıma etkileri.....	46
3.1.2. 30 Ekim 2020 İzmir depreminin etkileri.....	49
3.1.3. Gönüllüler hiyerarşisi.....	52
3.2. Gönüllülüğün Gençlerin Yaşam Koşullarına Etkileri.....	54
3.2.1. Sosyal etki.....	54
3.2.2. Kariyer planlarına etki.....	56
3.3. Konumlanışlar.....	58
3.3.1. Ekonomik konumlanışlar.....	58
3.3.1.1. <i>Kent içi ulaşılabilirlik ve çalışma durumu</i>	60
3.3.2. Sosyo-kültürel konumlanışlar.....	63
3.4. Gençlerin Yaşam Koşullarında ve Tercihlerinde Ailenin Rolü.....	66
3.4.1. Aile ile birlikte yaşamamanın farklı cinsiyetlerde etkileri.....	73
3.5. Gençlerin Gelecek Tahayyülü ve Kariyer Hedefleri.....	78
3.5.1. Yurt dışına göç etme fikirleri.....	83
3.6. Kendinizi Nasıl Bir Genç Olarak Tanımlıyorsunuz?.....	88

TARTIŞMA VE SONUÇ	92
-------------------------	----

KAYNAKÇA	100
----------------	-----

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Tanzimat’tan günümüze Türkiye’deki bazı gençlik tanımlamaları

Tablo 1.2. Gönüllülük için Zaman Ayırma Oranı ve Sosyal Gelişmişlik Düzeyi Bakımından Ülkeler

Tablo 1.3. Gönüllülük için Zaman Ayırma Oranı ve Sosyal Gelişmişlik Düzeyi Bakımından Ülkeler Grafiği

Tablo 1.4. Örgütlü gönüllülük ve örgütlü olmayan gönüllülük

Tablo 1.5. Yaş Grubuna Göre Mutluluk Düzeyi, 2010-2020

Tablo 1.6. Gençlerin Gelecekte Umutları ve Yaşam Doyumları

Tablo 1.7. Yurt Dışına Geçici Olarak Yerleşmeyi Düşünür müsünüz?

Tablo 1.8. Yurt Dışına Kalıcı Olarak Yerleşmeyi Düşünür müsünüz?

Tablo1.9. Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Genç Nüfusun Bitirdiği Eğitim Düzeyi (TÜİK, 2021b)

Tablo 1.10. Gençler ve Evdeki İş Yükleri (Yaptığını Belirtenlerin Oranı)

Tablo 1.11. Türkiye ve AB’de Cinsiyete Göre Genç İşsizlik Oranları

Tablo 3.1. Ailelerin Belirleyici Konumu

Tablo 4. Nitel Araştırma Katılımcı Listesi

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
Akt.	: aktaran
AÖF	: Açıköğretim Fakültesi
Bkz.	: Bakınız
CAF	: Charities Aid Foundation
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ÇYDD	: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
Çev.	: çeviren
Der.	: derleyen
Ed. / Eds.	: Ed.
GM	: Gençlik Merkezi
GSB	: Gençlik ve Spor Bakanlığı
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İZBB	: İzmir Büyükşehir Belediyesi
İZFAŞ	: İzmir Fuarcılık Hizmetleri Kültür ve Sanat İşleri Tic. A.Ş.
KYK	: Kredili Yurtlar Kurumu
LGBTİ	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender, İnterseks

NEET	: Not in Employment, Education, or Training
UCLG	: United Cities and Local Governments
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
s.	: sayfa
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SPI	: Social Progress Imperative
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TGSP	: Türkiye'nin Gençlik STK'ları Platformu
UN	: United Nations
yy	: yüzyıl
y.n.	: yazar notu

GİRİŞ

Gençliğin bir kategori olarak tartışılması ve “kaynak” olarak değerlendirilmesi kuşkusuz modern bir olgudur. Bu kaynağın ulus devletlerin geleceği açısından verimli hale getirilmesine yönelik çalışmalar ise başlangıcını İngiliz Sanayi Devrimi’nden alır (Verschelden, Coussee, Walle ve Williamson, 2010). Din ve ekonomi temelli olan bu ilk oluşumlar, işçi sınıfına mensup erkeklerin kontrol altında tutulması ve kilisenin bu alt sosyal sınıftaki etkinliğinin sağlanması hedefleriyle organize edilmiş; ulus devletlerin ve serbest piyasanın gelişmesiyle farklı boyutlar kazanmıştır. Günümüzde, modern anlamdaki gençlik çalışmaları, özellikle Avrupa Birliği’nde (AB) aktif, demokratik bir toplumun oluşturulması ve mevcut örgütlü yapının devam etmesi için yatırım yapılan önemli bir hizmet alanına dönüşmüştür.

Gençlik çalışmalarından bahsedildiğinde ne anlaşıldığı, gençlik çalışmalarının hangi amaç ve anlayışa hizmet ettiği konusunda farklı görüşlere rastlamak mümkündür. Sınıf merkezli bir başlangıcı olan, zamanla kamu dışı kuruluşlarla birlikte devletin de organize bir şekilde aktör haline geldiği gençlik çalışmalarının hedefi, bazı kaynaklara göre yaşa dayalı bir ayrıştırma ile bireylerin önceden nitelikleri tanımlanmış bir topluma entegre olmasını sağlamakla ilgilidir (Davies, 2005). Türkiye’de gençlik çalışmalarının yürütülme prensiplerine bakıldığında ise bu alandaki çalışmaların AB ile müzakere süreciyle doğrudan ilgili olduğu görülür (Lüküslü ve Osmanoglu, 2018). Bu sebeple, günümüzde Türkiye’de bu alanda çalışan sivil toplum ve kamu kuruluşlarının hedef ve prensiplerinin yanı sıra takip edecekleri türlü kavramsallaştırmaların da AB’de yürütülen gençlik çalışmaları perspektifi ile uyumlu halde olduğu izlenebilir. Ancak her ne kadar gençlik çalışmaları AB entegrasyonu merkezli bir sürecin çıktısı olarak görülse de Türkiye’de ulusal düzeydeki gençlik tartışmalarının tarihi daha eskilere dayanır.

Gençlerin aldığı eğitim ve edindiği tecrübenin devlet tarafından sağlanması, düzenlenmesi ve yönlendirilmesi ulus-devletleşen ülkelerin öncelikli konularından biri olmuştur. Türkiye’de de gençlerin kamusal temsiline özellikle Cumhuriyet Dönemi’yle birlikte büyük önem atfedilmiş ve Türk gençliğinin “Cumhuriyet’in sadık neferleri” olarak yetiştirilmesine özel bir dikkat verilmiştir. Cumhuriyet tarihinin her döneminde siyasal aktörler tarafından gençliğe farklı anlamlar ve misyonlar yüklenmiştir (Lüküslü,

2009). Erken Cumhuriyet yıllarında milli bilinç oluşturma odaklı olan bu misyonla, gençliğin ideolojik ve bedensel eğitiminin devlet müfredatlarına nasıl yansıdığına dair çalışmalara sıklıkla rastlamak mümkündür. Özellikle beden terbiyesinin oldukça ön planda olduğu bu çalışmalarda, günümüzde dahil, gençlik çalışmalarının sıklıkla “spor” ile birlikte anıldığı görülür. Ancak yanı sıra, gençlerin yabancı dil eğitimi alması ve yurt dışı tecrübesi kazanmasına yer yer imkanlar sağlandığı ve bu imkanların verildiği gençlerin ülke idaresinde önemli roller üslendiği de resmi kaynaklarda izlenebilir (bkz. Erdoğan, 2016). 20. yy sonlarında bu yaş grubuna yönelik tartışmalarda kendilerine “Atatürkçü gençlik”, “dindar nesil”, “asi gençlik”, “apolitik kuşak” isimlendirmeleri atfedilirken, son yıllarda, özellikle Gezi Parkı olayları ve sonrasında, önceki neslin özelliklerinden tamamen ayrıştırılmaya çalışılan, tanımlamada zorluk çekilen ve her zamankinden daha fazla merak edilen bir “Z Kuşağı” olgusu gündemde yer almış ve bu söylem literatürde de tartışmalı bir kavram olarak kullanılmıştır.

Gençlik çalışmalarının tarihsel ve sosyolojik bağlamda değerlendirilmesi söz konusu olduğunda, Türkiye’de gençlerin yasal ve kamusal olarak nasıl tanımlandığının yanı sıra, Türkiye’nin AB değerleri ve ilişkileri bağlamında nasıl pozisyon aldığına, bu alandaki çalışmalarda sıklıkla rastlanan “gönüllülük” kavramını ne şekilde anlamlandırdığına dikkat etmek gerekir. Gençlik merkezi olgusunun tarihten gelen ideolojik yapısı, gençlik çalışmalarının Türkiye-AB süreçleri ile ilişkili olan özgün yapısı; kamuya bağlı gençlik merkezinin bürokratik yapısı ve siyasi kimliği ile Türkiye’deki gençlerin mevcut sosyo-ekonomik koşulları, buralarda yürütülen faaliyetlerin nitelik ve hedeflerini doğrudan etkilemektedir. Bourdieu’nün sosyolojinin amacına yönelik tanımından hareketle, gençlik merkezinde gönüllülük faaliyetlerinde bulunan gençlerin gönüllülük deneyimleri “Nasıl oluyor da...” sorusu ile birlikte değerlendirilmektedir. Nasıl oluyor da gençler, kendilerini çevreleyen mevcut sosyal yapı ve toplumsal süreçlerin, işsizlik ve güvenlik gibi kaygıların, kişisel kariyer planlarının ve beyin göçü tartışmalarının gölgesinde gönüllü oluyor? Hangi gençler gönüllülükle nasıl tanışıyor? Gençlik merkezinde gönüllü olmak gençlere ne sağlıyor, hayatlarında nasıl bir boşluğu dolduruyor? Gençlik merkezinde gönüllü olan gençler kendilerini çevreleyen ve doğrudan etkileyen toplumsal koşulları nasıl değerlendiriyor?

“Nasıl oluyor da gençler gönüllü oluyor?” sorusunu irdelemek için Türkiye ve AB’deki gençlik araştırmalarına ve Türkiye’de literatürdeki gönüllülük tartışmalarına başvurulmuştur. Mülakat süresince katılımcılardan gelen cevaplar araştırmada gönüllülüğün sınıfsal boyutunun dikkate değer olduğunu ortaya çıkarmış ve temelde Bourdieu’nün *sosyal sermaye kuramı* ile Böhnisch’in *hayatla baş etme* kavramı üzerinden oluşturulan hipotezi desteklemiştir: Buna göre gönüllülük, gençlerin mevcut sosyal, ailevi, ekonomik koşullarıyla baş etme yöntemidir; Bourdieu’nün *kültürel yeniden üretim paradoksu*¹ ve Türkiye’de modern ekonomik sınıfların oluşumunun özgün yapısına bağlı olarak, gençler gönüllülük pratiklerinin sağladığı sosyal çevre ve imkanlar sayesinde ailelerinden miras aldıkları sınıf hasarlarını onarırlar. Bu noktada gönüllülüğün nasıl algılandığı ve Türkiye’de nasıl tartışıldığı soruları önem taşımaktadır. Buna göre, tüm bu sınıfsal onarılmayı sağlayan gönüllülük, esasında “örgütlü” gönüllülüktür ve kurumsal olmayan gönüllülük halinden farklı olarak kişilere, kurum kültürüne ve süreçlerine uyum sağlamak gibi belirli bazı sorumluluklar yükler. Bu da gönüllü profiline, beklenti ve hedeflerinin, karşılıklı birbirini seçme eylemi bağlamında bağlı oldukları kurumun bürokratik yapısına göre değişiklik gösterebileceğini ifade etmektedir. Gönüllülük motivasyonu farklı kurumlarda aktif olan gençlerde belli başlı ortak nitelikler taşısa da bu araştırmada gönüllülüğün devlet kurumu destekli, Avrupa Birliği’nin gençlik çalışmalarıyla uyumlu “gençlik merkezi gönüllülüğü” boyutuna özellikle odaklanılmıştır. Bu sayede, AB’de de gönüllülük faaliyetleri ve gençlik çalışmalarının yürütüldüğü ve eşdeğer nitelikteki diğer gençlik merkezleri üzerine yapılan araştırmaların ve AB’nin bu merkezler çerçevesinde bir politika haline getirerek üzerine eğildiği ve Türkiye dahil tüm paydaşlarına teşvikler sunduğu gençlik politikalarının daha iyi anlamlandırılmasına imkan sağlanmıştır. Tüm bunlarla katılımcıların içinde bulundukları toplumsal koşulların, gönüllülük pratiklerini nasıl karakterize ettiği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, gençlik çalışmalarının temel yapısı ve buna dair eleştirilerden başlanmak üzere, gençlik çalışmalarının Avrupa Birliği, Türkiye ve Türkiye’deki yerel yönetimler düzeyindeki yapısı değerlendirilmiştir. Gençlik çalışmalarının vazgeçilmez bir unsuru olan ve gençlik merkezi çalışmalarının temelini

¹Bourdieu ve Passeron, (2014)

oluşturan gönüllölük olgusu, kamusal istihdam hedefleriyle birlikte ele alınmıştır. Gençleri toplumsal olarak çevreleyen işsizlik, ekonomi, yurt dışı fikirleri ve aile etkisi gibi temel unsurlara yönelik çeşitli araştırmalar ve tartışmalar ortaya konmuştur. İkinci bölümde çalışmanın arka planına dair bilgiler, üçüncü bölümde ise saha analizleri sosyal sermaye kuramı perspektifinde analiz edilerek detaylandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BİR KAYNAK OLARAK GENÇLİK

1.1. Yetişkin Dünyada Gençlik Çalışmak

Türkiye’de gençlik üzerine çalışmak ve argümanlar üretmek her dönemde araştırmacılar için bambaşka olguların, sorunların, fikirlerin, olay örüntülerinin kapılarını açmıştır. Gençler, “solcu” veya “ülkücü” kimlikleriyle, “başörtülü öğrenci” kimlikleriyle; ucuz işçi olmalarıyla, işsiz olmalarıyla, mizahı yeni bir direniş biçimine dönüştürmeleri, sosyal medyanın denetleyici ve gündem belirleyici gücünü ellerinde bulundurmalarıyla, ücretsiz erişilebilir eğitim ve barınma talepleriyle her zaman dikkate değer aktörler olmuşlardır. Tarihte toplumlar gençleri kimi zaman tembellikle, kimi zaman saygısızlıkla, lüks ve konfor düşkünü olmakla itham etseler de toplumları geleceğe taşıyan öncü güç olarak gençler, anlaşılması, yetiştirilmesi ve denetlenmesi gereken önemli siyasal aktörler olmaya devam etmişlerdir. Türkiye özelinde bakıldığında gençlik çalışmalarının, farklı aktörlerle, küresel düzeydeki gelişmelerin yanı sıra yerel düzeydeki ekonomik ve siyasal gelişmelerle de birlikte derinleşen zengin bir yapıya sahip olduğu görülür. Gençlere teknoloji, tüketim ve insan kaynakları alanlarından olduğu gibi, medyadan, işsizlikten, beyin göçü tartışmalarından, dindarlıktan, gelenek ile olanla ilişkilerinden, boş zamandan, tüketimden, yaşam doyumundan, yeni toplumsal hareketlerden bakmak ve genellemelere gitmek mümkündür.

Bu araştırmada ise gençlik çalışmaları, gönüllülük olgusuyla ilişkilendirilerek incelemeye alınmış, gençleri gönüllülük ile tanıştıran türlü sosyal, ekonomik ve siyasal olgu ve aktör birlikte değerlendirilmiş ve ortaya çıkan bulgular sosyal sermaye kuramı ile açıklanmıştır. Araştırmanın perspektifini geliştiren başlıca çalışma alanlarını kabaca dört sınıfta değerlendirmek mümkündür. Bunlar, gençlik çalışmaları, gençlik merkezi çalışmaları, gönüllülük araştırmaları ile işsizlik ve istihdam araştırmalarıdır. Bu alanların her biri birbirinin sebebi ve sonucu olma özelliği gösteren bir dizi toplumsal olgu ve sosyal politika ile şekillenmekte ve birbirine bağlanmaktadır.

1.1.1. Sosyoloji kuramları perspektifinde gençlik araştırmaları

Gençlik çalışmalarını farklı disiplinlerin geliştirdiği kuramlar üzerinden ele almak mümkündür. Örneğin, gencin fiziksel ve psikolojik değişim boyutu biyolojik kuramlarla açıklanabilir ya da gencin bilişsel, cinsel ve kişisel gelişimi psikoloji kuramları etrafında değerlendirilebilir. Gençliğin, yetişkinliğe geçişte bir aşama olarak ele alınması ve hem çocuk hem gencin fiziksel ve psikolojik gelişim aşamalarının takip edilmesi, farklı disiplinlerde çalışma konusu olduğu gibi, sosyolojide de farklı kuramlar etrafında ele alınmıştır. Toplumsal yapıyı bir sistem olarak değerlendiren ve olguları uyum temeliyle değerlendiren yapısal işlevselci yaklaşım, gençliği, bireylerin yetişkinlikteki yeni rollere hazırlanması için bir geçiş dönemi olarak görür (Baran, 2013). Bu hedefle, toplumun kurumları aracılığıyla gençlerin sosyal uyum, toplumsal bütünüşme ve çalışma disiplininin geliştirilmesi hedeflenir. Bu gelişimin sağlanamaması durumunda ise kuşak ve kimlik çatışmaları ortaya çıkar. Yapısal işlevselci yaklaşım, değerimenin meydana getirdiği sorunları dikkate alarak, bütünüşme ve uyum temelinde toplumsal kurumların birlikte hareket etmesi gerekliliğini ön plana koyar.

Çatışmacı kuramın, çıkar grupları arasındaki rekabet ve toplumsal çıkarların güçlüler lehine işlemesi yaklaşımından hareketle, gencin davranışlarının ve yaşam koşullarının bağlı bulunduğu sınıfın yapısal özellikleri tarafından belirlendiği görüşü ortaya çıkar. Marx'tan etkilenen Bourdieu ise, gencin sahip olduğu kültürel sermayesi, diğer bir ifade ile eğitim yoluyla elde ettiği mesleki bilgi donanımı, gencin sosyal sermayesini güçlendirerek genişlettiğini söyler. Öte yandan Bourdieu, yine habitus kavramı ile çocukluktan itibaren yetiştiği ailenin tüm normlarını ve alışkanlıklarını öğrendiğini ve bunu kültürel sermayesi ile birleştirerek bir toplumsal hareketlilik yaşadığını ve böylece kendinde belli zevk ve beğeriler geliştirerek yatkınlıklar kazandığını vurgular (Allan'dan aktaran Baran, 2013). Baran'ın ifadesine göre, toplumsal değerimin hızlı olduğu sanayi ve sanayi ötesi toplumlarında; gencin aile içinde sosyalleşmesini yeterince sağlayamaması, toplumsal normlara uygun davranmaması, eğitim, sağlık gibi hizmetlerden yararlanmada sıkıntılar yaşaması ve özellikle ekonomik bakımından yeterli kaynağa sahip olamaması gibi faktörlerden dolayı gencin sorunlarının artığı gözlemlenmektedir. Bu durum ebeveyn ve genç arasında kuşaklar arası çatışmanın yaşanmasına neden olduğu gibi sistemle bağlantılı olarak eğitim ve ekonomik alanla ilgili

gerginliklerin oluşmasına da yol açmaktadır (Baran, 2013, s. 13). Çatışmacı kuram, gençlik kategorisine dair sorunları sınıf sisteminin yarattığı eşitsizlik sorunlarıyla ilişkilendirerek ele almaktadır.

Sembolik etkileşimcilik kuramı ise toplumun ve gencin birbirini karşılıklı olarak etkilemesi ve dönüştürmesi bakış açısına odaklanır. Buna göre genç, içinde bulunduğu roller çerçevesinde hareket eder ve toplumsal etkileşimler doğrultusunda hareketlerini şekillendirerek ve kendi yorumunu katarak benliğini oluşturur. Süreç içinde edindiği, taşıdığı ve geliştirdiği kültürel kodlar onu toplumun bir bireyi yapar ve gencin toplum içindeki aktif katılımı onu toplumsal dönüşümün de bir parçası haline getirir.

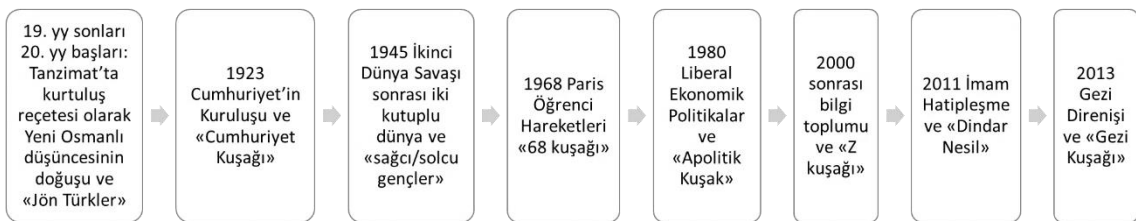
Genç bağımlı ve çocuksu olmaktan sıyrılıp bağımsız ve özgür olmaya doğru bir yönelime girerken ait olduğu ailenin yapısına içinde bulunduğu grubun sosyo-ekonomik düzeyine göre sosyalleşir. Bu nedenle her ailenin çocuk yetiştirme yöntemi, iletişim biçimi, sahip olduğu kültürel, sosyal ve ekonomik sermayesi farklılık taşır. Özellikle ekonomik ve kültürel sermayenin azlığı ya da çokluğu belli bir tabakalaşma hiyerarşisi yaratır. Böylece ailenin sosyo-ekonomik düzeyi farklı bir ilişki ağını ortaya çıkarır. Bu durumda farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarında görülebilen başarısız sosyalleşme, gencin ailesinden ayrı, kendi başına özgürlüğünü ilan eden ve asi davranışlar gösteren bir kültürün oluşmasına yol açar. Toplumun genel norm ve değerlerine karşı gelen gençler, kendilerine özgü bir iletişim biçimi geliştirerek toplumsal kurumlara başkaldır ve isyankâr tavır içinde davranışlara girişirler (Doğan'dan aktaran Baran, 2013, s. 15). Gençlerin kendi yaşam koşulları çerçevesinde yeni bir kültürel dil ve özgün yaşam biçimi geliştirmesi durumu alt kültür kuramlarıyla açıklanmakta ve genellikle kent yerleşimleriyle ilişkili olarak ele alınmaktadır.

1.1.2. Türkiye’de gençlik araştırmaları

Türkiye’de gençlik, özellikle Cumhuriyet tarihi boyunca her dönemde siyasi hedef ve misyonlarının taşıyıcısı olarak görülmüştür. Tanzimat Dönemi ile başlayan, başlangıçta Osmanlı’nın yeniden doğuşu ve sonrasında genç Türkiye’nin kuruluşu için izlenen politikalarda ülkenin geleceğinin tesis edilmesi hedefiyle gençlerin nitelikli

eğitimine ya da yetiştirilmesine ayrı bir önem verildiği anlaşılmaktadır. Tanzimat Dönemi'nde gençlere yüklenen roller Şerif Mardin'in ilgili çalışmalarında, Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu (Mardin, 2021) ve Jön Türklerin Siyasi Fikirleri adlı eserlerde izlenebilir (Mardin, 2019). 1930'lar sonrası ise küresel düzeyde yaşanan gelişmelere bağlı olarak iki kutuplu dünya fikrinin gelişmesi, Türkiye'deki gençlik hareketlerinin ve gençlik çalışmalarının da bu düzeyde incelenmesini gerekli kılmıştır (Kaya, 2020). 1968'de dünyada yaşanan siyasal ve kültürel farklılaşmalarla birlikte Amerikan emperyalizminden rahatsızlık duyan öğrencilerin başlattığı devrimci hareket ve bunun Türkiye'deki neoliberalleşme, askeri darbe ve balyoz süreçlerine denk gelen yansımaları, Lüküslü'nün "Türkiye'nin 68'i: Bir Kuşağın Sosyolojik Analizi" isimli çalışmasında incelenmiştir (bkz. Lüküslü, 2015a). 2000'li yıllarda AKP'nin iktidara gelişi, imam hatipleşme, başörtüsü tartışmaları, tarikatlaşma ve karşısında konumlanan seküler niteliklere sahip derneklerin tamamının, gençleri "dindar gençlik", "Atatürkçü gençlik" olarak ülkeye özgü bir çift kutuplu siyasal polarizasyona hapsetmeye çalıştığı görülmektedir. Lüküslü, tüm bu süreçlerde gençlerin nasıl konumlanması gerektiğine yönelik tanımları ve gençlere yüklenen misyonları "gençlik miti" ismiyle kavramsallaştırmıştır (Lüküslü, 2015b). Türkiye'de dindar gençlik tartışmalarının özellikle dindar kadın kimliğinin kamusallaşması üzerinden bir okumasını yapan Nilüfer Göle, türban ve başörtüsü ayrımı ile özellikle genç kadınların "geleneksel" örtünme biçimini reddedip türbanı seçerek Müslüman kadını kamusal bir fail haline getirmesi ve kamuda kendilerine yer açması öyküsünü "Modern Mahrem" ismiyle çalışmıştır (Göle, 1991).

Tablo 1.1. *Tanzimat'tan günümüze Türkiye'deki bazı gençlik tanımlamaları*

Teknoloji ve ağ toplumunun devreye girmesiyle, yeni katılım biçimleri doğmuş, oy verme, bir partiye üye olma gibi geleneksel katılım türleri değişim hızına ve farklı

sorunlara yeni çözümler üretmede geri kalmaya başlamış; gençler geleneksel katılım yollarından uzaklaşmıştır. Bu süreçte Türkiye’de de geleneksel siyasal partiler gençlerin kamusal alandaki yerini eski değerlere göre tanımlayamaz hale gelmiştir. 90’ların sonuna denk gelen bu dönemde “apolitik kuşak” tanımlaması ortaya atılmış, gençlerin toplumsal alanda eskisi kadar cüretkar olmayan yeni halleri bu kuşağın daha içine kapanık, kamu bilincini ve kamusal değerleri artık önemsemeyen, anı yaşayan, tüketim odaklı bir küme olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur. Neoliberal ekonominin aktörleri de bu dönemde gençleri güçlü bir tüketici potansiyeli olarak “Z kuşağı” adı altında sınıflandırmış ve Z kuşağının tüketim alışkanlığının belirlenmesi ve hem müşteri hem insan kaynağı olarak doğru değerlendirilmesi hedefiyle 21. yüzyıl gençlerini içinde bulundukları sınıfsal ve toplumsal değerlerden arındırarak küresel değerler taşıyan yerel özneler olarak konumlandırmıştır (Pew Research Center, 2019).

Günümüzde Türkiye’de yeniden alevlenen bu Z kuşağı tartışması, temelde 80 sonrası yaşanan ekonomik gelişmelerin ve dışı açılmanın toplumsal düzeyde getirdiği sanayileşme, hızlı kentleşme ve bundan etkilenen toplumsal yapının, 80 öncesi ve sonrası kuşağın yaşam biçimlerini bambaşka noktalara taşımasıyla ilgilidir. Kırdan kente göç öyküsünün ailelerin yaşam koşullarını dramatik şekilde değiştirmesi ve kentte yetiştirdikleri çocuklarının artık kendilerinden farklı, “kentli” bir yaşam tarzına sahip olmaları durumu (Ağırdır, 2020, s. 319-328) gençler ile ailelerinin hayat görüşü ve yaşam beklentileri açısından kopuş yaşamasına, kamusal ve siyasal alandaki talep ve beklentiler anlamında ailelerin ve çocukların farklı seçimlere yönelmesine sebep olmuştur. Bekir Ağırdır’a göre iki kutuplu dünyanın özneleri olmuş olan ve kır yaşamı koşullarıyla yetişmiş olan muhafazakar tabanlı ailelerin çocukları, geleneksel yaşam biçiminin getirdiği yaşam beklentilerinin yerine, kamusal alanda daha çok etkin olmanın getirdiği düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü, eşit yurttaşlık hakkı, çevre ve hayvan hakları gibi yeni taleplerle ortaya çıkmaya başlamıştır.

Gençlerin hala siyasal bir özne olarak kamusal alana müdahale gücünü ellerinde bulundurmaları durumu ancak 2013 Gezi Direnişi ile birlikte dikkat çeker hale gelmiş ve “apolitik kuşak” tanımlamasının anlamını yitirdiği yeni bir döneme girilmiştir (Güven, 2014). Gençlerin yeni dönemde ortaya çıkardığı, teknolojiyi, sosyal medyayı ve mizahi dili içine alan bu yeni örgütlenme ve mücadele etme biçimi, geleneksel siyasal aktörler

için de bu yeni dile ve yeni iletişim biçimine ayak uydurmayı zorunluluk haline getirmiştir. Bu sebeple son dönemde gençlerin kendilerini ve çevrelerini nasıl tanımladıkları, nasıl anlamlandırdıkları ve içinde bulundukları toplumsal koşulları nasıl değerlendirdikleri soruları yeniden önem kazanmıştır.

1.2. Gençlik alışmaları Araştırmaları

Gençlik zerine genellemelerde bulunmak yetişkinlerin konusu olmuş ve bu genellemeler içlerinde zaman zaman davranışları yönlendirme ve denetleme amaçları taşımıştır. Bir başka bakış açısıyla, toplumdaki gençlerin iyi yetişmesi ve yetiştirilmesi, toplumlar ve artık toplumlar üstü sistemler için her zaman bir beka sorunu olmuştur. Bu sebeple, toplumların tarih boyunca genç kimliğine hangi değerleri attettiğini dikkate almak, toplum hafızasında hangi varsayımların ve anlayış biçimlerinin taşındığını tespit etmek, gençlik üzerinde yürütülen ulusal ve uluslararası politikaların mahiyetini anlamada yol gösterecektir. Ancak 21. yy'ın farkı, bu dönemde toplumsal ve ekonomik yapıların çok daha hızlı şekil değiştirmesi ve bu dönem gençlerinin davranışlarının sebeplerini anlamlandırmanın ve bu davranışları yönlendirmenin her zamankinden daha zor olmasıdır. Gençliğin bir toplumun, yapının, sistemin bekasıyla doğrudan ilişkili olması, onu önemli bir siyasal aktör konumuna getirmektedir. Gençliğin her zamankinden daha etkin bir şekilde, temelde iktisadi yapıya şekil vermesi ve güçlü siyasal aktörler olarak kabul edilmesi durumları, ulus-devletleşme süreciyle doğrudan bağlantılıdır. Genç kimliği, yeni toplumsal hareketler ve sonrasında küresel boyutta değişen dünya düzeniyle beraber kendisini ve çevresini keşfetmeye daha açık hale geldikçe, artık işlenmeyi ve yönlendirilmeyi bekleyen pasif potansiyel g olmaktan ık mış, kendisini gerçekleştiren dinamik bir yapıya dnşmştir. Bu durum, gençlik alanında ulusal ve uluslararası düzeylerde daha fazla ve yenilikçi politikalar üretilmesini zorunluluk haline getirmiştir.

1.2.1. AB'de siyasal bir aktör olarak gençlik ve gençlik alışmaları

Son dönemde gençlerde geleneksel siyasi katılım oranlarının gözle görülür şekilde düşüşünü takiben (Kitanova, 2020) AB'de alternatif demokrasi üretim şekillerinden biri

olarak örgütsel üyelik ve sivil katılım olgularının da dikkatle incelenmeye başladığı görülür (Ekman ve Amnå, 2012). Avrupa’da aşırı sağ rejimlere desteğin artması ve buna bağlı olarak AB’den ayrılma fikrinin tartışılmaya başlanması durumları dikkate alındığında, bazı tartışmalara göre topluluğun geleceğini güvence altına alması açısından en temel misyonlarından biri, AB değerlerinin ve avantajlarının farklı destek programlarıyla gençlere fark ettirilmesi olmuştur (bkz. Motti-Stefanidi, F. ve Cicognani E. 2018). Bu doğrultuda her yıl giderek artan biçimde gençler için toplumsal süreçlere demokratik katılımın desteklenmesi, AB içinde çalışma ve eğitim hareketliliğinin sağlanması ve proje fonu desteği sağlanması gibi teşvikler sağlanmaktadır. Erasmus+ ve benzeri gençlik programları ile bunlar özelinde oluşturulan uzun ya da kısa süreli projeler ve hedefler, gençlerin hem yerelde hem AB düzeyinde siyasal ve toplumsal katılımına destek vererek içinde bulundukları toplumla uyumlu, küresel süreçler ve geleceği etkileyen küresel sorunlar konusunda bilinçli ve AB değerlerini benimseyen bir dünya görüşü geliştirmesine imkan sağlamaktadır (Verschelden, Coussee, Walle ve Williamson, 2010)².

Uyum, temelde belli bir kurumsal yapının sürdürülmesini sağlamaya yöneliktir. AB gençlik çalışmalarında en sık kullanılan kavramlardan birinin “katılım (participation)” olması, gerçekleştirilen projelerde gençlerin halihazırda var olan bir düzene uyum sağlamasının öncelendiğini ortaya koyan unsurlardandır (Chisholm, Kovacheva ve Merico, 2011, s. 208). Avrupa Komisyonu’nun 2018 yılında yayınladığı AB Gençlik Stratejisi Raporu’na göre³ 2019-2027 dönemini kapsayan AB Gençlik Stratejisi, üç tema altında geliştirilmiştir: Yakınlaştırma / çekme (engage), birleştirme / bağlama (connect) ve güçlendirme (empower). Buna göre, erişilmesi planlanan hedeflerden bazıları aşağıda verilmiştir:

- Gençlerle yeni bir AB diyalogu başlatmak, böylece farklı kökenlerden gelen gençlerin AB politika kararlarına katkıda bulunabilmelerini sağlamak;

²Bkz. Avrupa Gençlik Çalışmaları Gündemi hakkında Avrupa Birliği Konseyi kararı: European Council, 2020.

³(2018). Engaging, Connecting and Empowering young people: a new EU Youth Strategy. Brussel: European Commission.

- Avrupa Gençlik Portalı'nı, AB ile çalışabilecekleri, gençler için tek bir dijital giriş noktası olarak güçlendirmek;
- Kaliteli bilgiye erişim, güvenilir kaynaklarla doğrulanma ve Avrupa ve diğer seçimlere katılımın desteklenmesi dahil, gençlerin demokratik hayata katılımının artırılması;
- “Katılımcı öğrenmeyi” desteklemek ve Erasmus+ ile Avrupa çapında ve ötesinde katılımcı eylemlere ilginin artması
- Tüm karar verme seviyelerinde diyalog ve katılımcı mekanizmaların teşvik edilmesi, örneğin gençlik konseyleri aracılığıyla, geri bildirim mekanizmalarına özellikle dikkat etmek ve farklı geçmişlerden gençlere hitap etmek;
- Gençlik örgütlerine katılım veya çevrimiçi aktivizm dahil, gençlerin sosyal ve sivil katılımını teşvik etmek;
- Gençleri gençlik çalışmaları, gençlik meclisleri veya simülasyonları, sivil eğitim ve medya okuryazarlığı yoluyla örgün eğitim ve resmi makamlarla sinerji içinde çalışmaya hazırlamaya yardımcı olmak. (Avrupa Birliği Gençlik Stratejisi 2019-2027)

Gençlik çalışmalarının sosyal refah devletinin bir ürünü olarak orta ekonomik sınıfın ihtiyaçlarına yönelik geliştirilmesi, geliştirilen politikalara uyum sağlaması hedeflenen ya da halihazırda uyum sağlayabilen gençlerin bu projelere “proje yürütücüsü” olarak katılımına imkan verebilir, bu kıstasa sahip olan gençler, politik süreçlere aktif ve demokratik katılım haklarını, sağlanan imkanlar dahilinde özgürce kullanabilir. Ancak çalışmalarda bu sınıfsal merkezden uzaklaşıldığında ve hedef kitlenin belirlenen değerleri taşımadığı noktada gençlik politikalarında yaygın hedef olarak gösterilen “özgürlük” ve “demokrasi” değerlerinin yerini daha fazla “sosyal kontrol” alacaktır. Bu çıkarım, modern gençlik çalışmalarının amaçları ve kapsayıcı hedefleri dikkate alındığında, “işlevsel gençlik çalışmalarının erişilemez; erişilebilir gençlik çalışmalarının ise işe yaramaz” olduğu görüşünü beslemektedir (Verschelden, Coussee, Walle ve Williamson, 2010). Bu açıdan bakıldığında post-modern gençlik çalışmalarının, ulus-devletlerin toplum üzerinde uyguladığı diğer toplumsal müdahale yapılarından farklı bir yere konulamayacağını söylemek mümkündür.

1.2.2. Türkiye’de gençlik çalışmaları ve kavramsal çatışmalar

Türkiye’de gençlik çalışmaları, yerel yönetimler, merkezi yönetim ve sivil toplum örgütleri tarafından yürütülmektedir ve gençlik politikaları ile gençlik merkezlerine

yönelik yaklaşım Avrupa Birliği sürecinin demokratik kazanım ölçütleriyle doğrudan ilişkilidir (Lüküslü ve Osmanoğlu, 2018). Ancak en başta Türkiye’de sivil toplumun, siyasal katılımın ve “örgüt üyeliğinin” anlaşılma ve uygulanma şekli AB örneğinden çok daha farklıdır. Zira kimi zaman, kamusal taleplerin daha yoğun olduğu kent mekanlarında, özellikle genç nüfus tarafından aktarımı sağlanan kentli bir çeşit sivil katılım türünün (Barrett ve BruntonSmith, 2014), kamusal alanın karar alıcıları tarafından dışlandığı gözlemlenebilmektedir (Güven, 2014). Bee ve Kaya’nın çalışmasına göre Türkiye, biri hükümetler tarafından desteklenen, diğeri vatandaşlar tarafından talep edilen olmak üzere iki farklı aktif vatandaşlık yapısına sahiptir. Hükümetler tarafından desteklenen sivil toplum örgütlerinin desteklenme biçimleri ve boyutları farklılaşırken, toplumun bu kurumları benimsemesi ve itibar etmesi de bu kurumların kim tarafından ne boyutta desteklendiğine bağlı olarak değişmektedir. Siyasi kutuplaşma ve devlet kontrol mekanizmalarının bu alandaki işleyişi, sivil toplum örgütlerindeki katılımı ve çeşitliliği azaltıcı şekilde etkilemektedir (Bee ve Kaya, 2016a).

1.2.3. Yerel yönetimlerde gençlik çalışmaları

Gençlik çalışmalarının yerel yönetimler düzeyinde yürütülmesi, büyükşehir ve ilçe belediyelerinde kurulan gençlik merkezleri, bakanlık merkezleri ve gençlik meclisleri aracılığıyla mümkün olmaktadır. Gençliğe dair veriler ve Avrupa Birliği çalışmaları dikkate alınarak 2020 yılında Cumhurbaşkanlığı Yerel Yönetim Politikaları Kurulu Kent Araştırmaları Enstitüsü tarafından Belediyeler için Gençlik Hizmetleri Rehberi yayımlanmıştır (Yavuz ve Altıntaş, 2020). Raporda, yerel yönetimlerin hızlı ve esnek çalışma imkanları dolayısıyla, bütçelerini gençlerin kişisel ve mesleki becerilerinin ve sosyal katılımının artırılması yönünde öneriler ortaya konmuştur. Türkiye’deki gençlik çalışmalarının mahiyetini anlamaya yardımcı olacak önemli belgelerden biri de 2013 yılında yayımlanan Ulusal Gençlik ve Spor Politikası’dır ve içeriğindeki eğitim ve yaşam boyu öğrenme; istihdam, girişimcilik ve mesleki eğitim; dezavantajlı gençler ve sosyal içerme, demokratik katılım ve yurttaşlık bilinci; gönüllü çalışma ve hareketlilik gibi anahtar kavramların Avrupa Birliği gençlik politikalarıyla uyumlu olduğu görülebilir. Kalkınma Bakanlığı’nın 2015 yılında yayımladığı Kalkınma Planı 2014-2018 Gençlik

Çalışma Grubu Raporu'nda da Türkiye'deki gençleri ve gençlik çalışmalarını apolitik gençlik tartışmaları dahil, göç, işsizlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi olgular üzerinden veriler dahilinde karakterize edilmiştir.

Türkiye'deki gençlik merkezleri üzerine etnografik yaklaşımla yapılan, Avrupa Birliği süreçlerini ve politik yapının yerel düzeydeki etkilerini dahil ederek bu konuda doğrudan sosyoloji literatürüne katkı sağlayan Lüküslü ve Osmanoğlu'ya ait (bkz. Lüküslü ve Osmanoğlu, 2018) araştırmadır. Araştırmaya göre, merkezlerin politik konumlarından doğan çeşitli avantaj ve dezavantajlar, merkezlerde yürütülen faaliyetlerin mahiyetini etkilemekte, merkezdeki faaliyetlerin misyon ve bakış açılarının belirlenmesinde belirleyici olmaktadır. Buna göre, Türkiye'de belediyeler tarafından kurulan gençlik merkezleri fiziki alan ve çalışma prensipleri bakımından standart bir yapıya sahip değilken, bakanlığa bağlı gençlik merkezleri daha örgütlü ve kamu kaynaklarından faydalanma imkanları daha yüksektir. Merkezi yönetime bağlı merkezlerde “ideal gençlik” yetiştirme misyonu tüm gençlik merkezlerinin niteliğini belirler ve çalışmaların merkezi olarak yürütülmesi ve dağıtılması dolayısıyla katılım oranının az ya da fazla olması daha az önceliklidir. Belediye merkezlerinde ise katılımcı sayısının fazla olması yerel politikacıların merkeze atfedeceği önemi belirlediğinden, niceliksel kullanım verileri, çalışmaların devamında belirleyicidir. Bu aynı zamanda yerel merkezlerin, katılımcıların beklenti ve taleplerine daha çok önem vermesini de gerektirir. Sınırlı kaynaklar dolayısıyla AB kaynakları yerel merkezlerde alternatif olarak değerlendirilirken merkezi yönetimin yerel çalışmalarda AB örneklerine daha mesafeli olduğu ifade edilmiştir (Lüküslü ve Osmanoğlu, 2018). Araştırmanın temel sonuçlardan biri gençlik politikalarının uygulanmasında yerel ve merkezi yönetimler arasındaki rekabet tutumudur. Benzer tutum Kalkınma Raporu'na da yansımış, gençlik merkezlerinden yararlanan gençlerin oranının istenilen seviyede olmadığı ve bilinirliğinin artırılması gerektiği belirtilirken (Kalkınma Raporu, 2015, s. 56-57), Türkiye'de gençlik meclislerinin ve gençlik merkezlerinin politik yapıdan nasıl etkilendiği şu şekilde açıklanmıştır:

Belediyelerin kolaylaştırıcılığında kent konseyleri altında kurulan gençlik meclisleri gençlerin yerel yönetimlerle bağıını güçlendirmek ve karar alma süreçlerini etkilemeleri için kurulmuş yapılardan biri olsa da yaygınlık, kent düzeyinde bilinirlik, ulaşılabilirlik, bütçesel kısıtlar erişilebilirlik ile gençlerin bir özne olarak -yerel siyasi

otoriteden bağımsız biçimde- katılımını sağlamaya yönelik sorunlar devam etmektedir. (Kalkınma Raporu, 2015, s 20-21).

Yerel ve ulusal düzeyde uygulayıcı kurumlar arasında aynı hedef kitleye yönelik benzer hizmetlerin olması hizmetlerin içeriği ve kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir. Merkezi otoritenin denetleyici ve koordine edici, yerel yönetimlerin uygulayıcı rollerinin karşılıklı belirlenmemesi sonucunda benzer işleri yapan belediye gençlik merkezleriyle merkezi otoritenin gençlik merkezleri arasında iletişim eksiklikleri olmakta bu da makro düzeyde bir kaynak israfına yol açabilmektedir. (Kalkınma Raporu, 2015, s. 39-40).

Lüküslü ve Osmanoğlu'nun çalışmasında da ortaya çıkan, farklı merkezlerde yürütülen çalışmalarda görülen ideolojik ayrışma dikkate alındığında, merkezlerin aynı hedeflerle benzer çalışmaları yürüttüğünü ve bu sebeple Kalkınma Raporu'nda ifade edilen türden bir kaynak israfına yol açtığını ifade etmek güçleşmektedir. Nihayetinde bu tablo, Türkiye'deki gençlik çalışmalarının AB'nin uyum temelli toplumsal hedeflerinden olduğu gibi iç politikadaki kamusal yapılaşmalardan da doğrudan etkilendiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, gençlik çalışmalarının yürütülmesi düzeyinde yerel ve merkezi yönetimler arası çekişmelerin, kamusal kaynakların kullanımında ve kurumlar arası işbirliğinde avantaj ve dezavantajlara yol açması, istatistiksel üstünlük elde etme hedeflerinin çalışmaların niteliksel etkilerinin önüne geçmesi ve gençler arasında politik ayrışmayı pekiştirmesi gibi sonuçlara yol açması beklenebilir.

1.3. Sosyoloji Kuramları Perspektifinde Gönüllülük Çalışmaları

Türkiye'deki gençlik çalışmalarının yapısını izlerken dikkat edilmesi gereken önemli tartışmalardan biri "gönüllülük" olgusudur. En kaba haliyle gönüllülük, neoliberal ekonomik yapılanmanın beraberinde getirdiği gelir adaletsizliği, artan yoksulluk, çevre sorunları, ekolojik dengenin bozulması, göç, işsizlik ve yaşlanma gibi nitelikli sorunlara ulus devlet örgütlenmesinin baş edemediği noktada ihtiyaç duyularak geliştirilmiş bir sivil örgütlenme biçimidir. Gönüllülük olgusunu farklı sosyal teorilerle birlikte değerlendiren Afşar, "Gönüllülük Olgusunu Sosyolojik Teorilerle Anlama Denemesi" adlı makalesinde (Afşar, 2019) işlevselcilik, rasyonalizm, sosyal alışveriş ve sosyal

sermaye kuramlarını ele almıştır. Bu çalışmaya göre gönüllülüğün sosyal bütünleşmeye katkıda bulunarak toplumsal yapının sürekliliği bağlamındaki işlevleri:

- Farklı diller, kültürler, dinler ve yaşam biçimlerinden gelen insanların gönüllülük vasıtasıyla dayanışma içinde olmayı, paylaşımı, farklılıklara tahammülü öğrenmeleri
- Sosyal içermeyi sağlaması ve bu yönleriyle de gönüllülüğün sosyal gelişmeye olumlu katkıda bulunarak anlaşmazlıkların giderilip barışın yaratılmasında da önemli bir rol oynaması (Bağcı'dan aktaran Afşar, 2013, s. 34)
- Gönüllülüğün dayanışma ve toplumsal ahenk gibi değerleri güçlendiren yurttaş katılımına katkı sağlaması ve hem bireyler hem de toplumlar için güven ve dayanışmayı güçlendirmesi ve katılım için fırsatlar yaratması şeklinde sıralamıştır (Afşar, 2019, s. 34)

Afşar, gönüllülüğü rasyonel fayda bakış açısıyla değerlendirildiğinde, rasyonalizmin birey ve bireysel çıkar odaklı bakış açısını dikkate alarak, gönüllünün, kişisel gelişimine katkı sağlamak, bir alanda niteliklerini arttırmak, kendine meydan okumak ve limitlerini test etmek, kişisel tatmin sağlamak gibi saiklerle eylemde bulunacağı sonuçlarını ortaya koymuştur. Buna göre, bireysel olarak bu tür saikler çerçevesinde yapılmış bir gönüllülük eyleminin sonuçları, bireysel faydaya dayalı olsa da gönüllülük alanındaki toplumsal işleyişe etki edebilmektedir (Afşar, 2019, s.37). Homans'ın alış veriş kuramı ve bu kuramı açıklayan başarı önermesi, uyarıcı önermesi, değer önermesi, ihtiyaç-doyum önermesi ve saldırganlık-onaylama önermesi olarak ayırdığı beş farklı önermesiyle birlikte değerlendirildiğinde gönüllü eylemde bulunma olasılığı ödüllendirilme sıklığına bağlı olarak artmaktadır. Gönüllü bireyler yaptıkları eylemle girdikleri alışveriş sürecinden bekledikleri ödüller neyse ve eylemi ne kadar sık ödüllendirilirse, bu kişinin gönüllülük eylemini tekrar etme olasılığı yüksek olacaktır (Afşar, 2019, s. 39). Uyararak önermesine göre, gönüllü birey, daha önce katıldığı gönüllülük faaliyetlerinden kişisel bir fayda elde etmişse, benzer bir kişisel fayda elde etmenin –güvenilir- bir yolu olarak yine gönüllülük faaliyetlerine yönelecektir. Değer önermesine göre ise kişiler karşılıklarına çıkan ihtimaller arasında bir seçim yaparlar ve hangisinin sonucunda elde edeceği kazanç kendileri için daha değerliyse, o seçime yönelirler. Örneğin, gönüllü bir faaliyette bulunarak ulaşacakları ücretsiz kursları, etkinlikleri ya da sosyal çevreyi yarı zamanlı çalışarak edinecekleri cüzi gelire tercih edebilirler (Afşar, 2019, s. 39). Bu durum ihtiyaç-doyum önermesiyle de ilişkilendirilebilir. Saldırganlık-onaylama önermesi ise bir kurumda ücret karşılığı

çalışarak edinebileceği faydayı ücret beklemeden yapmanın getirdiği tatmin ve onaylanma ile ilişkilendirilebilir. Kişinin gönüllü olarak yapabileceği bir eylem için tarafların ücret karşılığı olarak beklentiye girmemesi, kişinin gerçekleştirdiği eylemde üzerinde oluşacak baskının azalmasına imkan verecektir. Afşar'a göre, bu kuramla birlikte değerlendirildiğinde gönüllü olarak bir faaliyet içerisinde olan bireyler de hem yaptıkları eylem hem de birbirleriyle kurdukları ilişki üzerinden olumlu duygusal iletişim yaşamaya başlarlar. Bu nedenle, girdikleri alışveriş sürecinde gönüllülüğü birlikte devam ettirme, bir kurum veya kuruluş, platform vb. bir oluşuma katkıda bulunma olasılıkları artar (Afşar, 2019, 40).

Gönüllülük olgusu sosyal sermaye teorisiyle incelendiğinde, temelde üç farklı nitelikte yaklaşım ön plana çıkmaktadır. Coleman sivil katılımı, bireylerin hedeflerine ulaşmak için ihtiyaç duydukları sosyal ağ ve ilişkilere ulaşması ve bu şekilde sosyal sermayesini arttırmasıyla ilişkilendirir. Putnam ise sosyal sermayesini arttırmanın ve artırması gerekenin bireyler değil toplumlar olduğunu savunur. Bu bağlamda gönüllü kuruluşlarının ve gönüllü faaliyetlerinin artması, bir toplumdaki sivil toplumlaşma, dernekleşme ve yardımlaşma ağlarının gelişmiş olması o toplumun sosyal refahının artmasını ve toplumsal bütünleşmeyi sağlayacaktır (Afşar, 2019, s. 45). Bourdieu'nün ele aldığı çerçevede ise bireyler, toplumsallaşma sürecinde edindikleri, ailelerinden devraldıkları veya formel eğitim sürecinde biriktirdikleri sosyal sermayeye göre toplumsal alanda yer edinirler (Afşar, 2019, s. 43). *Yeniden üretim* teorisiyle birlikte el alındığında gönüllülük süreçleri ile tanışma ve buradaki katılım, gençlerin sınıfsal konumlarından kaynaklı olarak, bulundukları mahalle, okudukları okul ve büyüdükleri ailenin dezavantajlı koşullarından kaynaklanan, kendini gerçekleştirme, özgüven kazanma, tek başına hareket edebilme ve değerlerinin farkına varma gibi eksikliklerin kapatılması için uygun ortamı oluşturmaktadır.

Türkiye perspektifinden bakıldığında, modern gençlik çalışmalarının yürütülmesinde sivil aktif katılım ve aktif vatandaşlık olgularının tartışılması sınırlıyken (bkz. Bee ve Kaya, 2016b) sivil toplum alanında yürütülen faaliyetlerin “gönüllülük” kavramı ekseninde değerlendirilmesi ve Türkiye için henüz yeni bir alan olarak görülen bu kavramın, gençlikten bağımsız olarak tartışmaya açılması akademik literatürde daha yaygındır (bkz. Çakı, 2015). Gönüllülük, Türkiye’de nasıl tanımlanması gerektiği

konusunda tartişmalara sebep olan son on yılda sosyal bilimler alanında sıkı bir şekilde çalışılmaya başlanan önemli konulardan olmuştur. Türkiye’de sosyal politikaların hak temelli bir anlayışla kurumsal ve örgütlü bir zemine oturtulmak yerine hayırseverlik anlayışına teslim edilmesi (Buğra, 2015), gönüllülüğün sivil toplumun örgütlenmesiyle yayılan sistemli bir kamusal hizmet olarak tabanda benimsenmesini ve buna yönelik rakamları olumsuz yönde etkileyen unsurlardan biridir.

Gençlerin gönüllü katılımının artırılması için Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Dışışleri Bakanlığı’nın Avrupa Birliği Başkanlığı dahilinde yürüttüğü çalışmalar takip edilebileceği gibi çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın “Ulusal Genç İstihdam Stratejisi 2021 – 2023” raporunda da “Gençlerin gönüllülük yoluyla kişisel ve sosyal gelişimlerinin sağlanması; mesleki yeterliliklerinin ve istihdam edilebilirliklerinin desteklenmesi” ile gönüllülüğü desteklemenin istihdamı artırmaya yönelik strateji hedeflerinden biri olarak kaydedildiği grlebilir⁴. Bu tartişmalar modern anlamdaki gençlik çalışmaları olgusunun sınırlarının nerelere dayandığını izlemek açısından başlangıç imkanı sunmaktadır. Ancak giderek büyüyen gençlik tartişmaları ve gençlik çalışmaları ekonomisinin, bu alanın bu haliyle yararlanıcı gençler için olduğu kadar sağlayıcılara da çeşitli teşvikler sunduğunu göstermektedir. Bu teşviklerden biri olan ve 1987 yılından bu yana faaliyeti süren Erasmus+ Hareketlilik Programı ile 2020 yılında 3,8 milyar Euro bütçe ile 640 bin AB yesi ya da AB aday ülkesi vatandaşının bu bölge içinde eğitim ya da gönüllülük hedefleriyle dolaşımı saęlanmıřtır⁵. Bu alışmalar genellikle yerelde faaliyet gösteren, yerel yönetimler, bakanlığa bağlı hizmetler ya da gençlik alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının yönetiminde gerçekleştirilmekte ve proje hedeflerinin yerel düzeyde etki oluşturması amaçlanmaktadır.

Gençlik ve gönüllülük çalışmalarının Türkiye’deki ideolojik tartişmalardan yoksun, bireysel ve pedagojik yönlerini ele alan Annegret Warth, 2009 yılında hazırladığı doktora tezi araştırmasında Türkiye’de gönüllü katılımın gençlik açısından znel

⁴Bkz. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2021)

⁵Bkz. Erasmus+ Yıllık Raporu 2020 (European Commission, 2021b)

anlamını incelemiştir. Çalışmasında, hangi koşulların gençleri gönüllü olmaya ittiği ve “genç yetişkinlerin gönüllü katılımlarının kendi kişisel yaşamları için ne tür değeri ve anlamları olduğu sorularını soran Warth, sonuçlarına ulaşmada Lothar Böhnisch’in *hayatla baş etme* kavramından faydalanmıştır. Buna göre, hayatla baş etme kavramı, yaşam koşullarının getirdiği sınırlılıkların ve yükümlülüklerin üstesinden gelmek ve başarılı bir sosyalizasyon sürdürmek için gerekli olan stratejiler ve davranış kalıpları olarak tanımlanmaktadır (Warth, 2013, s. 265). Warth ise gönüllü kuruluşların gençlere hayatla baş etmelerini desteklemek için faaliyet alanlarını ve hareket olanaklarını genişletmelerini sağlayan yapılar olarak değerlendirmektedir. Edinilen bulgulara göre gençler için gönüllülük içinde bulundukları olumsuz koşullarda kayda değer bir destek vericidir. Kendini gerçekleştirme, bilgilerini ve yeteneklerini aktarma şansı verir ve özerk ve aktif bireyler olarak hissetme şansını genellikle ilk kez edinirler. Gönüllü kuruluşlarında kendilerine ait bir hareket alanı kazanırlar ve bu alanda çeşitli rolleri ve sosyal kimlikleri (grup üyesi eğitmen, koordinatör, resmi makamlarla temas kuracak kişi) tecrübe ederler. Kendine değer verme ve öz güven gelişimi gösterir ve çevrelerini bu yönde değiştirip geliştirirler (Warth, 2013). Araştırma bulgusu, gençlerin gönüllülük alanını hayatla baş etme stratejisi olarak değerlendirdiği ve gönüllülük imkanı kendilerine sunulduğu takdirde sorumlu bireyler olarak toplumda kamusal bir özne olarak etkin olup etkinliklerini geliştirebilecekleri sonuçlarını ortaya koymuştur (Warth, 2013, s. 266).

1.3.1. Dünyada gönüllülük istatistikleri ve tartışmalar

Gönüllülük olgusuna atfedilen değer ve nasıl tartışıldığı konusunda daha objektif bir bakış sağlamak için gönüllülüğe dair küresel veriler sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi verileriyle karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda İngiltere merkezli Yardım Kuruluşları Vakfı (*Charities Aid Foundation, CAF*) tarafından her yıl yayınlanan Dünya Bağışçılık Endeksi (World Giving Index) 2021 yılı sonuçları ve Sosyal İlerleme Hareketi (Social Progress Imperative, SPI)’nin aynı yıl yayınladığı ve 168 ülkeyi sosyal gelişmişlik

düzeyleri bakımından değerlendirildiği endeks ile karşılaştırılmıştır.⁶ Buna göre, farklı ülkelerdeki gönüllülük oranlarının sosyal gelişmişlik düzeyi ile doğrudan ilişkili olmadığı görülmektedir (bkz. Tablo 1.2.). Tabloya göre gönüllülük için ayrılan zaman bakımından 114 ülke arasında Endonezya, Tacikistan, Kenya, Nijerya ve Tacikistan ilk sıralarda yer alırken, Türkiye’nin %10 nüfus oranı ile 99’uncu sırada olduğu görülmektedir (Charities Aid Foundation, 2021)⁷:

Tablo1.2. Gönüllülük için Zaman Ayırma Oranı ve Sosyal Gelişmişlik Düzeyi Bakımından Ülkeler

Gönüllülük için ayrılan zamana göre ülke sıralaması	Ülke	Gönüllülük için zaman ayıran nüfusun oranı	Ülkenin sosyal gelişmişlik sıralaması
1	Endonezya	60%	94
2	Tacikistan	49%	123
3	Kenya	49%	116
4	Nijerya	42%	138
5	Moğolistan	42%	79
6	Hindistan	34%	115
7	Gürcistan	34%	49
8	Yeni Zelanda	34%	12
9	Nepal	33%	113
10	Gana	32%	99
21	Amerika Birleşik Devletleri	%26	24
30	Fransa	%23	19
33	Finlandiya	%22	2

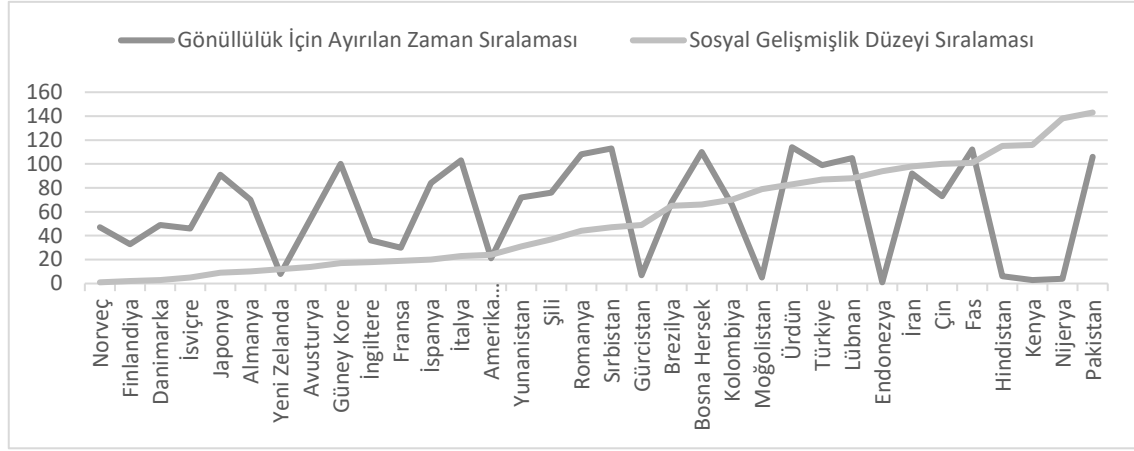
⁶Sosyal İlerleme Hareketi, sosyal gelişim endeksi verileri, 168 ülkeyi toplumun tüm bireylerinin temel insani ihtiyaçlarını karşılama, bireylerin yaşam kalitelerini artırma ve sürdürmeleri için gerekli koşulları sağlama kapasitesine göre sıralamaktadır (Social Progress Imperative, 2021).

⁷Aynı endekste Türkiye “bir yabancıya yardım etme” bakımından %59 ile 114 ülke arasında 48’inci, “para yardımıyla bulunma” bakımından %25 ile 75’inci ve genel sıralamada %31 ile 78’inci sırada yer almaktadır.

36	İngiltere	%22	18
46	İsviçre	%19	5
47	Norveç	%19	1
49	Danimarka	%19	3
54	Avusturya	%18	14
66	Kolombiya	%16	70
68	Brezilya	%15	65
70	Almanya	%15	10
72	Yunanistan	%14	31
73	Çin	%14	100
76	Şili	%14	37
84	İspanya	%13	20
89	Bulgaristan	%12	43
91	Japonya	%12	9
92	İran	%11	98
99	Türkiye	%10	87
100	Güney Kore	%10	17
103	İtalya	%9	23
105	Lübnan	8%	88
106	Pakistan	8%	143
107	Hırvatistan	7%	36
108	Romanya	7%	44
109	Litvanya	7%	27
110	Laçin Hersek	7%	66
111	Hong Kong	6%	-
112	Fas	6%	101
113	Sırbistan	5%	47
114	Ürdün	5%	83

Kaynak: Yardım Kuruluşları Vakfı, 2021 ve Sosyal İlerleme Hareketi, 2021

Tablo 1.3. Gönüllülük için Zaman Ayırma Oranı ve Sosyal Gelişmişlik Düzeyi Bakımından Ülkeler Grafiği

Kaynak: Yardım Kuruluşları Vakfı, 2021 ve Sosyal İlerleme Hareketi, 2021

Tabloya göre, sosyal gelişmişlik düzeyinin ülkelerin ekonomik durumuyla ilişkili olduğu görülmektedir. Buna karşın, ülkede gönüllülüğe ayrılan zamanın düşük veya yüksek olmasının sosyal gelişmişlik düzeyi ya da gelir durumuyla doğrudan ilişkisinin olmaması durumu, gönüllülüğün farklı ülkelerde farklı tezahürlerinin olduğunu gösterir. Bunlardan en kapsayıcı olanı, örgütlü ve örgütlü olmayan gönüllülük biçimleridir.

1.3.2. Örgütlü gönüllülük ve örgütlü olmayan gönüllülük

Birleşmiş Milletler'in 2018 yılında yayınladığı Dünya Gönüllülük Durumu Raporu, yerel düzeyde görülen gönüllülük biçimlerini resmi (*formal*) ve gayriresmi (*informal*) gönüllülük olarak kategorize etmiştir. (UN Volunteers, 2018). Resmi (örgütlü) gönüllülük çalışmaları organizasyonlar veya dernekler aracılığıyla yürütülürken, gayriresmi (örgütlü olmayan) gönüllülük aracısız olarak doğrudan kişiler arasında gerçekleşmektedir. Rapora göre, örgütlü olmayan gönüllülük küresel ölçekte yürütülen gönüllülük biçimlerinin %70'ini oluşturmaktadır (UN Volunteers, 2018, s.12). Her iki gönüllülük biçiminde kadınların katılımı ön plana çıkarken, örgütlü olmayan gönüllülük biçiminde kadınların katılımı daha yüksektir.⁸

⁸Örgütlü gönüllülükte kadınların katılımı küresel düzeyde %51 iken örgütlü olmayan gönüllülükte bu oran %59'dur (UN Volunteers, 2018, s.15).

Tablo 1.4. Örgütlü gönüllülük ve örgütlü olmayan gönüllülük

Örgütlü Gönüllülük	Örgütlü Olmayan Gönüllülük
Gönüllü çalışmalar organizasyonlar veya dernekler aracılığıyla yürütülür	Gönüllülük aracısız olarak doğrudan kişiler arasında gerçekleştirilir
Kurumlaşmanın etkisiyle, dış aktörlerle bağlantı ve ortaklık kurma imkanı taşır	Yerel beklentilere uyumlanma, hızlı hareket etme, yerel beklentilerle uyumlanma ve gönüllülüğün farklı boyutlarını göstermede esnek olmayı mümkün hale getirir.
Kişileri kurumsal norm ve değerlere uymaya zorlar	Yerel toplulukların kültürel norm ve değerlerini barındırma ihtimalleri daha yüksektir
Kadınların yerel düzeydeki dezavantajlı konumlarını aşarak liderlik rolleri kazanmasına imkan tanır, bu düzeyde istihdam alanı açar	Kadınlar için ev içi iş yükü ve bakım rolünün bir uzantısı, gençler için ücret beklentili bir iş bulma ihtimalinin suistimali ile sonuçlanma ihtimali taşır
Yerel kültürün özelliklerinden etkilenmediği için her kesime karşı adil ve ön yargısız bir anlayış taşıması daha olasıdır	Özellikle düşük gelirli ülkelerde erkekler fiziksel güç gerektiren işlerle görevlendirilmekte, gelir getiren bir işte çalışmak yerine gönüllü faaliyetlere katıldıkları için damgalanmaktadır.

Kaynak: UN Volunteers, 2018

Dünya genelinde örgütlü olmayan gönüllülük türü hala yaygın olanken, gönüllülüğün yerel kalkınmaya olan etkilerinin fark edilmesiyle, özellikle orta gelirli ülkelerde bu alanda yeni kurumsal aktörler ortaya çıkmış, örgütlü gönüllülüğü teşvik eden yasa ve politikalar kalkınma hedefleri dahilinde yayılmıştır (UN Volunteers, 2018, s.19). Örgütlü gönüllülük, kalkınmanın küresel boyutunda rol alarak, dış aktörlerle bağlantı ve ortaklık kurma imkanı taşırken, örgütlü olmayan gönüllülük, topluluk içinde hızlı örgütlenip hızlı hareket etme, yerel beklentilerle uyumlanma ve gönüllülüğün farklı boyutlarını göstermede esnek olmayı mümkün hale getirmektedir. Örgütlü gönüllülük kişileri kurumsal norm ve değerlere uymaya zorlarken örgütlü olmayan gönüllülük yerel toplulukların kültürel norm ve değerlerini barındırma ihtimali daha yüksektir.⁹

Tüm bunların yanı sıra, özellikle örgütlü olmayan gönüllülük verilerine bakarken dikkat edilmesi gereken husus, dezavantajlı gruplar ve farklı cinsiyet rolleri düzeyinde incelendiğinde gönüllülük faaliyetinin bireysel bir örgütlenme biçiminden çok, kadınlar için ev içi iş yükü ve bakım rolünün bir uzantısı, gençler için ücret beklentili bir iş bulma

⁹Birleşmiş Milletler raporuna göre örgütlü gönüllülük, kadınların yerel düzeydeki dezavantajlı konumlarını aşarak liderlik rolleri kazanmasına imkan tanımakta ve bu düzeyde istihdam alanı açmaktadır (UN Volunteers, 2018, s.27).

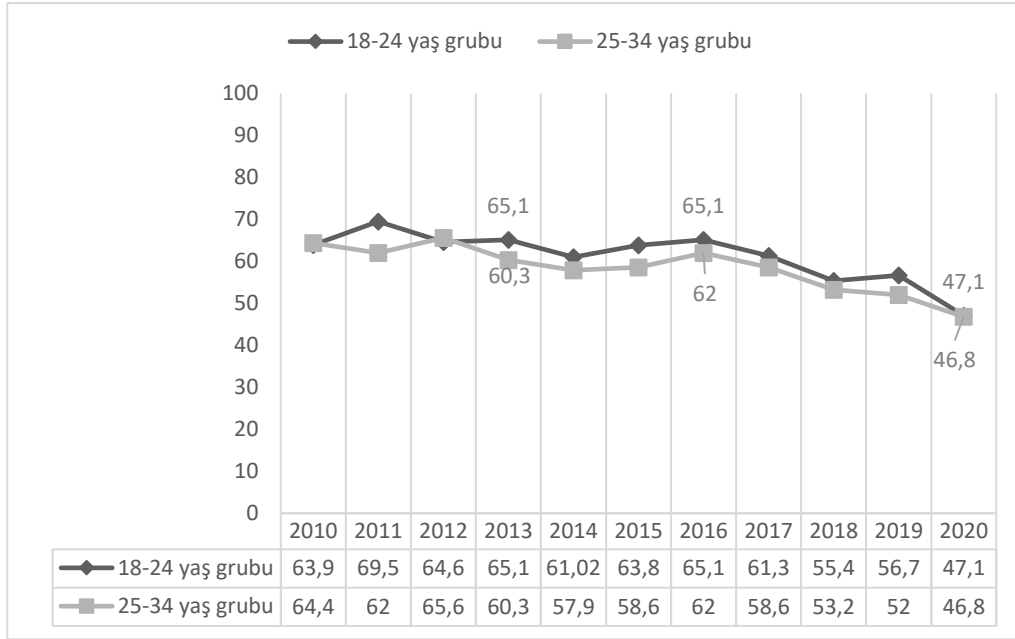
beklentilerinin süistimal edilmesiyle sonuçlanma ihtimali taşımaktadır. Birleşmiş Milletler raporuna göre, özellikle düşük gelirli ülkelerde erkekler fiziksel güç gerektiren işlerle görevlendirilmekte ve gelir getiren bir işte çalışmak yerine gönüllü faaliyetlere katıldıkları için damgalanabilmektedir (UN Volunteers, 2018, s.46).

Gönüllülük istatistiklerinde fark oluşturan elementlerden biri, örgütlü gönüllülük ve örgütlü olmayan gönüllülük olgusunun nasıl tecrübe edildiğine yönelik bu ayrımdır. Sözgelimi, Avrupa ülkelerinde kilise üyelikleri gönüllülük rakamlarını etkilerken Türkiye’deki dini cemaat ve örgütlere katılımın kayıt altına alınmaması ya da cami yardımlarının kayıt dışı yapılmasının rakamları etkileyen önemli unsurlardan biri olduğu tartışılmaktadır (Yılmaz, Kişioğlu ve Sözcan, 2020). Yine de özellikle gençlik alanında örgütlü gönüllülük oranlarının artırılmasını da hedefleyerek merkezi ve yerel düzeyde, AB ve uluslararası örgütlerle iş birliği içinde gönüllü hizmetlerinin ve bu alandaki projelerin desteklenmesi, fon akışının sağlanması için çalışmalar yürütülmektedir. Örgütlü gönüllülükte kamusal desteğin artmasıyla ilgili olarak, AB’nin “Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi” kapsamında odaklandığı 17 sosyal, kültürel, çevresel nitelikli hedef için oluşturduğu fon kapsamında ilgili proje ve kurumlara yatırım yapmasının, bu alandaki kurumsal faaliyetlerin artışını olumlu yönde etkilediği ifade edilmektedir (Acar, 2008, s. 9). Sonuç olarak, Türkiye’de ve dünyada gençlik ve gönüllülük çalışmalarının hedef ve boyutlarını değerlendirirken, bu alandaki uygulamaların gençlikten öte “bir kaynak olarak gençliği” önceleyen farklı yüzlerinin de bulunduğunu akılda tutmak yerinde olacaktır.

1.4. Gençlerin Yaşam Koşullarını Belirleyen Etmenler

Gençlerin mutluluk düzeyleri, mutluluk kaynakları, yaşam doyumları, en büyük sorunları, gelecek beklentileri, değerleri, amaçları, aidiyetleri ve alışkanlıkları da farklı kurumlar, şirketler ve araştırmacılar tarafından, farklı dönemlerde farklı hedeflerle mercek altına alınmıştır. Ne var ki tüm bu anlamlandırma çabalarının, gençlerin hedef ve beklentilerine uygun yönetim politikaları geliştirmede yetersiz kaldığı görülmektedir. TGSP’nin 2020 yılı araştırmasına göre gençlerin %70,1’i Türkiye’de kendilerine değer verilmediğini ifade etmektedir. TÜİK’in 2020 yaşam memnuniyeti araştırmasına göre ise Türkiye’de 18-24 yaş grubu gençlerin mutluluk düzeyleri, önceki yıla göre dramatik bir düşüşle %47,1 olarak kaydedilmiştir (Tablo 1.5.).

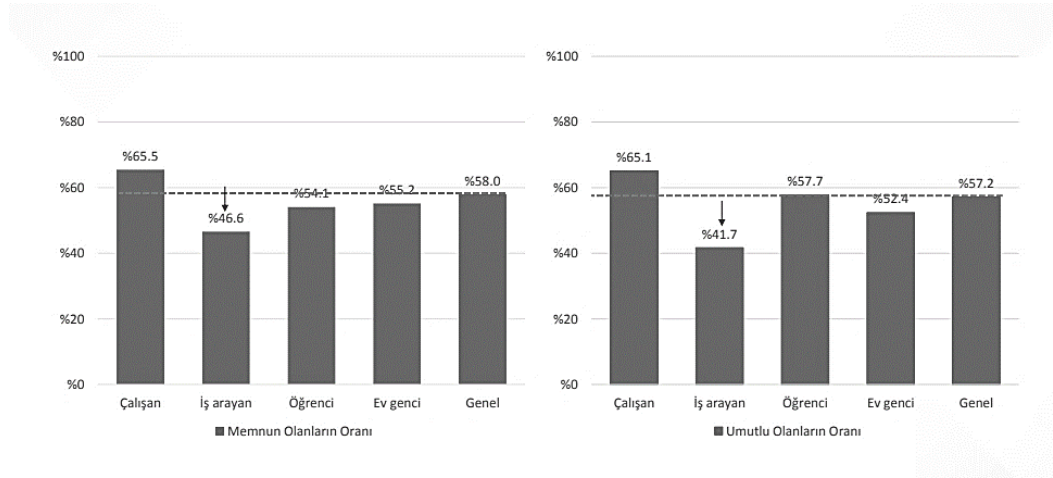
Tablo 1.5. Yaş Grubuna Göre Mutluluk Düzeyi, 2010-2020

Kaynak: TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2020

TGSP araştırmasında gençlerin mutsuz olma sebeplerinin yoğunlukla ekonomik durum ve gelecek kaygısı olduğu anlaşılmaktadır. “Aile hayatı” ise hem mutluluk hem mutsuzluk kaynağı olabilmektedir (TGSP, 2020). Habitat Derneği’nin 2020 yılı raporuna göre ise gençlerin hayattan memnun ve umutlu olma halleri, iş arayan gençlerde çalışan ve öğrencilere oranla çok daha düşük seviyelerdedir. (Tablo 1.6.’da görüldüğü üzere, yaşamlarından memnun olanların oranı çalışanlarda %65,5 iken iş arayanlarda %46,6; umutlu olanların oranı çalışanlarda %65,1 iken iş arayanlarda %41,7’dir.)

Tablo 1.6. *Gençlerin Gelecekte Umutları ve Yaşam Doyumları*

Kaynak: Habitat Derneği, 2020

Gençlerin farklı tarihsel dönemlerdeki küresel dengelere göre karşıt ve yandaş olarak konumlanabildikleri ve siyasal aktör olarak çoğu zaman ön planda yer alabildikleri gibi, hareketlerini kısıtlayan ya da baskılayan bir dizi etmenin de var olduğu söylenebilir. Farklı sosyal devlet örneklerinde sosyal hizmet ve bakım uygulamalarının devlet kurumları tarafından yürütülmesi söz konusudur. Farklı anayasalarda gençlik politikaları “destekleyici” ve “koruyucu” olarak ikiye ayrılırken (Şentuna, 2009), Türkiye Cumhuriyeti Anayasası gençleri korunma statüsünde ele almaktadır (Acar, 2008). Bu anlayış doğrultusunda gençlere yönelik uygulanan politikalar, bireysel olmak yerine hane bazında değerlendirilmekte; gençlerin kamusal kimliklerinin gelişmesi hususunda ailenin rolü ön plana çıkmaktadır (Yurttagüler, Oy ve Kurtaran, 2014). Farklı örneklerinde modern sosyal devletin üstlenebildiği ve üzerinde kurumsallaştığı bakım yönündeki sorumlulukların Türkiye’de aile tarafından üstlenilmeye devam etmesine bağlı olarak, ailenin gençlerin eğitim ve her türlü gelişimleri konusundaki belirleyiciliği günümüzde devam etmektedir. Ailenin nüfusu, sosyo-ekonomik yapısı, kentsel ya da kırsal, geleneksel ya da modern yaşam tarzına sahip olması, siyasal tercihleri, dindarlık ölçüleri gibi farklı etmenler gençleri yetiştirme şekil ve anlayışlarını doğrudan etkilerken, cinsiyet kimliği ve mahalle baskısı gibi olgular da gençlerin yaşam biçimlerini ve seçimlerini dolaylı olarak etkileyen önemli kısıtlayıcılar olarak yaşamlarında yer edinmektedir.

1.4.1. İstihdam ve işsizlik araştırmaları

İstihdam, özellikle gelişmekte olan ve orta gelirli ülkeler için kritik bir sorundur. Sanayi gelişimini tamamlamış ve bilişim düzenine ayak uydurmuş ülkelerde nitelikli iş gücüne ulaşma sorunları görülürken, sanayi düzeyindeki gelişimini tamamlayamadan bilişim çağına yakalanan ve bu sebeple eğitim ve istihdam alanlarında yapısal sorunlara sahip olan Türkiye’de genç işsizliği önemli bir sorun olarak ön plana çıkmaktadır. TÜİK’in Kasım 2021 verilerine göre, Türkiye’de genç işsizliği oranı %22,1 iken, 15-24 yaş arasındaki dört gençten biri ne eğitim ne istihdamda yer almaktadır. Ne eğitimde ne istihdamda yer alan gençlerin %39,7’si ise yükseköğretim mezunudur (bkz. Tablo 1.9.).

Türkiye’de genç işsizliğine ilişkin yürütölen çalışmalarda gençlerin eğitim süreleri, üniversiteleşme oranları, beyin göçü olguları ve cinsiyete bağılı değişkenlerin ön planda olduğı görülür. TÜİK’in 2019 yılına ait Uluslararası Göç İstatistikleri verilerine göre yurt dışına göç eden yaklaşık her üç kişiden biri 20-29 yaş aralığındadır¹⁰. Toksöz ve Elveren bu alandaki çalışmalarında, daha çok nitelikli iş gücünün kaybı olarak değerlendirilen ve önlenmeye çalışılan, son dönemde daha çok yaygınlaşan beyin göçü olgusunun yine cinsiyetler bazında farklı tezahürlerini ve göç kararında etkili olan itici ve çekici faktörler ile bu faktörlerin zaman içinde ve cinsiyet bazında nasıl değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Buna göre, beyin göçüne neden olan faktörler, yurt dışının sağladığı imkanlarının daha iyi olmasından çok, Türkiye’deki olumsuz koşullarla ilişkilendirilmektedir (Toksöz ve Elveren, 2018). Mak Danışmanlık’ın 2020 yılında Türkiye genelinde 18-29 yaş aralığındaki gençlerle yaptığı araştırmaya göre ise geçici süreli olarak yurt dışında yaşamak isteyen gençlerin oranı %76 iken kalıcı olarak ülkeyi terk etmeyi düşünenlerin oranının %64 olduğı görölmektedir.

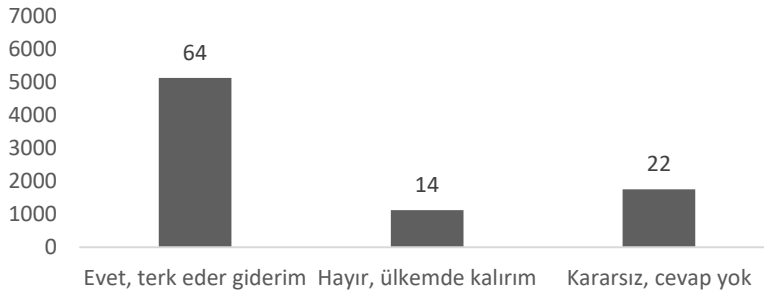
¹⁰TÜİK verilerine göre 2019 yılında Türkiye’den göç eden toplam 330 bin 289 kişinin %27,8’ini 20-29 yaş arası gençler oluşturmaktadır.

Tablo 1.7. Yurt Dışına Geçici Olarak Yerleşmeyi Düşünür müsünüz?

Kaynak: Mak Danışmanlık, 2020

Tablo 1.8. Yurt Dışına Kalıcı Olarak Yerleşmeyi Düşünür müsünüz?

Kaynak: Mak Danışmanlık, 2020

Türkiye’de gençlerin istihdam edilememe sorunu karar alıcıların işsizliği öteleyici önlemler alması sonuçlarını getirirse de her dört gençten birinin istihdam ve eğitim süreçlerinde yer almaması onları daha çok aile bakımına muhtaç hale getirmiştir. Ev içi koşulların özellikle cinsiyet bazında gençlerin yaşam tecrübelerine olan etkisi farklı kurumlar ve sosyal araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Habitat Derneği, bu gençleri “Ev genci” olarak isimlendirmiştir (Habitat, 2020). Lüküslü, sessiz bir kategori olarak “Ev Kızları”nın aile evi içindeki yaşam tecrübelerine ışık tutarken (Lüküslü, 2012), Topcu ve Biçimveren, işsizliğin cinsiyet faktörüne göre farklılaşan etkilerini bölgesel iktisat politikaları çerçevesinde incelemiştir (Topcu ve Biçimveren, 2020).

Tablo 1.9. Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Genç Nüfusun Bitirdiği Eğitim Düzeyi (TÜİK, 2021b)

Ne eğitimde ne istihdamda olan genç nüfusun bitirdiği eğitim düzeyi										(Bin kişi - Thousand person)																				
Educational level of young people neither in employment nor in education or training																														
15 - 24 yaş grubundaki nüfus					Okur-yazar olmayanlar					Lise altı eğitimliler					Lise					Mesleki veya teknik lise					Yükseköğretim					
Population between aged 15 - 24					Illiterate					Less than high school					High school					Vocational high school					Higher education					
Yıllar - Years	Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı					Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı					Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı					Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı					Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı					Ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı				
	istihdamda olanlar					istihdamda olanlar					istihdamda olanlar					istihdamda olanlar					istihdamda olanlar					istihdamda olanlar				
	neither in employment nor in education or training rate					neither in employment nor in education or training rate					neither in employment nor in education or training rate					neither in employment nor in education or training rate					neither in employment nor in education or training rate					neither in employment nor in education or training rate				
	(NEET)					(NEET)					(NEET)					(NEET)					(NEET)					(NEET)				
	Total					Total					Total					Total					Total					Total				
	training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)				
Toplam					Toplam					Toplam					Toplam					Toplam					Toplam					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					training (%)					
Total					Total					Total					Total					Total					Total					
education or					education or					education or					education or					education or					education or					
NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					NEET)					
Total					Total																									

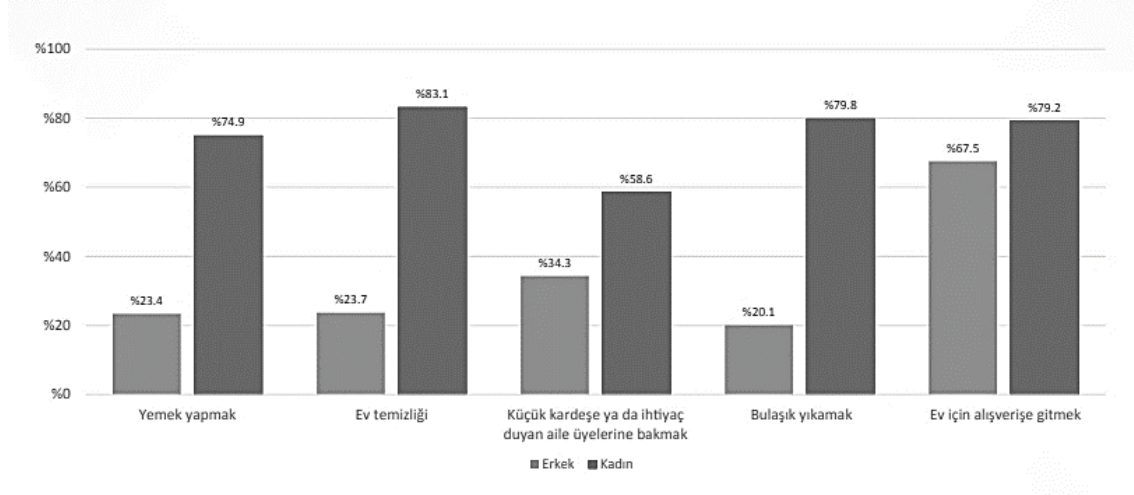
Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri
Not 1) Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyecektir.
2) Beş bin kişiden az gözlem değerlerinde örnek büyüklüğü güvenilir tahminler için yeterli değildir.

Source: TURKSTAT, Labour Force Statistics
Note 1) Total figures may not be exact due to the rounding of the numbers.
2) Sample size is too small for reliable estimates for figures less than five thousand persons in each cell.

1.4.1.1. Genç işsizliğinde aile ve cinsiyet faktörleri

Bir taraftan “kaynak”, bir taraftan “tehlike” olarak değerlendirilen genç kesimin (Lüküslü, 2008) aileden bağımsız düşünülmemesi, bir başka açıyla neoliberal dönemin sağladığı güvencesiz çalışma koşulları, eğitim süresinin artması ve ekonomik hayata katılımının gecikmesi dolayısıyla bir aileye daha uzun süre bağımlı hale gelmesiyle ilgilidir (Lüküslü ve Yücel, 2013). Bu durum, ailenin gençler için işsizlik koşullarında sigorta görevi görmesinin (Bora, 2011) ve sosyal devletin yetersiz kaldığı noktada işsizlikten doğabilecek maddi ve manevi zararları telafi etmesinin koşullarını oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ailenin gençler üzerindeki destekleyici ve koruyucu konumu neoliberal ekonomi düzeyinde anlamlı bir hal alırken, gençlerin ekonomik özgürlüklerini kazanmaları, birey olarak gelişimleri, karar alım süreçleri, yaşam tercihleri konusunda aile yapısına ve ailenin yaşam koşullarına bağımlı olmaları durumu ekonomik avantaj sağlamanın yanı sıra çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir.

Tablo 1.10. Gençler ve Evdeki İş Yükleri (Yaptığını Belirtenlerin Oranı)

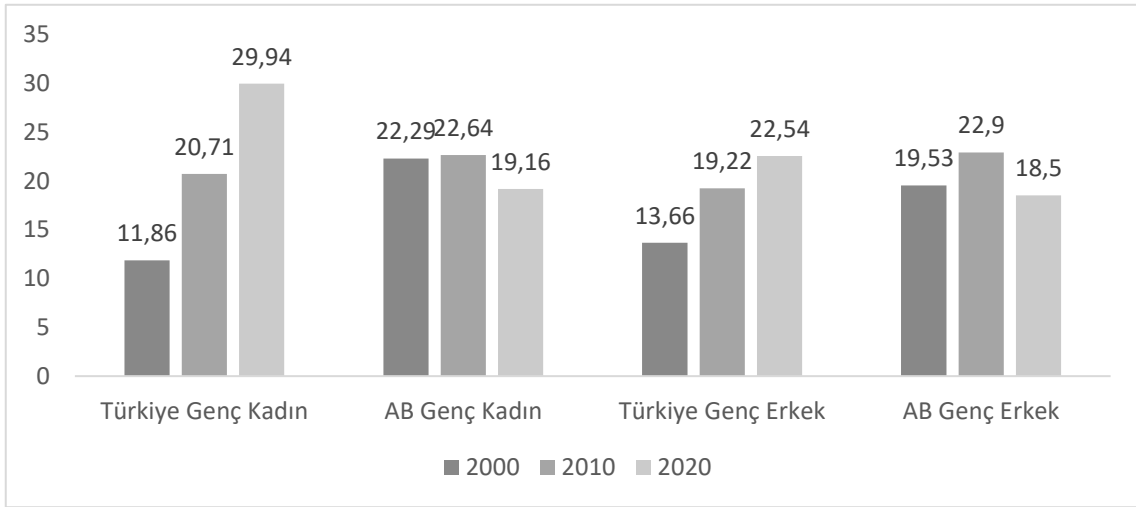

Kaynak: Habitat Derneği, 2020

Gençlerin aile evinde kalıp kalmaması, ailelerin gençlerin yaşam tercihlerindeki belirleyici konumunu önemli ölçüde etkilemektedir. Gençlerin aile evinden ayrılma yaşı açısından Türkiye, Avrupa ülkeleri arasında 27,8 yaş ile Doğu ve Güney Avrupa seviyelerinde, 26,4 olan AB ortalamasının üzerinde bulunmaktadır (Eurostat, 2020). Aile evinden ayrılma kararını etkileyebilecek konular arasında, gençlerin romantik bir ilişki içinde olup olmadıkları veya öğrenim görüp görmedikleri, mali (bağımlılık) düzeyleri,

işgücü piyasası koşulları, barınma maliyeti ve daha genel olarak yaşam maliyetleri sayılabilir (Eurostat, 2020). Aile evinin gençler üzerindeki etkisi cinsiyet düzeyinde önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Buna göre, erkekler aile evinde kalmanın üzerlerindeki mali baskısını daha yoğun şekilde hissederken, kadınların ev içi görevlerde daha fazla sorumluluk üstlendiği ve buraya ayırdığı zamana bağlı olarak kamusal alandaki etkinliklerinden ferat ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 1.11. *Türkiye ve AB’de Cinsiyete Göre Genç İşsizlik Oranları*

Kaynak: Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri Veri tabanı

İşsizlik ve bağımlılığın genç kadın ve genç erkeklerdeki yansımaları farklılık göstermektedir. Cinsiyetlere yüklenen toplumsal roller ve bu rollerin gençler üzerinde yarattığı etki, erkeklerin “gelir getiren” rolü bakımından işsizlikten kadınlara oranla daha fazla etkilenmesine sebep olmaktadır. Kadınların ise kendilerine biçilen ev içi roller sebebiyle işsizliğin yarattığı psikolojik gerilimi alt etmesi ya da işsizlik haline psikolojik olarak uyum göstermesi daha mümkün olabilmektedir. Erkeklerin işsizlik sonucu yaşadıkları sosyal baskı daha fazlayken daha fazla özgüven düşüklüğüne sebep olmakta, kadınlarda ise daha çok şaşkınlık ve hayal kırıklığı yaratmaktadır (Yılmaz, Fidan ve Karataş, 2010). Bu bağlamda ortaya konan Lüküslü’ye ait “Ev Kızları” araştırması (Lüküslü, 2012), ne eğitim ne istihdamda bulunup ailesiyle birlikte yaşayan genç kadınların yaşam tecrübelerine odaklanmaktadır: Araştırmadaki bir katılımcı, ücretli bir işte çalışması durumunda, dışarı çıkmak istediğinde ailesinden izin almak zorunda kalmazken, “ev kızı” olması ve ücretli bir işte çalışmaması durumunda istediği gibi dışarı

çıkamadığını, bir diğer ifadeyle kamusal alanda bağımsız olarak varlık göstermede ailenin onayına bağımlı olduğunu belirtmektedir (Lüküslü, 2012, s. 41). Yılmaz, Fidan ve Karataş'ın araştırmasına göre (Yılmaz, Fidan ve Karataş, 2010), cinsiyet açısından bakıldığında erkeklerin işsizlik durumundan psikolojik olarak etkilenme düzeyinin yüksek ve başa çıkma becerisinin düşük olduğu, kadınların etkilenme düzeyinin erkeklere göre düşük, başa çıkma becerisinin yüksek olduğu görülmektedir. Yaş açısından bakıldığında, içinde bulundukları hayat düzeni, halihazırdaki sorumluluk ve yükümlülükleri bakımından orta yaşlılar işsizlikten daha çok etkilenmekte ve başa çıkma becerileri kısmen düşük olabilmektedir. Buna karşı gençler işsizlik olgusunu bir hayat tecrübesi olarak görmeleri nedeniyle daha az etkilenmekte ve orta yaşlılara göre başa çıkmada daha fazla başarı göstermektedirler.

LGBTİ+ gençler ve istihdam durumlarına yönelik yeterli araştırma olmamakla beraber, Kaos GL'nin yaptığı araştırmaya göre kamuda çalışan LGBTİ+ bireylerin sadece %3.4'ü cinsiyet kimlikleri açısından çalıştıkları kurumda açık olabilmektedir. %50,50'si 18-30 yaş grubundan oluşan araştırmada, işe alım süreçlerinde ayrımcı tutum, söylem, davranış ya da uygulama ile karşılaştığını beyan edenlerin örneklemdeki oranı %6,9'dur. Katılımcıların %66,3'ü ise işe alım süreçlerinde bu tarz bir tutum ya da uygulama ile karşılaşmamasını cinsiyet kimliği, cinsel yönelimi veya cinsiyet özelliklerini gizlemesine ya da bunların belli olmamasına bağlamaktadır (Köylü ve Güzel, 2020). Derneğin 2020 raporuna göre, LGBTİ+ çalışanların işe alınmama durumuna yönelik bazı bulgular şu şekildedir:

LGBTİ+ çalışanlar, iş başvurusu, mülakat vb. süreçlerde cinsel yönelim, cinsiyet kimliği veya interseks durumu nedeniyle uğrayabilecekleri olası ayrımcılığın ve bunun sonucunda işe alınmama riskinin farkında oldukları için, bu sürecin tamamında önlemler almaktadır. Bu önlemler, iş hayatı boyunca da devam etmektedir. Kimliği bütünüyle gizlemek; dış görünüşe, beden diline ve benzeri varoluşsal özelliklere yönelik sürekli bir kontrol duygusuyla yaşamak, doğrudan ayrımcılığa uğramak kadar ağır sonuçlara yol açabilecek bir deneyimdir. (Köylü ve Güzel, 2020)

İşsiz gençlerin yaşamlarını idame ettirmelerindeki en önemli destek unsuru, aileleri ve aile evleridir. Bora'ya göre işsizlik sorunu gençlerin bağımsızlıklarını erken yaştan kazanmasının önünde bir engeldir ve ailelerin ekonomik yapılarına göre gençlerin aileye bağımlı olma düzeyleri ve biçimleri değişmekte; seçme şansları ekonomik koşullar

bozuldukça düşmektedir. Ekonomik koşulların daha iyi olduğu durumlarda ise gençlerin eğitim süreleri uzamakta, evlilik yaşları yükselmekte; aileye olan bağımlılıkları uzun süreli hale gelmektedir (Bora, 2011). Türkiye'nin Gençlik STK'ları Platformu'nun (TGSP) 2020 yılında yaptığı araştırmaya göre gençler gelecek planlarında belirleyici ve/veya engelleyici faktörleri sırasıyla "ailemin ekonomik durumu" "eğitim düzeyim" ve "devletin sunduğu imkanlar" olarak verilmiştir (TGSP, 2020). Aileye ekonomik anlamda bağımlı olmak gençleri yeni bir ev kurma, yaşam masraflarını üstlenme gibi sorumluluklar konusunda rahatlatır da ailenin ekonomik düzeyine bağlı yaşam koşullarının gencin kendi yaşamında tekrarlanmasına ve pekişmesine sebep olmaktadır. Bu durumda, özellikle sosyo-ekonomik açıdan toplumsal düzlemde dezavantajlı konumda olan gençlerin sosyal sermayelerinin gelişiminde ailenin olumsuz etkilerinin dikkat çektiği ifade edilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇALIŞMANIN ARKA PLANI

Kamu destekli aktif vatandaşlık uygulamalarının yürütüldüğü gençlik merkezlerinde faaliyette bulunan katılımcıların demografik yapılarını ve sosyo-politik tutumlarını nitel olarak inceleyen bu araştırma, temelde katılımcı gözlem ve derinlemesine mülakat teknikleri ile yürütülmüştür. Araştırmanın evreni, araştırmanın hedeflerine uygun olarak Türkiye'de kamu kurumlarına bağlı gençlik merkezlerinde faaliyetlere katılan 17-30 yaş aralığındaki gençlerdir. Yaş aralığı, çalışmanın istihdam boyutlu hedeflerinin nitelikli biçimde değerlendirilebilmesi açısından üniversite ve üniversite sonrası dönemin yaş grubunu kapsayacak şekilde sınırlandırılmıştır. Araştırmanın örneklemini, İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Alsancak Havagazi Gençlik Merkezi'nde faaliyet gösteren bu yaş grubundaki gençler olarak belirlenmiştir.

2.1. Katılımcılar

Araştırmanın nitel kısmına katılacak olan örneklem grubu, GM'deki faaliyetlerde en az bir defa bulunmuş olan katılımcı grubu arasından gönüllülük esasına dayanarak seçilmiştir. Katılımcıların bir kısmı, daha önce nitel araştırmayı desteklemesi için pilot olarak uygulanan anket formunda katılımcıların rıza beyanıyla paylaştıkları e-posta adreslerinden ulaşılarak, geri kalan çoğunluğu ise saha ziyaretleri sırasında aktif faaliyette bulunduğu gözlemlenen hedef gruba şahsen uygun koşulları taşıyıp taşımadığı sorularak belirlenmiştir. Araştırmanın niteliksel boyutunda, araştırma konusuna bağlı olarak, evreni belirlenmiş olan nüfusu, bulundukları ortam ve koşullarda takip ederek, araştırma konusu çerçevesinde ilişki ve davranışlarını inceleyen, katılımcı (aktif) gözlem, katılımcı olunmayan (pasif) gözlem, derinlemesine görüşme, serbest görüşmeler ve serbest bilgi günlükleri teknik olarak kullanılmıştır. Öncelikli olarak araştırma konusu ve etkilediği deneyimler çerçevesinde, nüfusun yapılanmasını, ilişkileri, davranış biçimlerini ve

araştırma konusundaki yaşam deneyimlerini analiz ederek niteliksel sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışmamızda başvurduğumuz bu yöntem ile;

- Katılımcıların yanıtlarını daha iyi anlamlandırma,
- Sahadaki aktörlerle daha gerçekçi ilişkiler kurup gerçekçi yanıtlar alma,
- Gönüllülerin kendilerini nasıl konumlandıklarını ve kurum içinde nasıl konumlandırıldıklarını izleme,
- Bürokratik düzen ve işleyişi, kişiler arası hiyerarşik yapıyı deneyimleme,
- Kurumlar arası ilişkileri anlama,
- Gönüllü faaliyette bulunmanın sınır ve imkanlarını keşfetme hedefleri yakalanmıştır.

Derinlemesine görüşmeyi kabul eden 8’i kadın 8’i erkek toplamda 16 katılımcı ile yüz yüze görüşme sağlanmış, önceden hazır bulundurulmuş sorular her bir katılımcıya aynı sıra ile ve tek tek sorulmuş, görüşmeye başlamadan önce tüm katılımcılar araştırmanın mahiyeti, araştırmacının kimliği konusunda bilgilendirilmiş ve deşifre sürecinde yardımcı olacağı belirtilerek ses kaydı için rızaları alınmıştır. Kayıtlar görüşmeler sonrasında bilgisayar ortamında deşifre edilmiş ve araştırma süresince araştırmacının kişisel bilgisayarında şifrelenerek depolanmıştır.

Katılımcı gözlem ve mülakat süreci boyunca katılımcılardan elde edilen kimliği açığa çıkaracak tüm kişisel bilgiler gizli tutulmuş ve çalışmanın her alanında kodlanarak kullanılmıştır. Katılımcıların gerçek isimleri rastgele isimlerle değiştirilmiş, cevaplar sırasında adı geçen diğer isimler de gizlilik hedeflerine uygun olarak belirtilmemiş ve yerlerine soru işareti (?) konmuştur. katılımcıların kayıt sırasında paylaştığı ancak yayınlanmasını tercih etmediği bilgiler deşifreye eklenmemiştir.

Gençlik merkezlerinin hangi genç profilleri için ulaşılabilir olduğu ya da hangi gençler tarafından tercih edildiğine yönelik bulguların, sınıf, cinsiyet, kent yapısı, aile ve sosyal etmenler ve gençlik merkezinin kamusal yapısına bağlı olarak değişkenlik gösterebileceği öngörülse de genci mevcut toplumsal koşullarda gönüllülüğe “iten”

faktörlerin, gencin toplumu ve içinde bulunduğu koşulları nasıl anlamlandırdığına bağlı olarak değerlendirmek, gönüllülüğün bir yaşam öyküsü ve buna bağlı bir yaşam stratejisinden¹¹ ileri gelme olasılığını göz önünde bulundurmaya mümkün kılmaktadır. Bu bakış açısı, yerleşik kavramlarla açıklanmakta zorlanan ve son yüzyılda zaman zaman “apolitik”, zaman zaman “konformist” (Lüküslü, 2015) olarak nitelendirilirken; yalnızca son 8 yıl içerisinde önceki tüm geleneksel katılım türlerini yıkan ve aşan, sanal, mizaha dayalı yeni bir örgütlenme modeli geliştirmesi durumunu dikkate almayı mümkün kılacaktır. Bu yeni örgütlenme modelinin hangi koşullarda geliştiğini anlamak için alandaki eski, durgun ve yetişkin tanımlara başvurmadan daha iyi olan bir yöntem varsa o da kuşkusuz tüm bu hikâyeyi gencin kendisinden dinlemektir.

2.2. Araştırmanın sınırları

Araştırma sahası olarak seçilen İzmir, yerel, ulusal ve uluslararası öğrencilerin tercih ettiği, yerleşme ve şehirleşme bakımından gençlerin sosyal, sanatsal, kültürel, sportif faaliyetlerde aktif olma imkanlarının yüksek olduğu, 6’sı devlet 3’ü vakıf olmak üzere 2021 yılı itibarıyla 9 üniversite barındıran önemli öğrenci şehirlerinden biridir. Şehrin farklı noktalarında konuşlanmış bu üniversite yerleşkeleri çoğunlukla kampüs yapısında olup, bağlı bulundukları Balçova, Bornova, Buca, Çiğli, Karabağlar, Menemen gibi farklı semtlerde öğrenci hareketliliğinin ve öğrenci temelli sosyal-ekonomik faaliyetlerin gelişmesine sebep olmuştur. Gençler vakit geçirmek için genellikle şehir merkezini tercih etse de şehirdeki bu yerleşim durumunun gençlik merkezlerinin şehrin farklı bölgelerindeki farklı kitlelere ulaşmasını zorlaştıracığı, bunun da örneklem grubuna yansıtacağı tahmin edilebilir.

¹¹y.n.: Lüküslü, doktora tezinde gençlere yönelik konformizm atfına karşılık olarak Michel de Certeau’nun taktik kavramını öne çıkarmaktadır. Ona göre “*Türkiye’de gençler bir nevrozla beraber yaşarlar yani toplumun kurallarına uyarlar çünkü bunlara karşı savaşılamayacaklarını, savaşsalar da kazanamayacaklarını düşünürler; bu yüzden ilk bakışta bu kurallara uyuyormuş gibi gözükseler de aslen bu kurallara gerçekten inanmazlar ve bunlara uymamak, bir şekilde yan çizmek için isyan etmek yerine çeşitli ‘taktikler’ geliştirirler devamlı olarak.*” (Lüküslü, 2015, s.193).

Katılımcılara GM'deki faaliyetlere katılmaları neticesinde ulaşılması durumu, aynı zamanda GM'lere daha önce katılmış ancak çeşitli sebeplerle artık devam etmeyen gönüllülerin araştırmaya dahil edilmediği anlamına gelmektedir. Ancak araştırmanın doğal kısıtlarından daha önemli ve öznel olanı; araştırmaya GM'deki aktiviteleri gönüllülük harici, farklı çıkar ve beklentiler doğrultusunda takip eden, dolayısıyla rutin faaliyetlere katılım göstermeyen katılımcı grubuna ulaşılmaması durumudur. Bu ölçüdeki bir katılımın ne boyutta olduğu ve nasıl değerlendirildiği konuları hem mülakatlarda hem saha görüşmelerinde ayrı olarak dikkate alınmıştır. Bu kısıtlar göz önüne alındığında, görüşülen katılımcı profilinin yoğunlukla GM'deki rutin faaliyetleri düzenli olarak takip edebilen, yeni veya eski gönüllülerden oluştuğu ifade edilebilir.

2.3. Prosedür ve uygulama

Görüşmeler yarı yapılandırılmış teknikle gerçekleştirilmiş, böylelikle görüşme öncesi belirlenen hipotezlerin kanıtlanma hedefine bağlı kalınarak, katılımcıların ilettikleri cevaplar üzerine ek sorular sorulabilmesi mümkün olmuştur. Katılımcılara yöneltilen sorular nitelik bakımından temelde dört ana başlığa ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, katılımcının gönüllü profiline bağlı olarak, kendisini ve kendi sosyal/sınıfsal çevresini nasıl tanımladığını anlamaya yöneliktir. İkincisi, belediyeye bağlı olan gençlik merkezinin yapısını ve faaliyetlere bu kurumda devam etme sebeplerini nasıl açıkladığı; üçüncüsü içinde bulunduğu, kendisini çevreleyen ve yaşam koşullarını doğrudan etkileyen toplumsal/siyasal koşulları nasıl değerlendirdiğini; dördüncüsü tüm bu toplumsal/siyasal koşullara yönelik olarak nasıl tavır aldığı ve kendisini nasıl var ettiğini anlamakla ilgilidir.

Katılımcıların bir devlet kurumunda faaliyette bulunmasının etkilerini özel olarak inceleyebilmek için, nitel bulguların bu bölümü aktif katılımda bulunularak desteklenmiştir. Katılımcı gözlem yönteminin sağlıklı işleyebilmesi için merkezdeki hiyerarşik yapı ve işleyiş dikkatle gözlemlenmiş; katılımcılar ile sağlayıcıların görev ve sorumlulukları tespit edilmiştir. Faaliyetlerin nasıl düzenlendiği, katılımcılarla nasıl irtibata geçildiği, hangi araçların kullanıldığı, bürokratik düzenin ve işleyişin nasıl olduğunun anlaşılması için beş aylık bir süre ile sahadaki gönüllülük faaliyetlerinde,

çalıştaylarda, etkinliklerde, kurslarda, toplantılarda, tören ve yürüyüşlerde aktif olarak görev alınmış; bürokratik süreçlerin daha iyi anlaşılması için araştırmacı tarafından gönüllü eğitmenlik başvurusu yapılmış ve araştırmacı saha süreci boyunca GM’de yabancı uyruklu gençler için Türkçe konuşma atölyesi düzenlemiştir. Tüm bu süreçlerde gerek yerleşke sorumluları gerek görevli memurlar ve müdürlerle sıklıkla irtibata geçilmiş; katılımcılarla farklı zamanlarda sohbet edilmiş ve serbest bilgi günlükleri tutulmuştur.

Araştırmanın saha sürecinin yürütülmesi amacıyla belirlenen gençlik merkezine ilk ziyaret Ağustos 2021’de gerçekleştirilmiş ve yetkililerle görüşmeler yapılarak saha izinlerinin alınması için gerekli ilk adımlar atılmıştır. Araştırmanın başlangıç döneminde etkinlik sezonu henüz açık olmadığından yerleşkede düzenli bir gönüllü sirkülasyonuna rastlanmasa da İzmir’in kurtuluş günü ve haftasını takiben, şehirde özel olarak gerçekleştirilen fuar etkinlikleri, İzmir Yarı Maratonu ve UCLG Kültür Zirvesi gibi büyük kapsamlı ulusal ve uluslararası düzeydeki aktivitelerin en yoğun olduğu dönemde gençlik merkeziyle (GM) farklı açılardan bağlantılar kuran diğer belediye birimleri ve sivil örgütlerle rastlaşma ve birlikte çalışma imkanı yakalanmıştır.

Araştırmacı, saha araştırması süreci boyunca GM ile doğrudan veya dolaylı ilişkisi bulunan çok çeşitli aktivitelerde, etkinliklerde ve toplantılarda bizzat yer aldı. Yeni sezonunun başlamasıyla kurs eğitmenliği için başvuruda bulundu ve bu tür bir bürokratik sürecin nasıl işlediği, hangi kurumların ve birimlerin aktif olduğu, etkinliklerin nasıl kabul edildiği ve onayların nasıl alındığına dair doğrudan deneyim kazanma fırsatı elde etti. Araştırmacının farklı rollerle dört ay boyunca katılım gösterdiği faaliyetlerden birkaçı listelenmiştir:

- I. İzmir Gençlik Çalıştayı – Katılımcı
 - o Toplumsal Cinsiyet ve Kültür Çalıştayı- Katılımcı
- 9 Eylül Yarı Maratonu – Gönüllü, özel atlet sorumlusu
- 2021 UCLG Kültür Zirvesi (İZFAŞ) – Ana salon görevlisi
- 2021 Fashion Prime (İZFAŞ) – Akreditasyon görevlisi
- Erasmus Günleri: Avrupa Fırsatlarını Konuşuyoruz – Konuk konuşmacı
- 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Korteji – Gönüllü katılımcı

- “Türkçe Konuşuyorum” Atölyesi – Gönüllü eğitmen
- İspanyolca Kursu – Katılımcı
- Yoga Atölyesi – Gözlemci
- Tiyatro Atölyesi- Gözlemci
- Rebetiko Atölyesi – Gözlemci

Katılımcı gözlem metodu, bürokratik yapıyı ve kurum kültürünü anlamayı kolaylaştırmıştır. Faaliyetlerin içinde aktif rol oynamak ve kişilere tek taraflı çıkar ilişkisiyle yaklaşmamak; merkezdeki gönüllülerle ve çalışanlarla daha doğal, samimi ve gerçekçi ilişkiler kurulmasını mümkün hale getirmiştir. Yapılan saha gözlemleri, araştırmacıya mülakat katılımcılarının yanıtlarını anlamlandırma imkanı verdiği gibi, gönüllü profillerinin sahada kendilerini nasıl konumlandıkları ve nasıl konumlandırıldıklarının gözlemlenmesini sağlamıştır. Karşılaşılan farklı dinamikler ile olumlu ve olumsuz sonuçlanan çeşitli talepler, araştırmacıya farklı bakış açıları katarak zenginleştirmiştir.

Veri analizi, araştırma süreci ile eş zamanlı şekilde yürütülmüştür. Katılımcı gözlem ve mülakatlar sırasında keşfedilen yeni sorular üzerinden çalışmanın hipotez ve sonuç kısımları geliştirilmiştir. Verilerin deşifre edilmesi için Sonix isimli çevrimiçi programdan destek alınmıştır. Benzer çalışmalarla ilgilenen farklı üniversitelerdeki uzmanlarla süreç içerisinde görüntülü görüşmeler ve çevrimiçi mektuplaşmalar gerçekleştirilmiş, alana dair literatür taramalarının yanı sıra uzmanlar tarafından yürütülen güncel çevrimiçi toplantılara da araştırma süreci boyunca katılım sağlanmıştır. Çeşitli platformlarda tartışmalar yapıldıktan sonra ilgili örneklerden hareketle yorumlamalar yapılmış ve genellemelere gidilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANALİZ SONUÇLARI

Gençlerin kurum içinde gönüllülük faaliyetlerine katılımlarının sınıfsal olduğu savından hareketle, Türkiye’deki gönüllülük faaliyetlerinin özgün ideolojik yapısı ve gençlerin mevcut toplumsal koşulları göz önünde bulundurularak katılımcı grubunu oluşturan 16 gence bir dizi soru yöneltilmiştir. Bu sorular, kendilerini bu faaliyet alanında nasıl konumlandıklarını, bu faaliyet türüne nasıl bir anlam attıklarını ve mevcut yaşam koşullarını bir dizi unsurun bu faaliyetlere katılımlarını ve geri kalan yaşamlarında aktif bir sivil aktör olma halini nasıl etkilediğini anlamaya yardımcı olacak niteliktedir. Görüşmeler süresince katılımcıların gönüllülük olgusunu nasıl değerlendirdiği, yerel yönetime bağlı gençlik merkezi bünyesinde bunu nasıl deneyimlediği, kendisini toplumsal bir aktör sosyal ve ekonomik biçimleriyle nasıl konumlandığı, ailesinin bir sosyal aktör olarak yaşam koşullarını ve tercihlerini nasıl etkilediği, ekonomik sermaye geliştirme anlamında geleceğe dönük kariyer hedeflerinin neler olduğu ve kendilerini hangi kavram ya da özelliklerle niteledikleri merak konusu edilmiştir.

3.1. Gönüllülük Algısı

Gönüllülük kavramının ya da gönüllü olma halinin nasıl algılandığı sorusu yalnızca gönüllülüğü deneyimleyen gençlerin değil, gönüllülük deneyimi sağlayan GM’nin de ortaya koyduğu çalışmalarda hangi misyon ve hedefleri taşıdığını anlamaya imkan verecek niteliktedir. Bu sayede, belli kabul ve anlaşmalarla bir araya gelen ve bu çalışmaları gerçekleştiren farklı aktörlerin, bu yapıyı hangi açık ve örtük saiklerle var ettikleri anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Gönüllülere ulaşılması için pratikte hangi yollara başvurulduğu ve kimlerin merkeze çekildiği buradaki cazip merak unsurlarındandır. GM’nin gönüllülük çalışmaları ile ilgili duyuruları sıklıkla kısa mesaj ve sosyal medya yoluyla takipçilerine duyurduğu görülmektedir. Genellikle projeler kısa vadede planlanan ve gerçekleştirilen nitelikte olduğundan, büyük bir propaganda ile ön başvuruların açılması ve gönüllü kabul etme sürecinin yaşanması söz konusu değildir.

GM'nin gönüllülük faaliyetlerini duyurabildiği tek alan halihazırda iletişim havuzunda bulunan kayıtlı katılımcılar ve sosyal medya takipçileri olduğuna göre, bu havuz genişletmek için gerekli tanıtımların nerede ve nasıl yapıldığına dikkat etmek gerekecektir. Bu kanallardan biri, kuşkusuz üniversitelerdir. Alanda yapılan görüşmelerde, bir projenin ya da faaliyetin üniversitelerde tanıtılmasının sağlanması için en kolay yöntemin “içeriden birilerine ulaşmak” olduğu sonucu çıkmaktadır. Okuldan izin almanın zorlayıcı olduğu durumlarda tanıdıklık vasıtasıyla derslerde tanıtım yapma gibi yöntemler kullanılmaktadır. Örneğin, kurum çalışanları tarafından, zamanında üniversitelerden birinde kendileriyle çalışmayı seven bir hocanın bulunduğu ancak ilerleyen zamanda görevinden alınması nedeniyle o üniversiteye eskisi kadar rahatlıkla ulaşamadığı belirtilmiştir.

Gençlere ulaşılan bir diğer kanal afişlerdir. Büyükşehir Belediyesi olarak şehir içi tanıtımlarını dört bir yana dağıtmakta serbest olan merkezin, afişlerde ve tanıtımlarda sıklıkla “biz” ve “iz” ifadelerini kullandığı; gençlerin konumlanışında “birliktelik” vurgusunun yapıldığı ve “İzmirli” kimliğinin sıklıkla öne çıkarıldığı görülür. Ayrıca “Özgür gençler, özgür yarınlar” sloganının seçimiyle, gençlerin yukarıdan aşağıya bir değer aktarımına tabii tutulmadığı izlenimi uyanmaktadır¹². Gençler bu kurum içinde aktif olmaya bir kere karar verdiğinde, kendilerini dışarıdaki hangi kavram ve bakış açılarından ayıştırdıklarını anlamak güçtür. Zira doğrudan merkezin içine yöneldiğimizde ve kendimizi dış ihtimallerden soyutladığımızda, gördüğümüz tablo alabildiğine homojendir. Bu sebeple katılımcıların gönüllülük algısı ve deneyimlerine başvurulmuş ve bu alanı nasıl deneyimledikleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Katılımcılara yöneltilen “Size göre gönüllülük nedir?” sorusuna en çok “karşılık beklemeden yapılan iş/şey” yanıtı verilmiştir [Yekta, Engin, Neva, Ceylin, Laçın,

¹²Kurumun bürokratik kimliği faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde hangi kurum ve örgütlenmelerle sıklıkla iş birliği yapıldığı, nelerin eksik görüldüğü ve söylem boyutunda kimlere hitap edildiği konusunda belirleyici olsa da kimlerin dışarıda kaldığını daha iyi çözümleyebilmek için farklı gençlik merkezlerinin yapılarını incelemek ve bir karşılaştırmaya gitmek etkili olabilir.

Makbule]. Sonrasında en çok “dezavantajlı insanlara ulaşmak” ile ilişkili yanıtlar verildiği görülmüştür [İlgaz, Çınar, Cüneyt, İnci]. Seda, gönüllülüğü “bizimle birlikte yapan insanlara” uyum sağlamanın da gönüllü olmanın bir parçası olduğunu ifade ederek, gönüllü kimliğinin kolektif boyutuna dikkat çekmiştir:

Bence gönüllülük aslında çok böyle küçük bir kavram gibi duruyor da ortak bir bilinçle hareket ederek, herhangi bir çıkar gözetmeden, herhangi bir maddi manevi bir tatmin olma duygusu gözetmeden. Başkalarının yararına bir sorumluluk bilinci içerisinde bir şeyler yapabilmek ve bunu da yaparken bizimle birlikte bunu yapan insanlarla uyumlu olabilmek bence. Hani normalde herhangi bir sorunun olabilir bu kişilerle ama ben bu insanlarla bir araya geldiğimde ortak bir iş yapabiliyorsam bu benim için hani gönüllülük faaliyetlerinin tamamlandığına gerçekten benim için yeterli olduğuna işaret ediyor. (Seda, 23, Kadın, Edebiyat)

Gönüllülüğü “vicdan tatmini” ve karşılıklı çıkar ile ilişkilendiren iki katılımcı olmuş, saha gözlemleri sırasında sıklıkla farklı etkinliklerde yer aldığını gözlemlediğimiz Pars (18, Erkek), “evde boş boş oturmaktansa” gönüllülük yaptığını ifade etmiştir. Gönüllülüğü “içten gelen bir davranış biçimi” olarak adlandıran ve kurumsal süreçlerden ayırıştırarak ifade eden bir katılımcı olmuştur:

Ben liseden beri böyle gönüllü faaliyetlere katılıyorum aslında ama böyle son zamanlarda bunu ben de kafamda sorgulamaya başladım. Gönüllülük benim için ne diye. Sonra şey olduğunu fark ettim daha böyle. Hani şu zaman başladım, şu zaman bitirdim gibi bir şey değil de daha böyle içten gelen bir daha davranış biçimi gibi mi derler bilmiyorum. Hani o tarz bir şey ama hani çünkü şey oldu. Birkaç tane projeye başvurdum gönüllü ve bunların birçoğu yurt dışında. Orada sizden genelde istiyorlar böyle işte. Gönüllülük faaliyetine ne zaman başladınız ne zaman şey ettiniz falan filan. Ben oraya genelde hani lisede başladığımı motivasyon mektuplar oluyor ya orada işte ben lisede başladım gönüllülüğe, şöyle böyle bir anlatmaya başladım ama artık bunu yapmamaya başladım. Daha böyle hani içimden gelen bir şey yani. (Parla, 22, Kadın, İİBF)

Gönüllü katılım neden düşük veya yüksek olur? Karşılık beklemeden, fedakarlık gerektirerek yapılan bir çalışmaya gençler neden dahil olur ya da olmaz? Katılımcılar bu soruya çok farklı noktalardan yaklaşmaktadır. “Yeterince duyurulmaması” [İlgaz] ya da “ekonomik kaygı” [Aylin] etken olarak gösterilirken, bazen “erken uyanmak” gibi bazı temel şartların yerine getirilememesi de gönüllülüğü düşüren faktörler olarak sayılmıştır [İlgaz]. Öte yandan, bu faaliyetlerin sadece belli bir kitleye duyurulduğunu ifade eden

katılımcılar olmuştur [İnci, Laçın]. Ancak İnci ve Laçın'e göre bu faaliyetlerden haberdar olmamanın sebebi, olsa olsa kişilerde araştırma bilincinin bulunmamasıdır:

Doğru aslında belli bir kitleye ulaşabiliyorsunuz sadece orada (sosyal medyayı kastediyor) ve insanın gerçekten isteyerek araştırması gerekiyor bu tarz toplumsal etkinlikleri. Çünkü ben de mesela İzmir'e geldiğimde bilmiyordum, İnci sayesinde öğrenmiş oldum buranın böyle bir yer olduğunu. Abla Abi Kardeş Projesi'nin olduğunu. Yani daha çok bilinçlendirmeyle ve araştırmayla alakalı bir şey yani. Yani insanın yapması gerekiyor kendisinin. (Laçın, 21, Kadın, Edebiyat)

Verilen yanıtlarda gönüllülüğün genel olarak kurumsal boyutuyla ilişkilendirilerek algılandığı anlaşılmaktadır. Gönüllülüğün bu kurumsal yanı, kendi çevresini, kendi ilişkiler ağını, kendi rutinlerini beraberinde getirmektedir. Bu ağlar ve rutinler, belli kişilerin kuruma eklenmesine izin vermekte, belli kişileri dışarıda bırakmaktadır. Gönüllü katılımı neyin etkilediği sorusunda Seda (22, Kadın, Edebiyat) ve Cüneyt (25, Erkek, Edebiyat) ile gerçekleşen diyalogda, bir kişi her ne kadar kendi kendine gönüllülük eylemlerinde bulunsa da GM'nin gönüllülük aktivitelerinin belli kurallara dayandığı ve (daha önce Ilgaz'ın da belirttiği gibi) belli saatlerde belli yerlerde toplanmak, belli bir süre boyunca alanda olmak gibi sorumluluklar gerektirmesinin GM'deki gönüllü profilini ve sayısını etkilediği; bu kriterlere uyamayacak olanların dışarıda kaldığı ya da daha uygun yerlerde gönüllülük yaptığından bahsedilmiştir:

Seda: Aslında bireysel olarak ve toplumsal olarak ya da kurumsal olarak ve bireysel olarak ikiye ayrılıyor. Mesela burası resmi bir kurum. Yani sonuçta Büyükşehir Belediyesi çatısı altındayız. Burada yapacağımız her gönüllülük faaliyeti onları temsil edecek. Hani bizim bireysel olarak gidip bir kedi köpek beslenmemizle aynı şey değil hani. O yüzden mesela bir gönüllülük evet kavram olarak var. Gönüllü katılım hani ne kadar olur, ne kadar olmaz tartışılır ama buranın kurallarına uyum sağlayabilen insanlar gönüllü katılıma teşvik edildiği için katılım artıyor. Ama tabii uyum sağlayamayan insanlar bir şekilde başka bir kuruma gidebiliyor. Ne bileyim hani başka bir kuruluşa gidebiliyor.

Cüneyt: Ya da kendi başına kalıyor.

Seda: Evet ya da bireysel olarak devam edebiliyor. Hani kendi başına.

Elif: Uyum sağlamaktan kastınız nedir?

Seda: Yani mesela burada Abla Abi Kardeş Projesi vardı. Sabah 9'da buradan araçlar kalkacak. Her cumartesi günü üç saat, dört saat bizim gittiğimiz mahallelere zaman ayırıyoruz. Git gel beş saat belki. Hani buraya yirmi hafta boyunca her cumartesi beş saatini verebilecek insanın gelmesi lazım. Hani bu bir sorumluluk gerektiriyor. Zaten yarısında mesela ikinci dönem gelmiyordu.

Cüneyt: Ya da başka sebeplerle geliyorlar.

Seda: Evet. Devamlılığı sağlayamadıkları için gelemiyorlar.

Cüneyt: Onun dışında zaten şey topluma hizmet uygulamaları dersi adı altında katılan çok kişi vardı oluyor daha doğrusu. Yine olur diye tahmin ediyorum. Onlar ödev bittiği zaman aslında kendi iç benliğinde o öz sorumluluğu, bu sosyale karşı sorumluluğu fark etmemiş insanlar diyebilirim belki. Mesela dersi bittiği zaman derste ödevini sunduktan sonra katılmayı bırakanlar oluyormuş.

Seda: Bir daha göremiyorsunuz o dönem bir daha çünkü iş bitiyor gidiyor (Gülüyor).

Cüneyt: Bir de aksine ee sorumluluk şekil a ben oluyorum orada (Gülüyor). Fazla sorumluluk olur. Aksatırım diye korkup gitmeyenler var mesela. Hani gidemeyeceksem şey yapmayım meşgul etmeyim kafasında düşünenler. Ki bu çoğu şeyde, katılımcı olunan çoğu şeyde önemli.

Cüneyt'in "topluma hizmet uygulamaları dersi" ile ilişkilendirerek bahsettiği gibi, bu tür aktivitelerde karşılık beklentisinin olmasının katılımı olumsuz etkilediğini ifade eden katılımcılar varsa da [Engin], karşılık görmenin, diğer bir ifadeyle "karşılığını almanın" önemini vurgulayan katılımcılar vardır [Parla, Pars, Makbule, Eren, Ceylin]. Hiçbiri maddi çıkara dayalı olmamakla birlikte katılımcılar bu faydanın çeşitli boyutlarına dikkat çekmişlerdir. Bunlardan biri, temel lojistik ihtiyaçlar konusundaki tatmindir. Pars (18, Erkek, Spor Bilimleri), lojistik desteğin gönüllü katılımı ve katılımın devamını önemli şekilde etkilediğini savunan katılımcılardan biridir:

Elif: Sizce gönüllü katılımın düşük veya yüksek olmasını etkileyen en önemli sebepler nelerdir?

Pars: Gönüllü olarak gelenlere yapılan muamele.

Elif: Nasıl mesela?

Pars: Değişiyor bunlar genellikle. Projeden projeye de değişiyor. Bütçe fazlaysa gönüllülere yapılan muamele daha düzgün oluyor. Bütçe düşükse biraz daha baştan savma oluyor.

Elif: Muamele derken oraya aktarılan kaynağa göre değişiyor diyorsunuz. Muamele derken gönüllünün oradan kazandığı faydadan mı bahsediyorsunuz?

Pars: Mesela bu mesela kumanyadan bahsediyorum.

Elif: Kumanya dağıtılacaksa katılım daha yüksek oluyor gibi?

Pars: Mesela şöyle bir şey söyleyeyim. Kiraz toplamaya gittiğimiz zaman sürekli aynı kumanya verilmeye başlanmıştı. Herkes de bundan sıkıldı. Tabi farklı nedenlerden dolayı gelmek istemeyenler oluyordu. Biraz daha suiistimal edilmişti mesela.

Parla ise kişisel yoğunluklarının arasında gönüllü bir projede yer almak isteyen bir kişi için, kendisine "iyi hissettirecek" sözlerin motive kalmasında ve projeye devam etmesinde etkili olabileceğinden bahsetmektedir:

Ve orada beni hani böyle ve son senemde hani gayet zor bir seneydi aslında benim için. Sınavlar falan açısından. ...Mesela haftada bir saatimi ayırmak, iki saatimi ayırmak gerekiyordu. Onlara böyle antik kent gezisi yaptırıyorum. Ve bunu içimden gelerek yapıyordum. Ama açıkçası bazı zamanlarda da hiç ders yapmak istemiyordum mesela. Bu bazen şeyle alakalı olabiliyor. O bu gönüllülük faaliyetinin neresi düzenliyor ve gönüllüler için neler yapıyor? (?) Hoca vardı projenin başında. Her hafta bize toplantılar yapardı gönüllülerle ve bize her zaman ne kadar güzel bir şey yaptığımızı hatırlatırdı. Bu insan çok iyi hissettiriyor ve devam etmesini sağlayan bir şey bence. Yani çünkü gönüllülük de gönüllülük adı sonuçta. Karşılığında bir para almıyorsun, bir şey almıyorsun ama yine de alabileceği şeyler var işte. Mesela (?) Hoca'nın o güzel sözleri ya da (x) ile (y)'nin, öğrencilerimdi onlar. İşte ne bileyim derslere çok hevesle gelmesi. Bunlar zaten o an o günlük seni mutlu eden şeyler olduğu için. (Parla, 22, Kadın, İİBF)

Gönüllülüğün düşük olma sebepleri arasında bireysel ya da kurumsal nitelikler haricinde gelişen bir tür güven kaygısına değinen iki katılımcı olmuştur:

...Şimdi bir yerde bir gönüllülük denildiği zaman maalesef ülkemizde pek gönüllülük faaliyetleri olmadığı gibi olan kurumlara da kuruluşlara da ön yargıyla bir bakım var. Hani bir bakış var bir açı var. Onun da temel sebebi bazı kurumların ismini vermek istemiyorum ama bazı kurumların gönüllülük faaliyeti adı altında gelen bağışlarla gelen yani özellikle dernek statüsünde olanlar. Gelen bağışları başka yerlere aktarması, olmadık işler içerisine girmeleri bu vatandaşların nezdinde güven kaybına neden oluyor ve kurunun yanında yaş da yanar tabirini kullanıp. O şekilde mevcut olan iyi veya kötü ayırt etmeksizin hepsine bir ön yargıyla yaklaşıyor maalesef. (Neva, 29, Kadın, AÖF)

Genel olarak kurum içi gönüllülüğün düzenli katılım gerektirmesiyle ilişkili olarak maliyet kaygısı getiriyor olması çokça dile getirilirken, çalışmalara katılımda bir karşılık beklemek ya da beklememek durumları gönüllüler arasında hem olumlu hem olumsuz yanlarıyla değerlendirilmiştir. Buna göre, kimi katılımcılara göre kişiler, proje bitirme ya da özgeçmişini bırakma gibi kişisel çıkarlarını gerçekleştirene kadar ve gerçekleştirebildiği ölçüde gönüllü faaliyetlere devam ettiğinden, gönüllülükte devam etmenin ön koşulu, karşılık beklentisine girmemektir. Öte yandan maddi bir beklentisi olmamasına karşın karşılıklı alış veriş ilişkisi bağlamında, gençlerin ortaya koyduğu özverinin suiistimal edilmemesi, ayrılan bütçe ve kaynakların doğru kullanılması, görevlilerin organizasyon sorumluluklarını yerine getirmesi ve gönüllülerin motive tutulması bakımından beklentilerin karşılanması gerektiğini ifade eden katılımcılar vardır.

3.1.1. Kurumsal yapının katılıma etkileri

İZBB'nin hem belediye başkanlığı düzeyinde hem diğer kurumlarıyla GM faaliyetlerini yakından takip etmesi ve sık sık çalışmalarda yer almalarına karşın, katılımcıların hiçbiri, kendilerinin ya da başkalarının siyasal tercihlerinin bu kurumda gönüllülük faaliyetlerine katılmalarına olumlu ya da olumsuz etkisi olabileceğini ifade etmediği görülmektedir. Buna karşın katılımcıların, faaliyetlerin yürütülmesine ilişkin kurumun aldığı tutumlar ile hizmet kalitesini önemseydiği ve katılıma devam etmede bir kriter olarak dikkate aldığı anlaşılmaktadır. GM'nin, CHP'nin yönetiminde olduğu İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin doğrudan bir kurumu olması ve bunun etkilerine dair tespitler daha çok saha gözlemleri yoluyla elde edilebilmiştir. Buna göre, özellikle İzmir'in kurtuluş gününü kapsayan, sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerin çok yoğun olduğu Eylül döneminde belediye başkanının sıklıkla GM'yi ziyaret ettiği ve sıklıkla gençlerin de bulunduğu etkinlikleri ziyaret ettiği ve birebir sohbet ettiği görülmüştür. Belediye başkanının etkinliklerde bizzat yer alması durumunun buralarda faaliyette bulunan gönüllülerin tutum ve davranışlarına etki ettiği görülmemiştir. Buna karşın, saha gözlemleri sırasında görüşülen bazı isimler, kimi zaman GM faaliyetlerini belediye başkanına çeşitli taleplerini doğrudan iletmek için bir araç olarak kullanmak isteyen gençlerin bulunabildiğini ifade etmiştir.

Belediye başkanının faaliyetleri bizzat ziyaret etmesi gönüllülerin tavırlarında farklılık yaratmasa da faaliyetin niteliğini etkilediğini iddia etmek mümkün olabilir: Başkanın alandaki varlığı herhangi bir sorumluluk yüklemese de hangi faaliyet alanı olursa olsun, açılış, kapanış ve içerik planlamasının başkanın ziyaretine göre ayarlanabildiği sahada gözlemlenmiştir. Cüneyt'in ifadesine göre, bazı projelerin -benzer içeriklere sahip olsalar dahi- diğerlerine göre organizasyonunun daha iyi olmasının altındaki temel motivasyon da "başkanın gelmesi"dir:

Vişneli'ye de katıldım ama arada dünyalar kadar fark vardı. ...Fark ne bir kere öbürünün çalışılmış olduğu, organize olmuş olduğu hani bir şeylerin altı doldurulmuş olduğu çok belli. İlkinde her şeyi ayarlamışlar ama bunun motivasyon noktası belediye başkanının gelmesi... (Cüneyt, 25, Erkek)

Öte yandan, katılımcıların çoğunluğu, GM'deki faaliyetlere başlamadan önce burada daha soğuk ve bürokratik bir atmosfer olduğunu hayal ettiklerini ancak beklediklerinden çok daha sıcak bir atmosferle karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Başkanın katıldığı aktiviteler de dahil olmak üzere, GM tarafından yürütülen tüm aktivitelerde rahat ve modern tasarımlı faaliyet alanlarında birlikte gençlerden ya da kadınlardan oluşan, sivil giyimli memurların çalışması durumların, bazı katılımcılarda (İnci 22K; Laçın 21K) başlangıçta var olan, belediyenin kurumsal kimliğine yönelik ön yargıların kırılmasına sebep olduğu görülür:

İnci: Neler gözlemlediniz? Ben bu kadar güzel bir ortam yaratılacağını tahmin etmiyordum. Benim geçen seneki proje arkadaşlarım hani kendi aracım daha önceden bir aileymişiz gibiydik. Ve aklınıza gelebilecek her türlü etkinlikte bulunmuşuzdur. O kadar güzel bir yapı vardı ki yok artık diyordum. Hani bu kadarda olamayız galiba. Çok şaşırmıştım ama oldukça mutlu etmişti tabii.

Laçın: Hani mesela biz atıyorum sabah altıda kalkıyorduk. Mesela 7'de burada olmamız gerekiyordu. Bizim kahvaltımızı falan veriyorlardı. Simit çay. Her şey elimizin altındaydı. Bunları sağlıyorlardı bize. Ben bu kadar ilgileneceklerini tahmin etmiyordum mesela. Kahvaltısına kadar işte aracıdır.

İnci: Uzak gezilere de götürdüler. Hani biz bunu da beklemiyorduk.

Laçın: Evet bu kadar şeyin hazır bir durumda olmasını ben beklemiyordum açıkçası. O yüzden güzeldi.

Katılımcıların kurumu tercih etmesinde merkezi karar alıcılardan çok, tek tek yerel düzeydeki performansın etkili olduğu görülebilir. Bu noktada, İZBB'nin İzmir'deki yerleşik yapısının da lojistik imkanları değerlendirme konusunda belediye kurumlarına geniş bir hareket alanı yarattığından bahsetmek mümkündür. Belediyenin Sosyal Projeler Daire Başkanlığı'na bağlı bu biriminin şehir içindeki faaliyet alanlarını özgürce kullanması ve diğer kurumlarla iş birlikleri, şüphesiz siyasi kimliğinden etkilenmektedir. Katılımcıların özellikle İzmir depremi deneyiminde de değindikleri gibi, gönüllülük faaliyetlerinin kurumlar arası politik rekabetten etkilendiği görülür. Sahada yapılan farklı görüşmelerine göre, İZBB'ye bağlı olan GM'nin, İzmir'de faaliyet gösteren GSB'ye bağlı GM'ye göre "yerel imkanları" kullanma konusunda daha avantajlı konumda olduğu ifade edilebilir. Öte yandan, ortak çalışma alanlarına dayalı ortak partnerleri olsa da GSB'ye bağlı olarak İzmir'de faaliyette bulunan GM'nin faaliyetlerinde merkezi referanslı kurumlarla daha sık iş birliği yaptığı gözlemlenirken (Kaymakamlık, Halk Eğitim Merkezleri gibi), İZBB'ye bağlı GM'nin İZBB'nin diğer birimleri ve yerel düzeyde

faaliyet gösteren çeşitli dernek ve STK'lerle iş birliğine daha yatkın olması durumu saha incelemelerinde dikkat çekmiştir.

Katılımcıların kuruma ilişkin algısını test etmek için sorulan “Genel olarak bir organizasyonun, merkezin faaliyetlerine katılmanızı etkileyen özellikler nelerdir?” sorusunda katılımcılar çoklukla faaliyetlerin içeriğinin kaliteli olması ve iyi organize edilmiş olmasına, öte yandan faaliyetin içinde işe yaradığını hissetmeye önem verdiklerini ifade etmişlerdir. “Hangi durumlarda faaliyetlere katılmaktan vazgeçersiniz?” sorusuna da ders yoğunluğu, çalışma hayatı, zaman planı gibi kişisel nedenler (İlgaz, İnci, Laçın, Makbule), içeriğin kalitesinin düşük olması (Cüneyt, Seda, Aylin) ve katılımcı kitlesinin içerisinde kendini rahat hissedebilme yanıtları verilmiştir:

Genel olarak bana kalsa şey yani. Birinci öncenin benim nezih bir ortamın olması yani öncelik temizlik akabinde insanların kendini bilmişliği. Şimdi kalkıp da buraya. Salak saçma insanlar gelse. Şey olarak söylemiyorum bunu, hani ön yargı olarak söylemiyorum bunu. Onlarla tabii ki de gelebilir ki ben zaten o mahallelerden çıkmış birisiyim. Ama kendini bilen bireylerin olması daha hoş olur sanki burada. Kalkıp da bir kıza şimdi küfredmesi, bu da bir erkekle olay çıkarması, oradaki atmosferi olumsuz yönde etkileyeceği için o ortamda bulunmak istemem. Demoralize olmak istemem. (Eren, 27, Erkek)

Engin, “ilminin yetersiz kaldığı noktada katılmayı bırakacağını” belirtirken, Ceylin (22, Kadın) de benzer şekilde, yardımcı olabileceğini düşündüğü ölçüde aktivitelere katılmayı tercih etmektedir:

Ceylin: Şöyle açıkçası mesela bu yürüyüş gönüllüsü filan oluyor ya bu tarz şeylerde çok fazla yardımının olacağını düşünmüyorum. Ben daha çok böyle yardım odaklı bir şeyler yapmayı daha çok seviyorum. O bende etkili oluyor açıkçası. Evet, diğerleri böyle. Tabii yine yardımcı oluyordum ama daha çok insan bulunabilir gibi geliyor. O tarz şeylerde.

Elif: Peki bir faaliyete bir etkinliğe başvurduunuz ve katıldınız. Devam etmenizi engelleyen yani devam etmek için hangi özelliklerin ya da koşulların sizin için uygun olmasına dikkat edersiniz?

Ceylin: Yine aslında aynı noktaya çıkıyor bana orada ihtiyaç hala varsa ben devam etmeyi çok isterim onun dışında ama bakıyorum artık o kadar da şey yok. Aynı şekilde gidiyor ve hani daha fazla insan artık katılıyorsa artık o şeyde bırakırım. Yani gidiyor ister istemez.

Elif: İhtiyaç kalmadığını düşündüğünüz noktada katılmayı bırakırsınız.

Ceylin: Evet.

Türkiye’de bazı sivil toplum kuruluşlarının sık sık siyasi kurum ve aktörlerle ilişkilendirilmesi, zaman zaman yolsuzluk, dolandırıcılık ve hatta taciz iddialarına karışması ve daha çok da bir kurum adına çalışmanın fişlenme kaygısına yol açması durumları bir kurumu gönüllü çalışmalar için tercih etmede öngörülebilecek sebeplerken, katılımcıların çoğunluğunun bu kaygıyı cevaplarında yansıtmadıkları görülür. Yalnızca Neva, katıldığı diğer dernek çalışmalarından ve dernek yönetimi tecrübelerinden yola çıkarak, bir kurumun aktivitelerine katılmada dikkat ettiği tek hususun “şeffaflık” olduğunu vurgulamıştır:

...Gönüllü olduğum alanlarda tamamen şeffaflığa önem veririm. Yani örnek veriyorum, ismini anmak istemediğim birkaç dernek ve kuruluş var. Onlar gibi bir düzen, düzen bozukluğunu gördüğüm zaman kirli işlerin, tabiri caizse kirli işlerin içine girdiklerini gördüğüm zaman ister istemez gönüllülük faaliyetini direk hemen çekerim. ...Çünkü bulunduğum yerlerde dikkat ettiğim tek husus o kurumun ve kuruluşun şeffaf olup olmamasıdır. Bugün bir dernek bazında söylediğimiz zaman ben oranın üyesi olduğum zaman ve oraya bir para akışı oluyorsa o parayı da olması gereken yere değil de başka bir yere aktarıldığı zaman oradaki üyeleri de bir nebze ona o işe çanak tutuyor sayılır yani benim gözümde. O üyeler orada olmadığı zaman o dernek ayakta kalamaz. O faaliyeti de o şekilde sürdüremez. Ama tamamen şeffaf olan bir dernek. Diyelim ki faaliyetlerini sürdürdüğü zaman oraya örnek veriyorum. Bin lira gelirse o bin liranın nereye gittiğini şeffaf bir şekilde açıkladığı zaman üyeler de rahat olur. Yaptığı işin nereye dayandığını anlar ve görür. O dernek de bir nebze kendini kamuoyunu aklamış ve yaptığı faaliyetleri açıklayabilmiş olur. Dediğim gibi eğer bulunduğum kuruluştaki, dernekte, Gençlik Merkezi'nde eğer yapılan organizasyonlar tamamen şeffaf olsa benim için hiçbir sakıncası yoktur. Kalırım, devam ederim. (Neva, 29, Kadın, AÖF)

Yanıtlar göstermektedir ki, kurumun siyasal kimliği katılımcılar için tartışmaya kapalı bir ön kabuldür. Kurumun İZBB gibi nüfuzlu bir kamusal ağ ile ilişkili olması daha çeşitli bir kitleyi kimi zaman cezbetse de GM’nin kendi iç dinamikleri gelen katılımcıların nitelik ve profillerine göre kolaylıkla ayrışmasına ve günün sonunda istek, beklenti ve hedef olarak benzer nitelikteki kimselerin kurumda kalmasına olanak sağlamaktadır.

3.1.2. 30 Ekim 2020 İzmir depreminin etkileri

Katılımcıların gençlik merkezine başlama sebeplerini etkileyen çok çeşitli sebepler olduğu görülmüştür. İlgaz, GM’deki projelerden üniversitedeki bir seminer

aracılığıyla haberdar olduğunu söylerken, Engin bir arkadaşı vasıtasıyla başladığını, Eren kişisel ilgilerine dayalı olarak bu aktiviteleri kendisinin araştırıp bulduğunu ifade etmiştir. Ancak gençleri GM ile tanıştıran en etkili faaliyetin 30 Ekim 2020 tarihinde İzmir’de meydana gelen, büyük kayıplara yol açan deprem olduğu görülmektedir.

Deprem, 1999 yılında da devlet aktörlerinin gönüllülükle tanışmasına ve sivil katılımı artırıcı kamusal politikalar geliştirmeye başlamasına sebep olan itici bir unsur olarak etki göstermiştir. İzmir’deki deprem deneyimi de aynı şekilde İzmir halkında büyük travma etkisi yaratmış, 1 ay süren arama kurtarma faaliyetleri ve günümüzde de devam eden yıkım çalışmaları bu travmanın kent hafızasında yerleşmesine sebep olmuştur. İzmir depremi, arama kurtarmanın gönüllülük boyutunda hem merkezi otoritenin hem yerel yönetimin ciddi sınavlar verdiği, yardım ekiplerinin alanları kullanması tartışmalarının gündeme geldiği bir felaket olmuştur. Bu sürecin etkilerinin katılımcıların cevaplarına da yansıdığı görülmüştür:

Babam hastaydı benim beyin ameliyatı olmuştu iki kere. Tam onun üzerine denk geldi yalnız. İşte o zaman yürüyebiliyordu ha. Kahveye gitmiş, deprem oldu. Eve geldik sonra işte herkes toplandı bir şekilde çok şükür evde bir şey yok falan filan diye konuşuyorduk, bize mesaj geldi bütün gruplardan mesaj geldi işte Bayraklı bölgesi şöyle yıkıldı böyle yıkıldı bilmem ne hani. Okuyamıyorum mesajları. Girmiyorum. Haberlerde görüyoruz. Mahalledeki herkes konuşuyor. Babam bana şey dedi. Ya dedi hani ben kalkıp gidebilseydim ben bugün oraya giderdim dedi. Babam onu dedikten sonra ben bir gün daha durmadım ertesi gün hemen gittim hani biraz da o yani. (Seda, 22, Kadın, Edebiyat)

Gönüllülüğün “özünün depremde çıkmış” olduğu [Cüneyt, 25, Erkek, Edebiyat] ve bu tecrübeyle birlikte kamusal alanda gönüllülüğe olan ilginin arttığını savunan katılımcılar bulunmaktadır. Onlara göre devletin yetki ve sorumlulukları acil durum anlarında tartışmaya açılacak konular olmamalıdır:

Düşük olmasının sebebi de ben biriyle karşılaşmıştım, bir ara. Gidiyorum demiştim hani böyle. Ne zamandı, deprem zamanıydı. Gittiğimi söyledim ve devlet bir işe yaramıyor mu dedi. Bana böyle gelmişti ben de yani şu an bunu mu tartışmalıyız dedim yani gerçekten o an. Çünkü orada insanlar yardıma muhtaç. Ne bileyim illaki bir yardımın dokunuyor yani bir insana. (Ceylin, 22, Kadın, Eczacılık)

Bu düşünceye karşın deprem gönüllülüğü sırasında gönüllü grupların çeşitli sebeplerle alanlardan çıkarılmış olması ve sadece merkezi nitelikli belli grupların yardımına izin verilmesi durumlarının, gönüllülerin politik sebeplerle ayrıştırıldığı düşüncesine sebep olduğu görülmüştür:

Seda: AFAD bizi attırmıştı. (Gülüşmeler) Şöyle attırmıştı bizi. Kötü faaliyetlerde bulunduğumuzu düşünerek. (Kayıt cihazına yönelerek) Şimdi şuna yaklaşayım hatta ben iyice şu an. Bizim orada. Bir tek bizim değil aslında Aşık Veysel’de yukarıda Bornova’nın orada kavga çıkıyor.

Cüneyt: Birkaç alan var.

Seda: O kavgadan sonra işte bütün taraftar gruplarını yaka paça çıkarıp alıyorlar oradan. Taşkınlık çıkarıyorlarmış güya. Daha sonra hani orada oldu diğer alanlarda da olabilir diye diğer bütün toplanma alanlarındaki yedi sekiz tane farklı alanda bütün AFAD ve Kızılay dışındaki gönüllüleri çıkarıyorlar. Başımıza böyle bir şey geldi.

Cüneyt: Ve bunun içine belediyenin gönüllüleri de dahil.

Seda: Aynen öyle belediyenin gönüllüleri de dahil. (Seda, 22, Kadın, Edebiyat)

Seda ve Cüneyt’in aktarımına göre, kamp alanlarından birinde çıkan bir kavga sonrası alanlara girişler kontenjanla sınırlanmış, bazı merkezi grupların gönüllüleri, sabote etmek adına belediyenin kontenjanından alana giriş yapıp, faaliyetlere kendi gruplarında devam etmiştir:

...Şimdi oraya AFAD gönüllüsü geliyor, Kızılay gönüllüsü geliyor. Biz de büyükşehir gönüllüsü olarak biz varız. Valilik polisler vesaire zaten bizi gönüllüden saymıyor. O yüzden form muhabbetine giriyoruz biz. Hani bir yerden sonra konuşuyorlar Tunç beyle falan ayarlıyorlar. Ama sınırlı sayıda gönüllü gelecek vesaire durumu oluyor o yüzden ee form doldurarak biz gidiyoruz. İsmi şeye veriyorlar, polise veriyorlar girişte ona göre alıyor almıyor. Öyle bir muhabbetimiz var. Onun dışında şuna değinmek istiyorum. Orada aynı anda Kızılay’a da AFAD’a da gönüllü olan ama İzmir Büyükşehir Belediyesi’nde gönüllülük yapan arkadaşlar da var. Hani AFAD’dan gelse rahatlıkla girebilecek Kızılay’dan gelse rahatlıkla girebilecek belki ama Büyükşehir Belediyesi’nden geliyor diye. Hani gönüllü olmasına rağmen, orada hani gönüllülük yaka kartına bakmıyor. Üstündeki cekete falan da bakmıyor zaten. Herhangi bir sıfatta falan bulamazsın o gönüllülüğü. Ama onu sıfatlaştırıyorlar. Ondan sonra birbirlerine düşürüyorlar bu gönüllü arkadaşları. (Cüneyt, 25, Erkek, Edebiyat)

Gönüllülüğün kurumsal düzeyde organize edilmesi durumu, gönüllülük faaliyetlerinin kurum misyonlarını taşımasına, dolayısıyla kurumların taşıdığı siyasal kimlikleri de katılımcılara yansıtmasına bir örnek olarak, merkezi ve yerel otoritelerin

karşılaşma alanı olarak İzmir deprem sahası bu alandaki kutuplaşmanın da ne boyutta olabileceğine dair fikir verecek niteliktedir. Seda'nın aktarımına göre daha önceki kampçılık deneyimlerinde çadır kurmayı öğrenmiş olan belediye gönüllülerinin, deprem toplanma alanında kurdukları çadırlar üzerinden alanda kurumlar arası bir hakimiyet yarışı yaşanmıştır:

Çadır kurmayı bilmiyorlar. Kurulu çadırı onlara koydular. O bana çok koydu yemin ederim var ya hani bak o kadar kargaşanın içinde bir şey demedim ama bütün çadırlara dokuz on kişi ağır ağır seyit onbaşı gibi taşıdılar (Gülüyor). Ama yani bir tek demir kaldırmamış. Kadın oradan işte e ben AFAD'ın bilmem nesiyim. Bu çadırın numarası artık bu. Şimdi bir şey de diyemiyorsun hani. Belediyenin yetkisini de aşan bir şey çünkü hani bir şey de diyemiyorsun. (Seda, 22, Kadın, Edebiyat)

Tüm bu deneyimler Türkiye'deki gönüllülük tercihlerinin kurumların ilişkili oldukları üst siyasal yapılardan bağımsız bir “sivil toplum örgütü” olmaktan uzak olduğunu göstermektedir. Yapılan saha araştırmalarından da belediyeye bağlı olmayan diğer STK'lerin de hangi kamu kurumundan destek alabilecekleri hususunun, çalışma alanlarının bağlı bulunduğu ideolojik perspektife bağlı olarak belirlendiği anlaşılmaktadır. Bu sonuçların, bir anlamda bir kurumda gönüllü olmayı seçmenin bazı durumlarda taraf seçmekle eş değer görülebilecek politik bir seçim haline getirdiği görülmektedir.

3.1.3. Gönüllüler hiyerarşisi

Gönüllü organizasyonları arasında çeşitli zamanlarda ve çeşitli sebeplerle ortaya çıkabilen olumsuzluklara karşın, araştırmada kurumun siyasal yapısının gönüllülük deneyimine etkisine yönelik somut ifadelerle rastlanmamış, katılımcıların kurumun siyasal yapısı hatta genel siyasi atmosfer konusunda konuşmaktan geri durması dikkat çekmiştir. Araştırmanın katılımcı gözlem boyutunda yapılan görüşmelerde gönüllü profiline farklı boyutlarının olduğu görülmüştür. Kurumun kamusal kimliği ve gücü, zaman zaman bu faaliyetleri yetkili isimlere ulaşma imkanı yaratmada araç olarak kullanan bir katılımcı grubunun oluşup kaybolması gibi durumlara sahne olmaktadır. Aktarılanlar neticesinde, bu tarz durumların can sıkıcı hale gelmesini önlemek amacıyla

kurumun da aldığı bazı tedbirler olduğu görülmektedir. Bu tedbirler, küçük gruplara hitap eden gönüllülük aktivitelerinin duyurulduğu alanların sınırlı olmasını, devam eden aktivitelerin çoğundan haberdar olabilmek için belli bir tanışıklığın bulunmasını gerektirmektedir. Bu da aktivitelere katılımda çekirdek bir gönüllü kadrosunun oluştuğunu göstermektedir. Katılımcıların merkez ile nasıl tanıştığı konusunu tekrar ele aldığımızda, çekirdek kadronun nasıl belirlendiğine dair çıkarımlarda bulunmak mümkün olacaktır. Buna göre, gençlik merkezinden haberdar olmanın (arkadaş referansı ile katılmanın haricinde) en etkili yolu, dönem içinde genellikle 2 ay süre ile açılan dil, dans, fotoğrafçılık, diksiyon gibi kurslarla gençlerin merkeze çekilmesidir. Bu kurslar için ortalama 15-20 kişilik ana kadro ve 5 kişilik yedek kontenjan belirlendiği tespit edilmiştir. Talebin belirlenen kontenjandan çok daha fazla olmasına karşın kısıtlı bir kitleye açılan bu kurslara katılanların sayısının çok kısa sürede yarı yarıya düştüğü görülmektedir.¹³ Kursun ilerleyen aşamasında boşlukların doldurulamaması ve daha önce başvuranlara o dönem için bir daha ulaşılamaması dolayısıyla, GM'deki aktivitelerden haberdar olmanın birinci koşulunun aktivitelere devamlı katılım sağlayabilmek olduğu söylenebilir.¹⁴ Bu şekilde katılımcı GM içerisinde hareket alanı kazanır, çevre edinir, yetkililerle daha yakın temas kurar ve küçük çaplı etkinliklerden veya köklü projelerden¹⁵ haberdar olur.

¹³Bu noktada, alanda çalışan bir hocamın tavsiyesiyle yetkili bir kişiye kursların neden bu kadar kısa sürdüğünü, katılımcıların burada edindiği becerilerin ileride kendilerine faydalı olup olmadığının takip edilip edilmediğini; faaliyetlerin devamı sağlanmasa dahi ilgili yerlere yönlendirilmelerin yapılıp yapılmadığını sordum. Yetkili, katılımın kısa sürede düştüğünü gözlemlmeleri sebebiyle süreyi kısa tuttuklarını ve kursların öncelikli amacının katılımcıları alanda nitelikli hale getirmek değil, hevesleri olan bir alanda bir başlangıç yaparak kendilerini deneme ve devam etmek isteyip istemediklerine karar verme imkânı sağladıklarını belirtmiştir.

¹⁴y.n.: Saha çalışmalarım sırasında bir gün, mülakata katılabilecek katılımcılar bulabilmek için kurs kayıtlarının alındığı gün merkezi ziyaret ettim. Yeni kaydolacak kişilere destek olmaya gelen iki eski gönüllü, kendilerinin de kurslara katılmak istediklerini ancak “bir hafta sonra nasıl olsa gelmeyenler olacağı için” kaydolmaya gerek duymadıklarını söylediler. Bu fikri denemek için katılmak istediğim İspanyolca kursuna ben de kaydolmadım ve bir hafta sonra katılım yarı yarıya düştüğünden, gerçekten de kaydolmadan kursa katılabildiğimi gördüm. Bu durum, gençler bunun farkında olmasa da yeterince takip edebildikleri sürece bazı prosedürlerin geçersiz hale gelebildiği ve taleplerinin düşündüklerinden daha ulaşılabilir olduğu fikrini uyandırdı. Kurum ile genç arasında talep etmeyi dizginleyen unsurların neler olabileceği ise ayrı bir tartışma konusu.

¹⁵Gençlik Merkezi'nin uzun yıllardır yürüttüğü bazı projeler vardır. Bunlardan en önemlisi de katılımcıların tamamına yakınının içinde bulunduğu ve görüşmelerde sıklıkla bahsettiği “Abi Abla Kardeş Projesi”dir. Aktarılanlara göre gençlik merkezinin açılmasında bu projenin hayata geçirilmesi etkili olmuştur.

Aktarılanlara göre, bazı küçük aktivitelere ya da büyük projelere katılmanın bazı ödülleri vardır. Bu ödüller, katılımcıları motive eden, kaynaştıran ve farklı deneyimler yaşamasına imkân sağlayan nitelikte; şehir dışı gezileri, buz pateni, macera parkı, ücretsiz konser bileti, helikopter turu, kampçılık gibi özel organizasyonlara katılım haklarıdır¹⁶. Bu tür çalışmalarla süzgeçten geçirilen ve “gönüllülükleri pekiştirilen” katılımcıların merkeze bağlılıklarının arttığı ve aktivitelerin pek çoğunda katılımcı olarak kemikleştikleri gözlemlenebilir.

3.2. Gönüllülüğün Gençlerin Yaşam Koşullarına Etkileri

3.2.1. Sosyal etki

Kurumdaki gönüllü yapısının nasıl oluştuğunu ya da oluşturulduğunu da dikkate aldıktan sonra GM’deki aktivitelere katılmanın gençlere ne tür avantajlar sağladığına dair algılarını değerlendirmek yerinde olacaktır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu en büyük avantajının arkadaşlık ve sosyal çevre olduğunu dile getirmiştir [İlgaz, Ceylin, Parla, İnci, Laçın, Eren]. İkinci en yaygın yanıt ise bu aktivitelere katılmanın “iyi hissettirmesi”dir [Engin, Çınar, Makbule, Aylin, Neva]. Çınar (24, Erkek) anlamlı bir iş ortaya koymanın kendisine “farklı hissettirdiğini” ifade etmektedir:

“Hani en azından birisine yardımım dokunuyor. Bireysel olarak düşünmem gerekirse bir kişiye bile olsa yardımım dokunuyor. Bu iyi bir şey. Tabii hem kendimi daha farklı hissediyorum böyle. Yani en azından bir şey yap, bir şey yapıyorum. Anlamlı bir iş var ortada. O sebepten dolayı kendimi daha farklı hissediyorum.” (Çınar, 24, Erkek, AÖF)

...

Oradayken özellikle benim en büyük şu an şeyim o, deprem kısmıydı çünkü. Bir aydan fazla herhalde durduk orada. Oradayken o insanlarla artık tanıyordum bir şeyden sonra. Gelip gidiyor

Dezavantajlı mahallelerde yaşayan küçük çocuklara çeşitli yollarla rehberlik edecek olan gönüllüler birkaç aşamadan geçirilerek belirlenmekte ve projeye başlamadan önce belli süreyle bir eğitim sürecinden geçirilmektedir.

¹⁶Örneğin, 29 Ekim törenlerinde kortejde gönüllü olarak yer aldığım için 10 Kasım anmasında diğer gönüllülerle birlikte Ankara’ya gitme hakkı kazanmıştım.

çadıra ya da sen gidiyorsun bir şekilde. Orada da hani o insanların derdini oturup dinliyorsun birlikte işte ister istemez bir bağ kuruyorsun. Yani o zamanları zaten unutamıyorum hala. Güzel yani güzel bir yer bıraktı bende o insanları tanımak da o zamanları geçirmek de. Öyle söyleyebilirim. (Ceylin, 22, Kadın, Eczacılık)

Bir diğer kritik cevap da buradaki aktivitelerin katılımcıların özgüvenlerine ve kendilerini ifade etme becerilerine olan etkileridir [Pars, Seda, Laçın, İnci]. Buna göre, sosyal yaşamında düşük özgüvene sahip olduğunu, kendisini ifade etmek için alan bulamadığını ve motive edilmediğini ifade eden Seda, burada tüm bu becerilerini geliştirme, yeteneklerini keşfetme ve kullanma imkânı kazanmıştır:

...Şöyle ee başladığım yerde değilim çünkü başladığımda gerçekten ciddi bir özgüven eksikliğim vardı. Ve ben bunun için bir psikiyatriste gitmiştim bir keresinde. Bana demişti ki sende sosyal fobi var. (Gülüşmeler). Hiç böyle konuşmadan sosyal fobik tanısını koydu ben çıktım odadan. (Gülüyor) Bana ilaç da yazdı Allah razı olsun. Hani insanları hiçbir şekilde teşvik etmiyorlar kendini bulması için zaman geçirmesi için bu anlamda yani büyük bir eksiklik bence. ...Hani öğretmen olmak istiyordum zaten. Ne olursa olsun öğretmen olsun. ...Onun biraz etkisiyle ben başlamıştım ama hiçbir şekilde yazdığım şeyleri paylaşmıyordum insanlarla. Burada ben kendimi bir birey olarak hissedince mesela bu çok önemli bir şey aslında birey olarak hissetmek. Ben bir birey olarak kendime değer verince bu sefer yaptığım faaliyetlere de değer vermeye başladım... Hani ben bu sefer bu yazdığım yazıları paylaşabileceğime hani başka insanlarla da paylaşabileceğime inandım. Burada tiyatro oyununda mesela (?) vardı bir arkadaşım. Bir tane oyunu kendimiz yazarak çıkardık. Ve bunu gençlik kampında sergiledik. Kampta en fazla böyle en çok ilgi duyan şey o oldu hani. (Seda, 22, Kadın, Edebiyat)

Yaşam tarzı, kişisel ilgileri ve hayata bakış açılarında farklılık olup olmadığına yönelik soruda Pars, GM ile gerçekleştirdikleri bir proje sonrası, kırsalda yaşayan akranlarının “kendisinden daha farklı olduğuna” dair farkındalık geliştirdiğinden bahsetmektedir:

Pars: Hayata bakışım değişti. Çünkü buraya gelip projelerde bir de insan tanıyınca. Farklı insan türlerini görmüş oldum. Projelerle mesela birinde köye gitmiştik. Ben yine köye gitmiştim ama daha öncesinde tabii ki. Köyde yaptığımız aktiviteler tabii farklı oluyordu. Köyde gençlerle kaynaşmış olduk biraz daha. Onun için onların ne tür faaliyetler yaptığını görmüş oldum günlük hayatlarında. Bu da bakış açımı değiştirdi biraz daha.

Elif: Mesela nasıl, merak ettim ne düşünüyordun, ne oldu?

Pars: Ben köyde pek genç olduğunu bilmiyordum, düşünmüyordum. Herkesin en azında okul için de olsa şehre geliyordur, sonrasında köye pek gitmek istemiyordur diye düşünüyordum. Gittiğimiz

yerde genç çok fazlaydı. Hem ailelerine yardım ediyorlardı hem büyükleriyle zaman geçiriyorlar çoğunlukla. Benden daha farklı olduklarını gördüm.

Alınan yanıtlar, katılımcıların edindiği bu yeni çevrenin kendilerini ifade etmek ve karakterlerini yeniden, eskisinden daha anlamlı bir biçimde kurmak için bir şans verdiğini göstermektedir. Katılımcıların daha önceden içinde bulundukları okul, aile, mahalle gibi sosyal ağlar, yetenekleriyle ve becerileriyle özel bir birey olduklarını hissetmelerine ve potansiyellerini gerçekleştirmelerine imkan vermezken, gönüllülük çevresi, kişilerin becerilerini sergileme, dikkate alınma ve kabul görme ihtiyaçlarının karşılanması için zemin yaratmaktadır. Katılımcıların gerçekleştirdikleri gönüllülük faaliyetlerinden mutlu olmalarını sağlayan önemli bir sebep, bulundukları toplumda işe yaradıklarını hissetmenin verdiği tatmin duygusudur.

3.2.2. Kariyer planlarına etki

Gönüllü faaliyetlere katılım sırasında gönüllülerin hiçbirinin lojistik destek dışında herhangi bir maddi beklentisi olmasa da gönüllülük faaliyetlerine katılma durumunun kariyer hedefleriyle ya da kariyer beklentileriyle ilişkisi, dikkat edilmesi gereken kaçınılmaz bir olgudur. Örneğin, Aylin ve Parla GM’de bir kariyer hedeflerinin ya da beklentilerinin olduğunu doğrudan dile getiren katılımcılardandır. Daha önce gönüllü organizasyonları yürütmüş olan ve farklı iş kollarında kendisini geliştirmeye çalışsa da organizasyon işlerini severek yaptığını ve bu alanda çalışmayı umduğunu ifade eden Cüneyt, Gençlik Merkezi’nde kariyer fikrinin, çalışma ortamının diğer memuriyet alanlarına göre rahat görünümünden dolayı gönüllülere çekici geldiğini dile getirmiştir:

Buradaki personellerin kendi arasındaki ilişki de burada yaptıkları işler de falan çok tatlı görünüyor. Ee zaten gençlerle çalışıyorlar bu ayrı bir güzellik. Hani gideyim orada tabi ilgileniyorsa ayrı mesela ama yaşlılarla çalışayım ya da başka konularda sırf memuriyet düzeyinde kalan muhabbetlerden çok daha renkli çok daha tatlı burası. Bu yüzden ister istemez herkesin ilk şeyi ben de geleceğim sizinle çalışacağım şeyi oluyor. Değişiyor. Ben çalışmak istiyorum falan filan diyor. (Cüneyt, 25, Erkek, Edebiyat)

Seda ise merkezde gönüllü olan gençlerin genellikle sosyal bilimler alanından geliyor olmasına dikkat çekerek, gönüllülerin çalışmayı düşündükleri bu alanın “yakınında olma” imkanı bulduklarından bahsetmiştir:

Bir de zaten burada gönüllü profil daha çok sosyal hizmet ve sosyal projelere bağlı hani sosyoloji bilmem ne o tarz şeyler okuyanlar daha çok hitap ediyor. Çünkü işin içine girmek istiyorlar. Bunu da en iyi nasıl öğrenebilir, gönüllü olur burada hani yakınlarında olur veya hani kendine gönüllü staj yapabileceği bir yer bulur bir şekilde hani. Burada da bilmiyorum staj odaklı gelen var mı da şu an staj sistemi de değişti sanırım. (Seda, 23, Kadın, Edebiyat)

Parla, buradaki gönüllülük faaliyetlerine katılmasının ve çalışmaların organizasyon boyutlarıyla tanışmasının kariyer planlarını etkilediğini, “gönüllülüğü hayat boyu devam ettirip aynı zamanda hayatımı da kazanabileceğini” düşünmeye başladığını belirtmiştir:

Aman ben üniversiteyi yaşayayım de hani ne oluyorsa olsun özel şirkete girsem, bir beyaz yaka, mavi yaka bir şey olsam da hiç fark etmez kafasındaydım. Ama bu gibi, bunun gibi gençlik merkezlerinde bulunmak yani sadece Havagazi'nde bulundum gençlik merkezi olarak aynen burada bulunmak şey oldu. Farklı bakış açıları görmeme neden oldu dediğim gibi ve biraz daha böyle organizasyonel kısımda çalışmaya itti beni açıkçası. Yani STK'lar, sivil toplum kuruluşları, işte uluslararası organizasyonlar, uluslararası ne bileyim kar gütmeyen kuruluşlar falan gibi. Buralarda daha çalışarak daha böyle kendimi gerçekleştirebilirim. İşte bu gönüllülüğü hayat boyu devam ettirip aynı zamanda hayatımı da kazanabilirim. Hani adı paraysa para bunun yani. Gibi düşündüm, bu değişti benim böyle değiştirdi yani. (Parla, 23, Kadın, İİBF)

Çınar ise farklı alanlarda kariyer hedefleri olsa da GM'deki çalışmaların kariyer hedeflerinde başarılı olması ve daha çok, sosyal becerilerin gelişimi konusundaki etkilerden bahsetmiştir:

Takım oyunu çok önemli. Atıyorum mesela ben yani nereye gidersem gideyim, hangi iş yerinde çalışırsam çalışayım. Belli bir grubun içinde çalışacağım için. Aslında burada birliği, beraberliği ve beyin fırtınasını öğreniyorsunuz. Böylelikle daha kolay sonuçlar, daha kolay hedeflere ulaşılabilir. Bu tabii iş hayatımda da bu şekilde etkileyecek. Ben burada tecrübe edip orada uygulamaya geçireceğim için bunu atıyorum yani, oradan kastım işyeri. Bana olan artısı bu yönde sosyallik ve topluma olan toplumun içinde birlikteliğim yani. (Çınar, 24, Erkek, AÖF)

Katılımcıların hiçbirinin maddi beklentiyle faaliyetlerde bulunmadıkları görülse de büyük kısmının sosyal bilimler alanında ya da gençlik çalışmalarında aktif olması ve

çoğunun gelir getiren herhangi bir işte çalışmaması durumları göz önüne alındığında GM’de bir istihdam beklentisi anlamlı bir çoğunluk için kaçınılmazdır. Hiç olmazsa katılımcıların bu ağ ile ilişkileneceği ve iş kültürünü deneyimlemesi kariyer gelişimi anlamında anlamlı katkılardır. Buna karşın, GM’nin katılımcılar için bir kariyer ve olanağı açmadığı hepsi için aşıkardır. Çalışanların üst düzeyde kurulan yakınlık ilişkileriyle kuruma atandığı bilinen, üzerine konuşulan ancak tartışmaya açılmayan bir gerçektir. Katılımcıların kurum içindeki sınırlarını belirleyen en önemli çizginin de bu kariyer beklentisi çizgisi olduğu değerlendirilmiştir.

3.3. Konumlanışlar

3.3.1. Ekonomik konumlanışlar

GM’de faaliyette bulunan gençlerin, “gönüllü bir genç olarak” kendilerini nasıl konumlandıklarını dikkat etmek bu noktada yerinde olacaktır. Gönüllü faaliyetlere katılımı etkileyen faktörler katılımcılara sorulmuş ve kendileri dahil, GM’deki gönüllü çevresinin sosyo-ekonomik yapısına dair algılarının nasıl olduğu incelenmiştir. Katılımcıların çoğunluğu, maddi koşulların yetersiz olması durumunu gönüllülüğü etkileyen en önemli sebep olarak ortaya koymaktadır. Katılımcılar genel olarak GM’deki gönüllülerin iyi maddi koşullara sahip olduğunu düşünmemektedir. Yine de ortak kabul, devamlılığı mümkün kılacak bazı maddi koşulların sağlanması gerektiği yönündedir, denebilir. Örneğin, Eren (27, Erkek), GM’ye katılan ekonomik durumu düşük gönüllülerin bulunduğunu ancak onların da on yerine bir etkinliğe gelebildiğini ifade etmiştir:

Eren: Yani ekonomik durumu iyi olan birisi zaten çok rahat bir şekilde kafası. Sıfır kilometre bir halde gelip odaklanabiliyor. Ekonomik seviyesi bir tık aşağıda olan bir genç der ki zaten hani. Garsonluk yapayım, bir şey yapayım da işte günümü çıkartayım, üniversite araştırma alayım. Evin kirasını, suyunu. İşte aileye bak, aileye baktığımız zamanda da zaten. Ailevi bazda söyleyebiliriz bunu. Ailenin durumu da etkiliyor bunu. Gençleri.

Elif: Buradakilerin daha yüksek ekonomik koşullarda olduğunu mu gözlemliyorsunuz?

Eren: Yoo, buradaki arkadaşlarımın çoğu şey değil yani çok. Ekonomimiz standartlara sahip değil ama. Yani şeyler de var. Ekonomik olarak alt seviyede olan da var. Onlar da işte 10 etkinliğe değil de bir etkinliğe gelebiliyor. Çünkü buraya gelmek de bir para.

Pars'a göre ekonomik koşulların kötü olması, gençlerin faaliyetlere katılmasını engellemiyorsa da ertelemektedir:

Hayatın kötü olması faaliyetlerine katılmalarını erteliyor ya da engelliyor. Ben mesela maddi durumu kötü olmuş olsa aileme yardım etmek için çalışmak zorunda olurdum. Bir şeyler yapmaya girişirdim ama ailemin durumu daha müsait olduğu için şu anlık çalışmama gerektirecek bir şey yok ve buraya daha rahat şekilde gelebiliyorum. (Pars, 18, Erkek, Spor Bilimleri)

Parla, gönüllülerin ekonomik koşullarının “iyi veya kötü” olmasının etkilerine yönelik soruyu, “iyi” perspektifinden değerlendirerek yorumlamayı tercih etmiştir. Burada “durumu çok iyi olan biriyle karşılaşmadığını” ifade eden katılımcıya göre ekonomik durumu kötü olan biri masrafları gözeterek katılmayı tercih etmeyebilecekken, koşulları iyi olan birinin de GM’yi tercih etmesini engelleyen sosyal sebepleri olabilir. Yine Parla’nın ifadesine göre ekonomik geliri düşük olan gençlerin gelmelerini engelleyen sebep, faaliyetlerin kendileri için masraflı olacağına dair ön yargı olabilir:

Çok iyi olması etkileyebilir. Belki ben burada durumu çok çok iyi olan biriyle karşılaşmadım. Var işte az önce sormuştunuz, şeyle. Şey sormuştunuz. Sosyal çevrenizde, sosyal çevremde birkaç tiki arkadaşım var mesela. Ondan sonra durumu iyi olup da tiki olmayan bir arkadaşım yok gerçi sosyal çevremde. Gerçi var ama o da mesela Rotary’de gönüllülüğünü yapıyor. Rotary’de de de gönüllülük çok gönüllülük gibi değil galiba bilmiyorum. Neyse emin değilim. O yüzden cevap veremeyeceğim buna. Bence yani engelleyen bir şey değil. Gidip o arkadaşlarıma böyle bir şey var Havagazı’nda gelin falan desem tercih etmezler. Çünkü işte ne bileyim okul dansına gidiyor Latin dansına mesela ya da işte gibi gibi. Yani okuldaki şeyi tercih ediyor ya da çünkü ortam orda falan kendi arkadaş ortamı falan. Ben okuldakini niye tercih etmemiştim Latin dansları o zaman bizim okulda da vardı. Çok kalabalıktı. Buradaki daha çok içime sinmişti. Buradaki hoca çok hoşuma gitmişti. ... Dolayısıyla etkiliyor. Bakış açıları açısından etkiliyordur bence. Yani durumu çok kötü olan bir insan da en fazla şey diye düşünüyordur. Aman çok masraflı olur benim için Latin dansları. Ayakkabı cartı curtu mesela diyelim ki. Ya da kamp aman çadır gerekir mi falan diye düşünüyordur ama yani bir adım atsa falan hiç de öyle olmadığını. Çünkü kampa çadır falan karşılanıyor. Ben gittiğimde kampa çadır yoktu yani çadır verildi bana. Mat da verildi. Çok da konforluydu uyku tulumu da verildi. (Parla, 23, Kadın, İİBF)

Bu konuda yapılan saha çalışmalarının ortaya çıkardığı dikkat çekici bir husus, kurum içinde gerçekleştirilen özellikle bazı gezi ve eğlence faaliyetlerinde lojistik imkanların ücretsiz olarak karşılanacağından yapılan duyurularda bahsedilmemesi ve bu bilginin kurum içinde aktif bulunan gönüllüler dışında kimseye ulaşmamasıdır. Bu haliyle kişilerin GM ile tanışması ve ilişkilenmesi sınırlanmakta, faaliyetlerin ücretsiz oluşu ekonomik olarak dezavantajlı grupların dikkatine sunulmamaktadır. Bu durum, kurum içindeki hangi aktivitelere kimlerin katılmasının istendiği ve beklendiği, hangi etkinliklerin hedef kitlesinin kimler olacağı konusunda kurumun yönlendirici ve belirleyici olduğu fikrini besleyen saptamalardan bir tanesidir. Bir diğeri, kurumun gençleri “proje üreten” ve “proje ile gidilen” gençler olarak gizil bir sınıflandırmaya tabii tutmasıyla ilgilidir.

3.3.1.1. Kent içi ulaşılabilirlik ve çalışma durumu

GM çalışmalarında kırsal ve düşük ekonomik yapıya sahip yerleşim yerlerinin “proje götürülen” ya da “proje ile gidilen” dezavantajlı bölgeler olarak konumlandırıldıkları görülmektedir. Bu tür mahallelere yakın zamanda sıklıkla projelerin götürüldüğü, mahalle gençlerinin taleplerine uygun etkinliklerin planlandığı ve merkez ile tanışmalarının sağlandığı görülmektedir. Bu tanışmanın dezavantajlı ve çeper mahallelerden gençleri şehir merkezine ne kadar ve ne sıklıkla taşıdığını, taşıyabileceğini doğrudan incelemek mümkün olmasa da katılımcıların erişilebilirlik konusundaki söylemlerine dikkat verildiğinde bu çalışmaların “gönüllülükle karşılaşma imkanı” yaratması açısından dezavantajlı mahallelerde bulunan gençler için olumlu etkisinin bulunduğu görülmektedir. Bunun somut örneği ise GM ile tam da çocukluğunda kendi mahallesine “getirilen” bir proje vesilesiyle tanışan Seda’dır. Seda (23, Kadın) GM gönüllüleri ile 9 yaşında kendi mahallesini ziyaret etmeleri sayesinde tanışmış, kendisinin gönüllü olma şartları ise üniversite yıllarında oluşmuştur:

Seda: Onlar beni tetikledi böyle buraya gelmem için tetikledi onlar beni. Böyle adeta (Gülüşmeler). İşte geldim bahar dönemiymi. Ben Abla Ağabey Kardeş Projesi’ni duydum. Böyle 9 yaşında mıyım 8 yaşında neyim. Bizim mahalleye geldi proje. Bayağı dezavantajlı bir mahallede oturuyorum ben. Hatta Eray Abilerin ilk geldiği mahalle bizim mahalleymiş (Gülüyor). O kadar yani. Ben zaten böyle küçüklüğümünden beri hep özeniyordum işte. Böyle insanlar gidiyorlar işte

balon dağıtıyor, balon dağıtmasına bile özeniyordum gerçekten bir çocuğu mutlu ediyor orada böyle. Ne bileyim. Kediye mama veriyor ben bunu yapamıyorum, küçüğüm ya evden de çıkamıyorsun, sadece bisiklete binmeye, sokağa çıkabiliyorsun hani. O zamandan beri ben de bir şeyler yapayım, yapayım yapayım. En son üniversitede artık böyle bir şey olunca dedim. Yeter yani. Ben gidiyorum. Zaten şu an oradaki arkadaşlarımdan 1 2 kişiyle falan konuşuyorum. 80 kişilik sınıftan. Öylelikle geldim buraya. Bir tiyatroya başladım işte. Kişisel gelişim seminerleri vardı, onlarla devam ettim. Derken işte meslekteki üçüncü senem (Gülüşmeler). Cidden fosilim. Seneye 4 olacak.

Elif: Şimdi hayırlı olsun. 9 yaşında buradan buranın farkındaydınız ama üniversiteye gelene kadarki süreçte bir bağlantınız olmadı.

Seda: Evet ama ben 9 yaşındayken burası yoktu. Fuarda böyle bir tane bina vardı. Sosyal projelerin kendi binası vardı. Hani oradan belediyenin eski otobüsleri var böyle. Hani kokar, lastiği yanar, otobüs yanar sürekli otobüsler mahalleye gider gelirdi (Gülüyor). O zamandan beri ben biliyordum bir şeyler oldu da hani gelip görme fırsatım olmadı. İşte sürekli zaten sınava çalışıyorsun ona çalışıyorsun buna çalışıyorsun. İşte lise sınavı çok önemli. Üniversite sınavı çok önemli bilmem ne derken o sosyal baskı, baskı, baskı kaldı öyle bir kenarda.

GM'nin şehir merkezindeki konumlanışı ulaşım ihtimalini ve imkanlarını artırsa da katılımcıların, merkezin faaliyetlerine katılmayı etkileyen en önemli sebep olarak "ulaşım"ı ön plana çıkardığı görülmektedir. Dışarı çıkmanın başlı başına bir masraf olduğunu ön plana çıkaran katılımcılardan Aylin, GM gönüllüleri için ulaşım desteği sağlanması gerektiğini savunan katılımcılardandır:

Şöyle söyleyeyim en basiti buraya gelirken dahi üç doksan bir kart bakmam gerekiyor ki ikincide de 50 kuruş basıyorlar. Ben Buca'dan geliyorum. Üç noksan otobüs baktığında çok büyük bir para mı değil ama öğrenci boyutuyla değerlendirdiğinde çok büyük bir para. Çünkü herhangi bir gelirim yok. Alıyorsan belki burs veya kredi alıyorsun, aileden destek alıyorsun veya almıyor bu da ailenin maddiyatına bağlı. Ama maddi sorunları olan bir öğrenci kolay kolay buraya gelmiyor. Bırak buraya gelmeyi ben şunu dahi gözlemledim KYK'de bütün alışverişlerini yazıyor arkadaş. Tek seferde gelip alıp gideyim. Yani bir daha masraf olmasın. Bu hassasiyetle yaklaşıyorken bir öğrenci maddi ulaşım olsun, kıyafet olsun ben gelip de hani hadi gidelim etkinlik var diyemem o kişiye. Bir kere benim onu söylememi engeller. Bırak onun gelmesini. Tarttığın zaman küçük şeyler. Hani damlaya damlaya göl olur diyorlar. Damlaya damlaya göl de kurur. ...Hani küçük de olsa maddi ya şöyle sadece, hani şöyle bir şey olsa mesela sadece gençlik merkezinde ya da sadece belli bir kurumda geçerli olan küçük bir pasaport. Mesela buranın avantajı şu. Yeme içme konusunda çok avantaj sağlıyor öğrencilere. Eee hani herhangi bir para harcamayacağını biliyorsun buraya girdiğin zaman. Ama yol ücreti dahi bir insanın gözünde büyüyebiliyor bunu söyleyebilirim. O yüzden maddiyat evet etkiliyor. (Aylin, 24, Kadın, İİBF)

Metin, ekonomisi kötü olan ve gönüllülük faaliyetlerine fiilen katılmak isteyen birinin iyilik yapayım derken kendisine kötülük yapacağından bahsetmiş, bu sırada AB'nin bu kadar “iyiliksever” olmasını da varlıklı olmasına bağlamıştır:

Ulaşım olsun şey olsun. ...Şu an farkında mısın bilmiyorum da ülkenin ne durumda olduğunun. Kötü durumda yani. İnsanların cebinde para yok şu anda. Bir seyahat etmek belki bizim için ucuz şu anda öğrenci için. Ama çıktı mesela buraya geldi. Kendim için konuşmuyorum, genel. Bakış açısı yani izleme. Şu an dışarı evden çıkıyorum hemen 50 liran gidiyor cebinden. Çıkıyorum demen sadece. İşte bu insan buraya gelse yüz lirası gider. Bir öğrenciye 600 lira para verdim derse bu adam altı da bir parasını bir günde nasıl yapacak? Başkasına iyilik yapayım derken kendine kötülük yapacak. Ne oldu, denge bozuldu. Ekonomik faktör burada en önemli şey. Niye Avrupa bu kadar çok yardımsever? Her türlü pislği yapıyorlar (Gülüyor) sonra iyilik peşine koşuyorlar. Olur mu öyle? (Metin, 26, Erkek, İİBF)

Bu durum, genellikle GM katılımcılarının GM katılımcısı olmayanlara göre kendilerini şehir merkezine “ulaşabilme” imkânı bakımından ayırdığını göstermektedir. Yalnızca İnci (22, Kadın, Edebiyat), maddi imkansızlıkların, “özgüvensizliğin bir bahanesi” olduğu görüşünü dile getirmiştir:

Laçın: Nasıl etkiliyor? Mesela çok uzakta oturuyorlar diyelim, gelemiyorlar.

İnci: Burası ama maddi bir şey beklemiyor açıkçası. Maddiyat olmadığı için de her koşulda insan gelebilir. Maddi açığı düşünmemeliler.

Laçın: Hani yol açısından falan belki sıkıntı çıkarabilir ama tabii ki de burada herhangi maddi bir şey yok onun dışında.

İnci: Karşılandığı için bütün giderler. Bu insanın hani o özgüvenin sağlanamamış olmasına ürettiği bir bahane de olabilir.

Laçın: Evet.

İnci: Maddi açığı.

Elif: Yani ekonomik durumu kötü olan kişiler

İnci: Gelebilir,

Evet: Aslında gelebilirler ama bunu bir bahane olarak mı kullanıyorlar.

İnci: Evet.

İlgaz, gençlerin ekonomik bir sıkıntı yaşadıkları zaman ilk vazgeçecekleri yerlerden birinin gönüllü projeler olduğunu ifade eden katılımcılar arasındadır. Ekonomik durumunun daha iyi olması “topluma da zaman ayırabilmesini” daha mümkün kılmaktadır. Bunun yanı sıra, ekonomik durumu kötü olan bireylerin gönüllü faaliyetlere

katılmasının, içinde bulundukları “o durumu” göz ardı etmesine imkân verdiğinden bahsetmiştir:

Şöyle eğer iyiye çalışması gerekmiyor bir kere. Çalışmadığı için kendine zaman ayırabiliyor, çalışmadığı için çevresine zaman ayırabiliyor, çalışmadığı için topluma da zaman ayırabiliyor. Böyle olunca gönüllülük faaliyetlerine daha rahat bir şekilde katılıyor. Kötü olduğunda dahi yine katılıp bir şekilde hani o durumunu biraz daha göz ardı etmeye çalışıyor. Ama dediğim gibi iyi olması, daha fazla zaman ayırması. Çünkü burada herhangi bir maddi olarak bir sıkıntı yaşamaya başladığında gönüllü ilk vazgeçeceği şeylerden biri burası çünkü. Tamam, bir getirisi var ona tamam. Yaptığı şeyin başkalarına da bir getirisi var ama kendi hayatını idame ettiremediği zaman ilk vazgeçtiği, göz ardı ettiği yerlerden biri gönüllü projeler. O yüzden maddi olarak iyi olan her zaman biraz daha etkin bu konularda öyle söyleyeyim. (İlgaz, 23, Erkek, Mühendislik)

Katılımcıların ifadeleri, GM’de gönüllü olmanın ancak buranın koşullarına “uyum sağlanabildiği “ölçüde” devamlı olabileceğini göstermektedir. “Sabah erken saatte kalkabilme” ve “şehir merkezine gelebilme” koşulları şimdiye kadar ortaya çıkardıklarımız arasındadır. Ancak gönüllülük faaliyeti tüm katılımcıların kişisel yaşamlarında özellikle ekonomik koşulların ve dolaylı olarak kişisel kariyer planlarının el verdiği ölçüde gerçekleştirilen, aksi bir durumda ilk önce vazgeçilecek olan faaliyet şeklidir. Bu durumda katılımcıların küçük giderlerin öneminin olup olmadığına yönelik yaşadıkları kafa karışıklıklarına karşın, kendilerinin de ancak kendi yaşamlarındaki ekonomik beklentiler için gerekli adımları atabildiklerine inandıkları ölçüde katılım sağladıkları anlaşılmaktadır.

3.3.2. Sosyo-kültürel konumlanışlar

“Sizce GM’deki aktiviteler nasıl/ne tür gençlere hitap ediyor?” sorusu yöneltilen katılımcılar, kendileri ile birlikte GM’deki gönüllü profilini kişilik yapısı bakımından “farkındalığı yüksek”, “atılgan”, “özgür düşünceli”, “donanımlı” ve “bilinçli” ifadeleriyle betimlemişlerdir. Ceylin ise katılımcıların “sosyal medya bağlantısı olan” kişiler olması gerektiğine dikkat çekmiştir:

Aslında her türlü insana hitap ettiğini düşünüyorum. Çünkü bir sürü şey var. Yani bir sürü bölüm var. Bir bölümü odaklı değil ama şimdi şöyle. Ben burayı açıkçası hiç bilmiyordum. Depremle

birlikte bildim. O yüzden sanırım daha çok böyle. Nasıl diyeyim. Ya nereden, sosyal medyadan mı desem, bağlantısı olan mı desem. O daha çok o tarz insanlara hitap ediyor sanırım. Çünkü benim haberim yoktu böyle bir yerden. Deprem olmasa haberim de olmayacaktı büyük ihtimalle ben buraya ilk defa bu senenin başında filan geldim. Yani buranın varlığını bilmiyordum açıkçası. (Ceylin, 22, Kadın, Eczacılık)

Katılımcıların GM’de vakit geçirdiği kişilerin okul ve diğer sosyal yaşamlarında vakit geçirdikleri kişilerden ne kadar farklı olduğuna yönelik soruya genelde bir fark olmadığına yönelik yanıtlar vermiştir. Engin, arkadaş çevresinin zamanla bu “kültürü” benimsemiş kişiler ekseninde değiştiğini *“Kişi arkadaşının dini üzeredir diye bir söz vardı. Dolayısıyla bir amaç için bir araya geliyorsanız illaki kültür de bundan etkilenir, arkadaşlık da bundan etkilenir.”* sözleriyle ifade etmiştir. Pars ise okulda sınav sisteminin aynı türden insanları bir araya getirdiğini ancak GM’de bu durumun olmadığını belirtmiştir:

Okulda biraz daha sınav puanıyla geldiği için insanlar daha sabit kişiler oluyor. Ama burada. İnsan çeşidi olarak daha fazla kişi oluyor. Her türden insan oluyormuş gibi oluyor. (Pars, 18, Erkek)

Ceylin’in (22, Kadın) ifadesiyle her ne kadar belli bir dönemi “omuz omuza” geçirmiş olduğu belli bir yakınlık kurulsun da Laçın, GM’deki diğer katılımcılarla, kendi sosyal çevresindeki arkadaşlarına göre daha mesafeli olduklarını ifade etmiştir:

Evet, hem duyarlı oluşları hem de şöyle bir farklılığı var. Mesela benim normal hayatta görüştüğüm arkadaşlarımla tabii ki de daha fazla bir samimiyet var aramızda ama onlarla da samimiyiz. Ama aramızda bir şey var. Hani bir mesafe var hani. Bir nokta var. Mesela normal arkadaşlarıma istediğimi söyleyebilirim konuşabilirim ama onlarla hani daha böyle bir bir mesafeliyiz ama tabii ki de birbirimize yardım ederiz aynı şekilde.” Laçın, 21, Kadın, Edebiyat)

Makbule (22, Kadın) GM dışındaki sosyal çevresinin, her ne kadar buradaki gönüllü faaliyetlere katılmasalar da birbirleriyle “özlerinde aynı” olduklarını belirtmek istemiştir:

Makbule: ...Çok farklı değil. Kişisel özellikleri bakımından çok farklı değiller. Özleri aynı. Öyle söyleyeyim. Ben çok farklı olduklarını düşünmüyorum. Farklı hobilerden şeylerden keyif alıyorlar ama içlerinde aynı sevgi ve merhamet olduğunu düşünüyorum. Öyle söyleyeyim, sadece farklı şeylere vakit harcıyorlar çünkü hepsinin hayatında çizdiği yol çok farklı. İstekleri ve beklentileri farklı ama özlerinde iyi ve yardımsever insanlar... Ben buradaki arkadaşımı desem ki benim

yardıma ihtiyacım var, yardım eder oradaki arkadaşıma da desem benim yardıma ihtiyacım var. Gene bana yardım eder. Aynı yani aslında aynı iyilik ve sevgi.

Aylin ise (24, Kadın) sıklıkla yakın gördüğü kişileri katıldığı faaliyetlere dahil ettiğini, bu şekilde faaliyet grubunu kendi sosyal çevresine dönüştürdüğünü ifade etmiş, kendi arkadaş grubunun bulunduğu ortamlarda daha iyi hissettiğini belirtmiştir:

Aylin: Şöyle ben reklamcı bir insanım zaten daha önce de Halkla İlişkiler ve Reklamcılık okudum. Bir kurs hoşuma gittiği anda o kursu kendi çevreme dönüştürüyorum. Hani mesela sokakta karşılaştık diyelim, arkadaşımsınız. Ya bak böyle bir kurs varmış. Mutlaka geliyorsun, mutlaka gidiyoruz birlikte. Ve bir bakıyorum haftaya diğer arkadaşım sana bir iki kişi daha sonra bir iki kişi daha derken bir bakıyorum kurs benim ailem şeklini almış. Hani yakın çevrem ama şöyle. Farklı insanlar. Burada şey de var, korkularını aşmaya gelen insanlar da var mesela bununla da karşılaştık. Bir sosyalleşme korkusu yaşayan insanlar var. Sahne korkusu olan insanlar var. Bunlar geliyorlar ve orada bazen rahatsız hissedebiliyorsunuz kendinizi. Çünkü o insanın mahremini hissediyorsunuz. O insanın acısını size yansıtıyor. Bu bir anlamda verimlidir. Çünkü acıyla da beslenen bir yapı sanat. Hani sadece gülünç olaylarla değil ama dediğim gibi bazen de rahatsızlık verebiliyor o insanın yapısı size. O korkuları, o çekinceleri, arada kalmışlıkları. Siz de hep başka bir sürüncemede sürüklüyor. Böyle diyebilirim sanırım. Anladın mı? Anladım de (Gülüyor)

Elif: Anladım da bir açıklama gerektiriyor yalnız fark ettiniz sanırım (Gülüşmeler)

Aylin: Fark ettim de. Yani mesela şöyle diyeyim. Biz tiyatroya katıldığımızda sahne korkusu olan bir arkadaşımız vardı. Onun ilk sahneye çıkışları, o çıkarkenki yaşadığı süreç o misal çok germişti beni gereksiz yere. Onun gerginliği bana yansımıştı. Çekmiştim bunu çok. Nasıl desem olumsuz bir etkiydi de benim üstümde. Çünkü genelde çok pozitifimdir. Kolay kolay somurtkan bütün gün somurttuğumu hatırlıyorum. O etkiden dolayı bundan bahsedebilirim. O yüzden sanırım belki de bunun bir etkisi olarak yakın çevremi getiriyorum. (Gülüşmeler). Belki de. Ama şöyle arkadaşlıklar kurma problemi olan bir insan değilim. Ben biriyle arkadaş olmak istiyorum dediğim anda o kişiyle arkadaş olmak için zaten o kişi arkadaşımdır. Come on.

Eren ise buradaki faaliyetlere katılma gerekçelerinden birisi olarak, taşkınlık çıkarmayan, bir kıza küfretmeyen, kendisine benzeyen kişilerin var olmasıyla ilişkilendirmiştir:

Genel olarak bana kalsa şey yani. Birinci öncenin benim nezih bir ortamın olması yani öncelik temizlik akabinde insanların kendini bilmişliği. Şimdi kalkıp da buraya. Salak saçma insanlar gelse. Şey olarak söylemiyorum bunu, hani ön yargı olarak söylemiyorum bunu. Onlarla tabii ki de gelebilir ki ben zaten o mahallelerden çıkmış birisiyim. Ama kendini bilen bireylerin olması daha hoş olur sanki burada. Kalkıp da bir kıza şimdi küfretmesi, bu da bir erkekle olay çıkarması,

oradaki atmosferi olumsuz yönde etkileyeceği için o ortamda bulunmak istemem. Demoralize olmak istemem. (Eren, 27, Erkek)

Katılımcılar, kendi sınıfsal koşullarını tanımlamada zorluk çekseler de kimlerin gönüllü olduğu ya da bulundukları gençlik merkezinde kimlerle karşılaştıklarına yönelik söylemlerinde, bu kesimin sınıfsal koşullarını, tabanını ekonomik koşulların, tavanını ise sosyal ortamın belirlediği bir profil çizdikleri görülmektedir. Aynı zamanda, GM ile ekonomik sebeplerle aidiyet geliştiremeyen akranlarıyla empati kurabildikleri; GM’de karşılaştıkları akran grubunun sosyal profiline yönelik beklentilerinin karşılandığı anlaşılmaktadır.

3.4. Gençlerin Yaşam Koşullarında ve Tercihlerinde Ailenin Rolü

Türkiye’de gençliğin sınıfsal kimlik çerçevesini oluştururken, birey olarak bağlı olduğu toplumsal ve sosyo-kültürel çevrenin yanında ailesinin konumu ve genç üzerindeki etkilerini incelemek kaçınılmazdır. Öyle ki, gençlerin gönüllü olma süreçlerinde de aile yapılarının önemli etkilerinin olduğu gözlemlenmiştir. Gönüllülük perspektifinde, ailelerin mevcut durumu sadece gönüllü olmaya teşvik ya da caydırma boyutunda değil, “dışarıya bakarak hayatı yeniden anlamlandırma” konusunda da anlamlı etki yaratmaktadır:

...Onun dışında ailevi olarak hani biraz daha şükretme dedikleri, aslında daha kötüyü görüp kendi ailelerine baktığınızda daha iyi bir şeyler olduğunu görünce ve oraya da bağladı beni. Arkadaş çevremi de öyle etkiledi yani. Biraz daha farkındalık arttırarak devam etti projeye beraber. (İlgaz, 23, Erkek)

Katılımcıların ailelerinin gönüllülük ve diğer yaşam tercihlerine etkileri birlikte değerlendirilmiş olup, bahsedilen dört kategoride gruplandırılmıştır. Katılımcıların ailelerinin yanında kalıp kalmama durumları ile ailelerin kariyer ve gönüllülük tercihlerine olan etkileri birlikte değerlendirildiğinde, gönüllü katılıma etki konusunda aile yanında kalıp kalmama açısından belirgin bir fark görülmezken, kariyer ve geçim planları konusunda ailesinin yanında kalanların daha fazla etkiye maruz kalması dikkat çekmektedir.

Tablo 3.1. Ailelerin Belirleyici Konumu

	Yaş/ Cinsiyet	Ailesiyle birlikte mi yaşıyor? (Evet)	Kariyer planlarında belirleyici mi? (Evet)	Gönüllü katılıma bakış: Olumlu destek	Gönüllü katılıma bakış: Tam kabulleniş	Gönüllü katılıma bakış: Temkinli Kabulleniş	Gönüllü katılıma bakış: Kayıtsızlık
İlgaz	21E	X			X		
Engin	29E	X	X				X
Neva	29K	X		X			
Çınar	24E	X		X			
Makbule	22K	X					X
Ceylin	22K	X	X				X
Seda	23K	X	X		X		
Cüneyt	25E	X	X				X
İnci	22K	X	X	X			
Laçın	21K			X			
Pars	18E			X			
Aylin	24K						X
Yekta	21E		X				X
Eren	27E						X
Metin	26E			X			
Parla	23K		X			X	
TOPLAM	16	9	7	6	2	1	7

Farklı aile yapılarına sahip katılımcıların, gönüllülük faaliyetlerine devam etme konusunda ailelerinden farklı tepkiler aldığı görülmüştür. Çocuklarının gönüllü olma tercihi olan etkileri dört farklı başlıkta gruplandırılmıştır. Bunlardan biri “kayıtsızlık”, ikincisi “kabulleniş”, üçüncüsü “temkinli kabulleniş”, dördüncüsü “olumlu destek” olarak nitelendirilebilir. Buna göre katılımcıların önemli bir kısmı gönüllülük faaliyetlerine katılımları konusunda aileleriyle herhangi bir çatışma yaşamazken, bazı katılımcıların gönüllülük faaliyetlerine katılmanın kendisine olan faydalı etkilerine ailelerini ikna etmesi gerekmiştir. Parla, çok sayıda gönüllülük faaliyetine katılmış olmakla birlikte ailesini gönüllülük sonucu “bir fayda sağladığına” ikna etmek için çabalamaya devam eden katılımcılardan biridir:

Ay valla tam üzerimde sordun gerçekten. Babamla bugün böyle çok kararsız kaldığım bir andaydı. Hiç beklemediğim, beklemiyordum ben. Çünkü Almanya'da bir projeye başvuru yapmıştım.

Oradan olumsuz dönüş geldi 2 gün önce. ...Ama bugün bir aradılar aynı yerden sizin Almanya olmadı ama Yunanistan. Şöyledir, böyledir falan. A dedim tamam ben bunu bir düşünüyüm bana vakit verir misiniz falan. Yok dedi. Hemen dönüş yapmanız lazım. Ben de kaldım böyle ne yapacağım dedim. Bu sırada annemi, babamı, kız kardeşimi falan arayayım dedim. En azından ... onlara sorarken ben de düşünürüm, sonuca varırım falan. Babam böyle kızım, yeter artık. Ne gönüllülük, gönüllülük, gönüllülük. Böyle bir tavrı var onun genelde. Annem şey. Bu sana ne fayda sağlayacak? 8 ay sonunda sana nasıl bir fayda sağlayacak? Ben de dedim ki fayda sağlar herhalde bir şeyler. Ne bileyim dedim yani (Gülüyor). Yani böyle bir tavırları var. Yani aslında destekliyorlar içten içe. Ama tabii ki onların da kaygıları var yani. Bir de benim ailem öyle durumu iyi, işte, beni her yerlere göndersinler, sonuna kadar ben gezerek gönüllülük faaliyetleriyle hayatımı idame ettiremem yani. Bir yerden sonra para kazanmam gerekecek. Ama şunu söylediğim zaman anne baba ben bu gönüllülük faaliyetini yaparsam eğer ben network edinmiş olacağım. Yurt dışında bulunmuş olacağım. İngilizceyi geliştirmiş olacağım. Bir de üstüne severek bir şey yapmış olacağım. Ben tabii ki İzmir'de, İstanbul'da kalsam giremez miyim yani sürdürülebilirlik elçileri. Şurada kaç hafta eğitimini aldık. Uzay kampında çalıştım. Bilmem nerede şey yaptım. Şu an herhangi bir şirkete, bankaya, bir şeye girip para kazanamaz mıyım? Kazanırım. Ama istediğim şey bu değil. Yani bu değil. O yüzden bunu söyleyince onlar da anlıyor zaten ya da buna bir engel koymuyorlar. Biraz böyle gıcıklık yapıyorlar ama (Parla, 23, Kadın)

Ceylin, ailesi bu tarz şeyleri konuşmasa da saygı duyduğu bir figür olarak dedesinin desteğinin gönüllü faaliyetlere katılımında kendisini motive ettiğini ifade etmiştir:

Gurur duyuyorum seninle tarzı o tarz konuşmalar yapıyor. O böyle zaten insana yardımcı ya da ne yapıyorsa bir gönüllülük faaliyetinde bulunduğu zaman güzel hissediyor ama daha böyle saygı duyduğun. Ben dedemi çok severim bu arada (Gülüyor). O yüzden dedemden örnek verdim. Saygı duyduğun biri olunca daha böyle önemli kılıyor yaptığım işi. Öyle bir duygusal anlamda şey var tabii. (Ceylin, 22, Kadın)

Kariyer ve geçim planlarında ise ailesinin yoğun şekilde seçimlerine müdahalesinden bahseder:

Belirleyiciliği şöyle sürekli eczane açarız diyorlar. Ben istemediğimi belirtmeme rağmen kardeşimi de kalfa yapacaklarını söylüyorlar. Kendi hayalleri var. İstedikleri ama yani genelde, şeyde, üniversitedir şeydir. Hep kararları hep ben verdim bu zamana kadar. Sonrasında böyle yapmasaydın şeyine döndü. Yine büyük ihtimal kararı ben vereceğim. Ama onlar hep o hayalleri kuruyor genelde yani. Böyle yaparız, şöyle yaparız diye. (Ceylin, 22, Kadın)

Aylin, ailesinin gönüllü faaliyetlere katılımına olan etkisi konusunda, bu çalışmalara kendi kendine dahil olduğunu ve aslında ailesinden destek verici konumda olmamasının kendisini gönüllülük konusunda motive ettiğini ifade etmiştir:

Şöyle söyleyebilirim ben kendi kendimi yetiştiren bir insanım. O noktada anne belli bir yaştan beri hayatı yalnız baş ediyorum diyeyim. O yüzden olumlu ya da olumsuz bir etkisi oldu mu? Belki şöyle bir etkisi olmuş olabilir. Ben destek görmedim. Pek çok noktada en ufak bir bilgi dahi benim o bilgiyi öğrenmem çok uzun sürüyordu. Belki bu konuda hassasiyet kazandığım için o bilgiyi aktarmada aktif hale gelmeyi önemsiyor olabilirim. Yani bu noktada bir etkisi olmuş olabilir. Geri kalan takdirler zaten. Hani takdir için yaptığımız bir şeyse yapmayın diyorum ben. Buna gerek yok. Bir insanın sizi olumlamasına ihtiyaç duyuyorsanız siz bir kere kendiniz olmamışsınızdır. O yüzden bunu bundan bahsetmek istemiyorum sadece dediğim gibi ben çok zor ulaştım. Başkaları kolay ulaşsın. (Aylin, 24, Kadın)

Kariyer boyutunda ise ailesinin, kendilerine destek olması konusunda bir beklentileri olduğunun farkında olduğunu, bu desteği manevi bir borç olarak gördüğünü ancak ailesinin kariyer planlarında bir etkisinin olmadığını ifade etmiştir:

Hiç yok (Gülüyor). Ya şöyle. Onlar benim belli bir noktaya gelmemi istiyorlar. Ve tabii ki her aile gibi bir noktada belki onlara fayda sağlamamı istiyorlar. Hani şöyle söyleyeyim, belki aile fertlerime değil ama yeğenlerime, abimin çocuğuna ya da ablamın kızına bu tarz bir yardım bekliyor beklediklerine eminim. Çünkü bir öğrenci okutmak şu an çok masraflı bir şey. Bunun bir geri dönüşü olduğunu manevi boyutta dahi olsa hissediyor öğrenciyken ve ben bunu yaparım diye zaten bir yedek plan oluşturuyorsun kafamda. Hani ben belki şuna destek olmam ama buradan destek olurum diyorsun ama iş iş konusunda belirleyicilikleri yok diyebilirim. Hani yapmak istediğim pek çok şeyi biliyorlar zaten o şeyler gerçekleşene kadar başka işlerde çalışacağım bundan da haberleri var. Biz de genellikle şöyle söyleyebilirim. Aldığım kararı haber verme üzerine kurulu bir sistem var. Onay alma üzerine değil. (Aylin, 24, Kadın)

Eren de kendi kendisini yetiştirme bakış açısında Aylin ile benzer çizgide bir yorum getirmiştir:

Samimi duygularıyla söylüyorum, benim ailem okumamış bir aile. İlkokulu bitirmiş ve dar bir alanda yetişmiş, Allahtan, ahlaki olarak anne babasından gördükleriyle ve kendi gözlemleri sayesinde kendini geliştirmiş bireyler. Beni bu yönde hiç yönlendirmediler. Hani şunu yap, bunu yap, şöyle yap, böyle yap denilmedi. Ben kendi kendime sağ olsun işte cami imamının vesilesiyle böyle atılım sağladım. Aynen. (Eren, 27, Erkek)

Seda, gönüllü katılımı konusunda başlangıçta ailesinin ekonomi temelli bir kaygıyla temkinli yaklaştığını ancak özellikle İzmir depremi sonrasında algılarının değiştiğini ifade etmiştir:

Seda: Ben ilk geldiğimde şey diyorlardı. Ee gidiyorsun hani para kazanmıyorsun ki. Herkesin başına gelmiştir. Ee para kazanmıyorsun ki yani ne gidiyorsun niye gidiyorsun. Sonradan alıştılar yani çünkü hani benim orada ne yaptığımı ben bir şekilde anlatamayınca ilk başta bir süreçte. Onlar da anlamıyor yani ben kendimi ifade edemiyorum çünkü. Daha sonra yani şunu yaptık bunu yaptık şuraya gittik fotoğrafını gösteriyorum işte şu çocuklarla zaman geçirdik. Ne bileyim, farklı deneyimler oluyor hani annemlerle de paylaşıyorum hani ailemle de paylaşıyorum. O şekilde olumlu bakıyorlar. Özellikle zaten depremden sonra hani algı çok fazla değişti.

Cüneyt, ailesinin kariyerleri konusunda etkisini açıklarken, tercihlerini belirlemede etkisi olmasa da motive de etmediğini, aksine “ittirdiğini” ifade etmiştir:

Cüneyt: Ne iş olursa olsun. money’i kazanalım.

Seda: Bizde de hani ne okursan oku İzmir’de oku.

Cüneyt: O da var hatta o övünçle anlatılır. Diğer kardeşime falan kıyasla. Onlar gitti biri sağda okudu diğeri solda okudu sen ne güzel dibimizdesin.

Seda: Bulunduğun yerde okumayınca çok ezikliyorlar ben çok üzülüyorum (Gülüyor).

Cüneyt: Ama şey o eziklemeyle falan insan doğruluyor sonra da.

Seda: O sosyal baskı falan kötü bir şey.

Elif: Peki belirleyici mi bu sizin için?

Cüneyt: Hayır (Gülüşmeler) Hani ne yaptığımı ne ettiğimi önemsemiyorlar

Seda: Çok değil ama yine de ben

Cüneyt: Sadece bir şey kazan bir şey olsun ama bu baskı olarak geliyor bize. Sürekli bir şeyin fiyatını bahsetmek şunu şunu ödediğini söylemek baskı. Bunu istiyorsan şakayla yap. İstiyorsan sert bir tonla yap. Bu baskı şey bizi motive etmiyor. İttiriyor. Biz de ne ittiriyor bizi diye bakmak durumunda kalıyoruz ister istemez.

Daha önce gönüllülüğün, daha kötüyü görüp kendi koşullarına şükretme konusunda etkisi olduğunu belirten İlgaç, ailesini gönüllülük konusuna, başka faaliyetlerinden feragat etme koşuluyla ikna ettiğini belirtmektedir:

Yani şöyle zor bir bölüm okuyorum. Yani genele göre. Ailem ilk başta okulla olacak mı, okulla idare edebilecek misin deyince. Sonra bunların yanına sadece gönüllülüğün yanında başka şeyler eklemeyince iyi bari gönüllük sadece yap da başka şeyler pek fazla olmasın.

Elif: Başka şeyler derken.

İlgaz: İşte dalıcılık yapıyorum yıldız dalıcıyım. Amerikan futbolu oynuyorum. Onun dışında okul takım Quidditch takımında oynuyorum. Başka ne yapıyorum? Yazarlık eğitimi aldım, baristayım. Baristalığı da Evka 4'te aldım. Burada meslek fabrikasında birçok şeyle ilgilendikten sonra ailem de şey yaptı zaten. Tamam dedi bir şeye karar ver dedi. Onlara da en mantıklı gelen ve de desteklediler. İlk başlarda her ne kadar okulu acaba devam ettirebilecek misin? Çünkü bazı zamanlar haftanın üç dört günü ben burada geçirdiğimi biliyorum. Hatta bir senemde, proje ertesi gün başlayacaktı. Cuma akşam on bir buçukta ben buradan çıktım. Sabah 9'da sekiz buçukta gelip şey yaptım. Yani projenin ilk gününe hazırlık yaptım. O yüzden biraz daha zaman konusunda onlar sıkıntılıydı. Sonrasında hani bakın bu kadar şey yapıyorum, bunlardan biraz feragat ettim ama bu duracak dediğimde onlar da desteklediler yani.

Kariyer ve geçim planları konusunda ise İlgaz, ailesinin kendisini “rahat bıraktıklarında daha iyi olduğunu” gördüğünü ve artık pek fazla karışmadıklarını ifade etmiştir:

Yani şöyle. İlk başlarda bir yere kadar hani kendim bir şeyler kazanmaya başlayana kadar ailem belirleyici idi. Kendim bir şeyler kazandıktan sonra onlar da gördü. Aslında beni rahat bıraktıklarında, benim daha iyi olduğumu. Şu an pek belirleyici değiller yani. Karışmazlar pek fazla.

Katılımcıların gönüllülük faaliyetlerini olumlu karşılayan ailelerin, genellikle gönüllülüğün özgüven ve sosyal becerideki olumlu etkilerinin farkında olmaları durumu ön plana çıkmaktadır. İnci ve Laçın'ın ailesine göre oldukça ehemmiyetli olan bu işleri yapmak, aileleri için gurur vericidir:

İnci: Gurur duyuyorlar (Gülüyor).

Laçın: Evet desteklediler. Hani böyle birilerinin hayatlarına da dokunmamızı onlar da isterler doğal olarak. O yüzden desteklediler bizi, mutlu oldular. Devam etmemizi istediler, biz de istiyoruz.

İnci: Bunu duyduklarında genelde önce bir şaşıyorlar ve merakla bize soruyorlar. Hani şey olarak şaşıyorlar. Sen nereden keşfettin de buldun. Burayı, Gençlik merkezini vesaire. Dediğim gibi araştırarak bulduğum için de ama ondan sonra çok da gurur duydular bizimle. Hani hoşlarına gidiyor böyle etkinliklerle.

Elif: Neyden ötürü gurur duyuyorlar sizce?

İnci: Mesela bir başka insanın evine gidip bir çocuğa ablalık yapabilmek oldukça ehemmiyetli bir iş. Onlara göre de çevremdekilere göre de.

Laçın: Çünkü mesela o çocuklar hani senin ağzından çıkan kelimelere baktıkları için sürekli çok dikkatli konuşmak gerekiyorsa bir noktada. Çünkü mesela her çocuk aynı değil ve bazı çocuklar

mesela problemleri olabiliyor ailesiyle. O yüzden bazı ablaların, abilerin söylediği sözler onların için çok büyük bir etki yaratabiliyor bazen. O yüzden bu yüzden yani gurur gururdur.

İnci: Biz empati kurmayı da bir nevi öğreniyoruz. O insanların yaşantısının içine giriyoruz sonuçta. Hani bunu gördüklerimizi de onlara anlatınca da hani işte benim çocuğum, ben yetiştirdim işim. Bunun gururu var aslında.

Daha önce belirli bir kurum ya da organizasyonda gönüllülük faaliyetinde bulunmamış olan Metin ise gönüllülüğü zaten ailecek, “illegal” şekilde yaptıklarını ifade etmiştir:

Sormadım. Ama yok diyeceğini düşünmüyorum çünkü biz ailecek yardım ettiğimiz için insanlara. Yani yükseldik, dara düştük. Biz zora düştüğümüzde bize yardım oldu, yine aynı konuya geliyor bak, toplum yapısına. Biz yükseldiğimizde yine biz de insanlara yardım ettik. Şey var ya de bu ekmeğin yarısını bölerim falan muhabbeti. O şekilde bir durum. Genel olarak yaptığımız hareketler bunlar. Ama burası sadece ne oluyor ee resmi bir şey oluyor. Biz gayri resmi bir şey yapıyoruz, illegal (Gülüyor) iyilik yapıyoruz.

Metin, ailesinin kariyer ve geçim planlarındaki etkisi konusunda, babasının vefatından sonra üzerine yüklenen sorumluluklar neticesinde son dönemde kendisini kısmak zorunda kaldığından, bu durumlar sebebiyle belediyenin sağladığı yurt imkanından faydalandığından bahsetmiştir:

Yok. Yani babamı yeni kaybettik. Bir iki buçuk ay oldu. Onun zaten askeriyeden kalma bir şeyi vardı. Rahatsızlığı kansere dönüştürdü hastalık. Ondan sonra vefat etti. Annem çalışmıyor. Ablam kendi ufak tefek bir işte çalışıyor. Enerjisa diye bir firma var biliyor musun, orada çalışıyor. Kardeşim hemşirelik mezunu. O da kendi işini yap diye ısrar ettim. Hatta üniversitesine falan git onu da geliştirebilirsin dedim. Onu da istemedi. Kendi hayatı. Yani bunu istediği kadar zorlasan yapmaz. Yapacak insan kendisi yapar doğru mu? Bir hedeflerinin olduğunu düşünmüyorum. Ben elimden geldiğince şu dönemde yardımcı olmaya çalışıyorum onlara. Yani kendimi kısıtlıyorum şu anda. Kendimden sürekli bölüyorum. Beş köpeğe bakıyorum anneme bakıyorum kardeşime bakıyorum şu anda anlayacağın. Şu an yurttan kalma sebebim biraz da o. Kendimi kısıtım şu anda yani baba olmasa kim bakacak? Kimse bakmaz. Biraz sorumluluk aldım üstüme anlayacağınız. Evet, durum bundan ibaret (Gülüyor).

Gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılımında ailelerin tepkisi genel olarak kayıtsızlık gibi dursa da gencin boş zamanını nasıl değerlendireceğine karar verirken ailesinin mevcut koşullarından ve beklentilerinden bağımsız hareket etmedikleri görülmektedir. Ailenin hiçbir etkisi olmasa dahi, gönüllülük gibi kişisel bir çabaya ilişkin

alınan kararlarda, aile ve aile yapısıyla duygusal bir hesaplaşma içine girdikleri, bazen de aileden bağımsız hareket edebildiklerini ve doğru kararlar alabildiklerini ispat etmek zorunda hissettikleri anlaşılmaktadır. Ancak gönüllülüğün gence olan somut faydasına ikna olduklarında aileler destekleyici konuma geçebilmekte, aksi halde sorgulayıcı tutum içine girebilmektedirler. Ayrıca gençlerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri ve daha fazlasına dair aldıkları kararlarda aile müdahalelerinin, aileden ayrı bir evde yaşama durumunda azaldığı anlaşılmaktadır.

3.4.1. Aile ile birlikte yaşamının farklı cinsiyetlerde etkileri

Görüştüğümüz gençlerin 9'u aile yanında yaşadığını, 7'si ailesinden ayrı yaşadığını ifade etmiştir. Aile ile birlikte yaşayıp yaşamama durumunun gencin hayatında önemli bir seçim unsuru olduğu ve ekonomik faktörler dahil çeşitli etkenler neticesinde gencin tercihlerinden bağımsız olarak belirlenebildiği ifade edilebilir (bkz. Lüküslü ve Yücel, 2013). AB ortalamasına bakıldığında gencin aile evinden ayrılmasının daha ileri yaşlara denk geldiği Türkiye'de (Eurostat, 2020) bu durumun gencin birey olarak kendi sorumluluklarını üstlenmede ve ailesinden bağımsız bir kimlik oluşturmada geciktirici bir unsur olduğu; gencin daha ileri yaşlara kadar ailenin maddi desteğine bağımlı kalmasına yol açtığı çeşitli kaynaklarca desteklenmiştir (bkz. Lüküslü, 2012). Yapılan görüşmelerde aile yanında kalan katılımcıların, özellikle kariyer ve geçim planlarında da ailelerinin fikir ve tercihlerinden daha çok etkilendiği görülmüştür. Özellikle erkek katılımcıların, zaman geçtikçe aileye ekonomik yük olma baskısını daha çok taşıdıkları görülmektedir. Metin, bu sebeple aynı şehirde olmasına rağmen yurda yerleşen bir erkek katılımcıdır. Cüneyt, aynı soruda ilettiği yanıtta da yük olma baskısı neticesinde kendi kendisini eğlenmekten alıkoyduğu ve tutumlu yaşamayı kendisine alışkanlık haline getirdiğini ifade etmektedir:

Şimdi benim girmem gerekirse gençlik dönemi aslında yetişkinliğe hazırlanma dönemi falan filan. Pek de öyle bir dönem oluyor mu benim için hazırlandım mı. Yok yani şey oluyor. Belki herkeste olmuştur. Sudan çıkmış balığa dönmek gibi bir durum hani okul bitti öğrencilik bitti hadi çalış. Ki öyle olmaması gerekiyor. Stajdır falan filan gibi bir ton program yapıyorlar bunların sebebi zaten bu değil mi. Ailem şöyle ne yaptığıma öyle karışmaz o noktada rahatım. Biraz bunu cinsiyete vurmak gerekirse erkeğim falan mı. Yok hani kardeşim de fazla rahattı. Ama şu var ekonomik noktası dışında ben çoğu noktada ben şehir dışında olmak isterdim. Tamam daha yurttur odur

budur parası vermiyorum sürekli dışarıda yemiyorum gibi durumlardan iyi oluyor ailemle beraber yaşamak ama şehir dışında yaşamış olsam kendimi idare etmek zorunda kalacağım. Bu mesela zaten çoğu noktada beni ileri götürebilirdi. Çoğu noktada ben olgunluğa erişebilirdim. Şimdi mesela ben farkındayım ama o olgunluğa ulaşmış değilim. Şehir dışında okusaydım ...belki kabuğumu mesela çok daha kolay kırabilirdim. Bu noktada sıkıntı yaşıyorum sadece. Onun dışında ekonomik olarak dediğim gibi olduğum şehirde okumak çok daha verimli. Onun dışında yine on beş yaşındaki Avrupalı arkadaşlar geliyor aklıma. Onların fırsatları kadar oluyor mu hayır. Çünkü benim ailem deniz gören denize giden o tatil sıradan bir anlayış belki ama o anlayışa bile erişen birileri değil. Ben öyle deniz falan görmüş biri değilim. Ayrıca o tür ekstra zevkleri falan bir düşkünlüğüm falan o noktalarda da tutumlu olmaya çalışırım ister istemez. Bir alışkanlık olmuş artık. En sevdiğim iki tane sanatçı vardı festivale gitmişimdir onda da görevli olarak. Para vererek falan da şey yapmıyorum. Rahat değilim falan görevli gidiyorum. Ama ayarlayabilecek hakkım varken hani imkanım varken aklıma bile gelmiyor o sanatçı gidiyor şarkısını söylüyor belki göreve giderken duyuyorum belki görevdeyken duyuyorum ona eşlik ediyorum o kadar. Ona bile uğraşmıyorum. Gerek duymuyorum. Ekstra oturup hani zevk anlayışım falan biraz farklı kalıyor. Yine bunlarla bağlantılı diye düşünüyorum.

...

Bende o tür bir çaba kaygı yok yeni öğrenciliğim bitti onun bir rahatlığı vardı. Ama şimdi öğrencilik bitmeye yakın bende bir kaygı vesaire oluşuyor. Biraz ekonomik durumdan bahsedecek olursam benim ee ayda şu kadar harçlığım var o kadar harcayabiliyorum tarzı bir şeyim yok ben burs falan almadım. Kredi de almadım. Tekrar borçlanmak ödemek falan istemediğim için. Zaten ailem burada. Ama bizdeki muhabbet şu. Ben kredi kartımda şey yaparım. Ben o harcamamı yaparım aylık. Kredi kartımda borcum olur ki bin liraya kadardır o. Ay sonu gelmeden önce ailem bunu karşılar. Ama şimdi böyle bir durumdan ötürü ee ben şey yapmam o kadar. Mümkün olduğunca az harcıyorum. Benim şu an bile kendi harcamam aşağı yukarı dört yüz lira falandır ve işin içinde faturalar falan var. Bana kalıyor iki yüz elli vesaire ki çok aktifim ben habire dışarı çıkarım. Bu zamanda daha da düşük tutarım. Şimdi tutumlu noktasını biraz abartmışım ben. Diğerlerini falan kıyaslıyorum. Geliyor burada burs alıyor şey yapıyor. Aylık harcamasını bin liraya çıkarıyor borcun içinde bir de ekstra. O muhabbetlerle de karşılaştım. Tutumlunun tutumlusu olmaya çalışıyorum mümkün olduğunca. Ama bunların hepsinin sebebi aslında fazlalık olmayayım. (Cüneyt, 25, Erkek)

Halihazırda hizmet sektöründe çalışan ve farklı kariyer alanlarında kendini geliştiren bir genç olarak Çınar da çalışmadığı zamanlarda aile evinde kalmanın kendisini çok zorladığından bahseden bir erkek katılımcıdır:

Eee yani şimdi mesela kişisel olarak kendimden bahsedecek olursak olumsuz yanı ya ben bir yük olduğumu düşünüyorum. Şöyle hani her ne kadar değilsin oğlum ne alakası var deseler de artık belli bir yaşa geldikten sonra insan kendi adımlarını atmalı. Ben de o şekilde düşünüyorum. Ama farklı bir bireyden bahsedecek olursak mesela diyelim ben çok farklı birisiyim, çalışmıyorum. Param yok işte okul kazanamamışım. Bütün gün evdeyim. İş yok, güç yok falan. Hani artık anne babanın, annenin, babanın eline bakmak çok güç bir durum olduğu için mesela bu zor olur ki bir dönem yaşamıştım bunu. Hani beni zorlayan şeyler bunlar. Hani belli bir yaştan sonra da artık ekonomik olarak da hala ailemin eline bakacaksam. Bu beni çok zorlar. Tek durum bu. Hani onun dışında sonuçta aile evi yani. Ama. Tek şey bu. (Çınar, 24, Erkek)

Kadın katılımcılarda ise aile yanında kalmanın ekonomik avantajlarının, kendilerinde çalışıp “eve para getirme” gibi bir baskı veya “yük olmaktan” kaynaklı bir rahatsızlık hissettirmedeği gözlemlenmiştir. Aynı şekilde, erkek katılımcılardan farklı olarak, aile evinde kaldıkları müddetçe çalışma gereği de duymadıkları görülmektedir. Aile evinde kalan kadın katılımcıların temel sorunu, ekonomik bağımsızlıklarını ve birey kimliklerini kazanmada gecikmeleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Aile evinde kalan Ceylin, kendisini bir şeylere zorunlu hissetmek için evden çıkmak istediğini, ancak annesinin yapamayacağını söylemesi üzerine evden ayrılmadığını anlatmıştır:

Olumlu, sadece olumlu olan bir şey söyleyebilirim. O da hiç özlemiyorum (Gülüyor). Hep birlikte sin yani görmüş oluyorsun (Gülüyor). Bir de yani nedir yemektir. Kaldığın yere para vermiyorsun. Bunlar. Gerisi sırf olumsuz bence. Hiç gelişebildiğimi zannetmiyorum kendi içimde. Annemin sadece olmadığı belli bir iki ay yoktu evde. Orada bir yemek yapmayı öğrendim. Olumlu bir tek o vardı. Onun dışında ekmek elden su gölden tarzı oluyor. Ben zaten biraz uyuşuk bir insanımdır. Çok böyle yapasım gelmez. Yemek yapmayı çok sevmem ama insan zorunlu kaldığında bir şeyleri yapar illaki. O zorunluluğu isterdim ben. Gitmeme sebebim de eve çıkmama sebebim de annem beni çok zorlamıştı. Yapamazsın sen bilmem ne diye. Altan altan öyle gitmemi istemiyordu büyük ihtimalle öyle söyledi. Ben de kandım birazcık. Onu yapamadım bir. Onun dışında bir sürü şey vardı. Okulun o taraflarda yapmak istediğim arkadaşlarımla birlikte özellikle. Onlara hiç katılamıyordum. Çünkü evim çok uzak, iki saate filan gidiyorum okuldan. Hayat tecrübesi. Bir de o var. Bunları kazanamadım ben. Yani kendim yaşasaydım bir de büyük ihtimalle o tarafta part time yine bulurdum ve sürekli olarak çalışırdım. Büyük ihtimalle çünkü çok ders çalışan bir insan da değilim. Onlar. Bunlar olmadı yani. Bir tek olumlu yanı özlemedim, iyi oldu (Gülüyor). (Ceylin, 22, Kadın)

Aile evinde kalan ve aile evinde kalmanın olumlu yanlarının ağır bastığını, aile evinde kardeşine ablalık ve annelik yapmasının kendisine sorumluluk bilinci

kazandırdığını belirten İnci, aile evinin tek olumsuz yanının dışarıdan geç geldiğinde yaşanan “münakaşalar” olduğunu ifade etmiştir:

Olumlu tarafları çok daha ağır basıyor. Aile bağları güçlü bir hani ailede yetiştim. Annemle babam çalışıyor mesela. Küçük bir tane de kardeşim var. Ona ben neredeyse yedi sekiz yıl ablalık ve annelik yaptım. Aynı zamanda ev içerisinde ev işleri yemek vesaire onlar olmadığı zamanlarda bunun sorumluluğunun bilinci bana işlendi. Hani şu anda bile kaldığımız evde dağınıksa pisse herhangi bir böyle kendimi kötü hissettiğim bir ortamda bulunamıyorum. Bunun gibi bir sürü sorumluluk benimle birlikte geldi. Hani olumsuz olarak bir şey söyleyemem diye düşünüyorum. Sadece akşamları dışarıdan geç geldiğimde onun ardından edilen o münakaşalar. Bu olumsuz tarafları. Hani çok sık üstünüzde baskı kurmaya çalışıyorlar. Sana bir şey olur biz seni düşünüyoruz. Senin iyiliğin için. Onun dışında yok açıkçası. (İnci, 22, Kadın)

Aile evinde yaşayan ve bu dönemde babasının hastalığından ötürü annesine destek olan Seda, bu durumda onların yanında olmasının ailesi için “çok büyük bir motivasyon” olduğunu dile getirmiştir. Buna karşın, evde aile ile birlikte olmanın kendisini sınırladığını, “toplumda bir yeri” ve “ekonomik özgürlüğü” olması için kişisel sorumluluklarına odaklanması gerektiğini ifade etmiştir:

Seda: Olumlu tarafı ee bireysel nedenlerimiz var aslında hem olumlu hem olumsuz olarak. Benim babam rahatsız bir buçuk senedir falan. Hani onun bütün hastalık sürecinde yanındayım ve annemin kesinlikle tek başına yapamayacağı bir sürü sorumluluğu var. Ona destek oluyorum. Bu benim için olumlu. Annem için de olumlu. Evde zaten onların yanındayım onlara çok büyük bir motivasyon. Bilmiyorum şu an çok detay vermeme gerek yok herhalde.

Elif: Yok ben sadece genç olarak soruyorum genç kimliğiyle.

Seda: Onun haricinde yaşlılarıma bakıyorum çoğu hemşire oldu mühendis oldu bir yerde işe girdiler. Herkesin kendine göre bir zaman yaşadığını düşünüyorum evde olmak aile ile birlikte olmak da bir yerde insanı sınırlıyor. Ama kendi adıma düşündüğümde ben şu an sınırlanmazsam evde hiçbir şey ilerlemeyecek. Mesela babam şu an hastanede. Annem başında. Dışarıda ben varım. Dışarıda yapılabilecek her şeyi ben yapıyorum. Eve dönüyorum evde hani kendi yemeğimi bilmem neyimi zaten yapıyorum. Ama dersimi çalışmam lazım sınavıma lazım hani neden hazırlanmam lazım toplumda bir yerim olsun diye. Ekonomik özgürlüğüm olsun diye. Bilmiyorum sistemde bir şeyler yanlış işliyor ama. Sonunda hep biz çekiyoruz böyle gençler olarak. (Seda, 23, Kadın)

Öte yandan, ailesinden ayrı yaşayan kadın katılımcılardan biri olan ve yakın zamanda yurt dışında bir gönüllülük projesine kabul alan Parla, ailesinin yanında

kalmamasının bu projeye katılma tercihinde daha özgür hareket etmesine imkan sağladığını ifade etmektedir:

Elif: Ailenizin kariyer ve geçim planlarındaki belirleyiciliği nasıldır?

Parla: ...Eee ben İstanbul'da olmadığım sürece... Onların yanında, etkileri çok az. Çünkü ben burada onlardan uzaktayken kesinlikle kendimi böyle bir sakin kalıp... Karar verebiliyorum. Hani karar verici olabiliyorum. Ama ne bileyim işte en ufak mesela böyle bir kararsız anımda şu an İstanbul'da olsaydım mesela. Bu Yunanistan muhabbeti bana dönüş yapıldığı zaman sabah o telefon geldiği zaman işte. Ben yine de gitmeye karar verseydim bile çok kötü moralim bozuk bir şekilde karar vermiş olabilirdim ona. Yani telefonda babamın kızım bırak gönüllülüğü artık bir şirkete gir İBB'ye gir çalış artık falan (gülüyor) demesi... O kadar etkilemedi. Neden, çünkü ben o anda. Böyle evde zıplayarak böyle çok sevindiğim için zıplayarak konuşuyorum yani. Sonuç olarak şunu söylemeye çalışıyorum. Ailemin ailemle aynı evde yaşamıyor olmak beni çok etkiledi. Bu konuda yani kendi kararlarımı verebilmem anlamında. Yani çünkü onların etkisi altında değil gibi hissediyorum artık olmamaya çalışıyorum. Onlar da çünkü (Gülüyor) her aile gibi. Ya her aile gibi değil bazı aileler de çok şey yani bence. Yolu açıyor yani hani.

Elif: Bazı gençlerin özlemini duyduğu bir duygu da olabiliyor değil mi?

Parla: Evet. Kesinlikle. Kesinlikle. Benim annem de öyle aslında da. Bazen farklı olabiliyor. Sabah mesela. Kesinlikle her kapı bir kapıyı açar gitmelisin. Bu da soru mu falan oldu. Ama anne sekiz ay falan diyorum böyle. Ondan sonra olsun dedi falan filan neyse en sonunda da şey dedi bunun sonunda ne kazanacaksın sen peki. Para anlamında söylemiyor da hani sana ne katacak mesleğin vesaire anlamında. Bunu soruyor tabii ama içten içe o da destekliyor değişik ya aileler ayrı bir sosyolojik vaka. Sen daha iyi hakimsindir kesin (Gülüyor). Yani bilmiyorum. Garipler. (Parla, 22, Kadın)

Ailesinden uzakta yurttaki kalan kadın katılımcı Aylin ise çocukların üniversiteye gidince değiştiğine yönelik algıya dikkat çekerek, bu değişimin, gencin kendisini keşfetmesinden kaynaklandığını; gencin “senin oğlun, senin kızın” olmaktan çıkıp “sadece insan” olduğunu açıklamıştır:

Bireyliğinin farkındasın. Hani özellikle hani ben Mersin'de büyüdüm, yine Batı'ya yakınım. Ailem çok muhafazakar değildi, annem hariç (Gülüyor). Hani ailenin diğer fertleri modern diyebileceğimiz insanlar. Ama Anadolu'da bir tabir vardır. Üniversiteye gitti değişti. Peki çocuk neden değişti? Hadi birazcık onu inceleyelim. Çünkü üniversiteye gittiği zaman senin oğlun senin kızın olmaktan çıktı. Bir insan oldu, sadece insan. Onu sevenler oldu, nefret edenler oldu. Ama ailesinden ya da başkalarından ötürü değil, kendisinden ötürü. Yani kişi bir noktada kendini keşfetti, birey olduğunu fark etti. Bu yüzden de değişti. Çünkü yıllar boyunca ailenin dayattığı bazı sen bunu seversin, sen bunu yaparsınılardan sıyrılıp ben bunu yaparım ben buyuma yükseldi.

Değişim burada kaçınılmazdır. Çünkü bir keşif var. Kendini keşfetti. Yani bu yüzden bunu söyleyebilirim yani kişiler değişiyor. Çünkü kendilerini keşfediyorlar. (Aylin, 24, Kadın)

Genel olarak aile yanında yaşayan ve yaşamayan gençlerin aile evinin kendi iç dinamiklerinin, kişisel yaşam ve tercihlerinde kısıtlayıcı etkilerinden bahsettiği görülmektedir. Cinsiyet bazında değerlendirildiğinde, aile evinde yaşamak erkekleri ekonomik anlamda daha çok baskı altında hissettirirken, bir gelire sahip olmayıp gönüllü faaliyetlere katılması durumu da mahcubiyet sebebine dönüşebilmekte, sosyal faaliyet tercihlerini azaltmasına ve bu konuda hesap verebilir seçimler yapmasına sebep olabilmektedir. Kadınlar için ise aile evinde kalmak ekonomik olarak yük olma düşüncesine sebep olmazken, örtülü bir biçimde, ev içinde üstlendiği cinsiyet rolleri, ekonomik bağımsızlığını kazanmasını geciktirmekte, kamusal alanda etkili ve sürekli bir fail olma imkanlarını sınırlamaktadır. Hem kadın hem erkek katılımcılar, aile evinde kaldıkları sürece ev içi dengelerle kendi kamusal kimlikleri arasında bazen seçim yapmaya, bazen denge kurmaya zorlanmaktadır.

3.5. Gençlerin Gelecek Tahayyülü ve Kariyer Hedefleri

Genç işsizliği oranlarının yüksek olduğu (TÜİK, 2021b), kur krizlerinin yaşandığı, enflasyonun yükseldiği¹⁷, çalkantılı bir ekonomik dönemde gençleri gönüllü faaliyetlerde bulunmaya iten nedir? Araştırmanın esas çıkış noktasını bu soru oluşturmaktadır. Ancak ekonomik çalkantıların ve belirsizliklerin çok yüksek olduğu 2021 Sonbahar döneminde vaktinin anlamlı bir kısmını gönüllülük faaliyetlerine ayıran gençlerin iş bulma, para kazanma, kariyer planı oluşturma konusunda fikirlerinin neler olduğu ve özellikle genç işsizliği, genç istihdamı ve yurt dışına beyin göçü tartışmalarında nasıl konumlandıkları incelemeye alınmıştır. Genel tabloda gençlerin tamamına yakınının okudukları alanın dışında çeşitli alternatif çalışma planları geliştirdikleri görülmektedir. Diledikleri gibi bir kariyer geliştirme konusunda çoğunluğu ümitsizken, hedeflerine

¹⁷TÜİK'in Kasım 2021 verilerine göre Tüketici fiyat endeksi (TÜFE) yıllık %21,31 olarak açıklanmıştır (TÜİK, 2021a).

ulaşana dek geçici bir işte geçimlerini sağlama alternatifini hemen hepsinin gündemindedir. oğunluğunun ise birden çok alternatif planı vardır:

Ben geleceğe geldim aslında. (Gülüyor). Burada maalesef ülkemizin şartlarından dolayı bir tane alternatifin üzerine gidemiyoruz. Ben de isterim herkes istediği hayalindeki işi yapsın ama öyle olmuyor. (Seda, 23, Kadın, Edebiyat)

...

şöyle benim sadece A, B planım değil, benim C, D, E, F diye planlarım gider. Ben şuna şu cümleyi gururla söylüyorum. Çünkü ben bu cümleyi kurma seviyesine gelene kadar çok yıprandım. Çok direndim. Ben a kalmam, kendimi geçindirecek parayı mutlaka kazanırım. Ama önemli olan şey hayallerimi gerçekleştirmiş olmak. Hani o seviyeye gelene kadar ben her türlü kendimi geindiririm. Bu yüzden hiçbir korkum yok bundan. (Aylin, 24, Kadın, İİBF)

Katılımcılarla ilgili dikkat çeken bir gözlem, her birinin birbirinden çok farklı alanlarda olmak üzere çok farklı işler, projeler, kurslar için çok yoğun emek sarf etmiş ve ediyor olmalarıdır. Örneğin, katılımcıların hiçbiri, kariyer hedeflerine ulaşana kadar aile geliri ya da herhangi bir destek ile kişisel çalışmalarına devam edebileceğinden bahsetmemiştir. oğunun daha önce herhangi bir işte çalıştığı ve kendi parasını kazandığı görülmektedir. İfadelerinden anlaşıldığı üzere, tüm bu çabalarına rağmen, üniversitedeki hocaları dahil, kurumlar ve piyasa bu çabayı ödüllendirmek şöyle dursun, kapsama aldığımız gönüllü gençleri bu mücadeleli yaşamlarında yalnızlaştırmaktadır. Ilgaz, “derslerin evrimii olduğu dönemde dahi” okurken aynı zamanda çalışıyor olmasından rahatsız olan profesörlerinden bahsetmiştir:

Ya şöyle. İstihdam olarak, istihdam olarak Türk genci pek önemsenmiyor. İşverenlerin açısından. Çünkü her işveren tecrübe istiyor. Genç, tecrübe sahibi olmadığı için işe alınmıyor. Onun dışında okuyanlar var. Okuyamayanlar var maddi durumlardan ötürü. Okuyup çalışmaya çalışanlar bu sefer okul tarafında sıkıntı yaşıyor. Bunu ben de yaşadım. Online eğitimde bile, çalıştığım işim hani madem alışacaktın okula niye devam ediyorsun diyen profesrlerim vardı. O yüzden hani bu pek kıyaslanamayacak bir şey. Biz standarttan bahsedebilmemiz için önce bir standardımızın olması gerekiyor. Sadece 10 15 tane grubun çok zengin gençlerine değil de tüm ülkeyi belli bir standarda getirmemiz lazım. (Ilgaz, 23, Erkek, Mühendislik)

Eczacılık, İİBF ve Edebiyat fakültelerinde öğrenim gören, her biri birbirinden çok farklı kariyer alanlarına sahip olan Parla, Ceylin, Aylin ve Seda kod adlı dört kadın,

kariyer beklentileri hakkında sorulan sorularda kendi alanlarında gördükleri eğitimlere ve çalışma koşullarına değinmiştir. Eczacılık Fakültesi öğrencisi olan Ceylin (22, Kadın) alanında iş bulmak için hiçbir uğraşı “yettiremediklerini” ifade etmiş ve alternatif bir plan olarak tekrar üniversiteye hazırlanabileceğinden ve o sırada market tarzı bir yerde çalışabileceğinden bahsetmiştir:

Beklentim hiç yok. Hiç yok. Gerçekten o kadar kafam karışık ki. Eczacılıkta zaten hastane, eczacılığı yapabiliyorsun, eczane açabiliyorsunuz. Hepsini endüstri bilmem ne de fabrikalar diyorlar ama yani hepsi için kendini yine geliştirmen gerekiyor. En iyisi de olamıyorsun. Bir şeyden sonra. Eczane için tabii ki en iyisi olman gerekmiyor ama. Onun için para istiyor. Hastane eczacılığı için de sınava girmen gerekiyor. EUS var. Onun zaten yılda bir kez oluyor. Bir ya da iki kez bir iki kişi alıyorlar. Çok insan almıyorlar. Diğerleri için de zaten dil bilmen gerekiyor. İngilizce zaten herkesin bilmesi gerekiyor. Fransızcaya filan başlamıştım, İspanyolca da bir tık. Ama yetmiyor hiçbirini. Yani yettiremiyoruz. O yüzden pek bir beklentim yok açıkçası. Akademisyen olmak zaten istemiyorum. Şu an ben de zaten eczacı da istemeyerek girmiştım. (Gülüyor) O yüzden hiçbir beklentim yok açıkçası. Şu an herhalde ben de bitirdikten sonra ne olacağını göreceğim.

Elif: Peki geçiminizi sağlamak için başka alternatif bir yol nasıl bir yol aramayı düşünüyorsunuz?

Ceylin: Güzel soru. Ne düşünüyorum. Açıkçası hemen bitirip bir işe başlamak istiyorum ama eğer eczacılık kısmında bir şey bulamazsam ne yaparım. Yani yine en kötü herhalde böyle bir yerde iş bulurum dediğim bir yerde iş bulurum kısmı da hani bir market tarzı. Yine bir yere bir bölüme girerim. En kötü sınava hazırlanırım diye düşünüyorum. Eğer olmazsa. Böyle saçma geliyor insanlara. Bunu anlatınca, eczacılık deyince ama gerçekten saçma değil. Benim de 2023'te mezun olacağım ve ne olacağı belli değil gerçekten. Herkesin çünkü o şeyi olmuyor. Bir de yer filan da bulunamayabiliyor. O yüzden eczane açısından.

Daha önce farklı alanlarda aldığı kurs ve eğitimlerden, iş tecrübelerinden, katıldığı gönüllülük faaliyetlerinden ve yurt dışı projelerinden bahseden Parla (23, Kadın), kariyerini gerçekleştirmek istediği ulusal ve uluslararası kurumlarda staj yapmak için -dahi- kendisini henüz yetkin görmemektedir:

Valla ne kadar yakın hissediyorum. Önümde birkaç hedef var. Yüksek lisans yapmak gibi. Yüksek lisanstan sonra işte yüksek lisans süresince yaptığım staj, gönüllülük vesaire faaliyetlerini de. Eğer o kafamdakileri gerçekleştirebilirim. Bir iki üç yıl sonra bence yakınlaşacağım diye düşünüyorum. Şu an gidip UNESCO'nun kapısına UNESCO hadi beni staja alın (Gülüyor) diyemem mesela. Ama onun için uğraşıyorum yani işte yüksek lisans başvurularını takip ediyorum sürekli. Aralık'ta başlayacak Mart'a kadar sürüyor. Yurt dışında istiyorum bunu bu arada. O yüzden ne bileyim. IELTS çalışıyorum şu anda. Kasım'da IELTS olacağım vesaire vesaire. Sonuçta onun için uğraşıyorum diyebilirim yani.

Alan ile çok ilgili olduğu için Edebiyat Öğretmenliği okumuş olan Seda, alanda iş bulmanın zorluklarından bahsederken, halihazırdaki işsizlik durumu için geliştirdiği alternatif eğitim ve çalışmalarını sıralamıştır. Öğretmen olmak istediği yolda klavyesini hızlandıran, dijital pazarlama sertifikaları edinip sosyal medya yöneticiliği eğitimi alan ve “freelance” çevrimiçi metin yazarlığı yapan Seda’ya göre nihayetinde “hangi bölümü okuduğuna, ne iş yaptığına değil; kimi tanıdığına bakılmaktadır”:

Şu anda ataması sıkıntı olmayan bir bölüm yok. Sınıf öğretmenliğini bile azalttılar. Sınıf öğretmeni bir arkadaşımız var onun girdiği sene seksenle sınıf öğretmenliğini kapattılar. Yani üç tane KPSS’ye girdiğinizi düşünün. Üçünü de fule yakın yapmanız gerekiyor ki adamaklı bir puan alıp böyle Şırnak’a Hakkari’ye falan atanmayasınız. Adamaklı puan alıp da seni atayacağı şeyler de Kilis, Hatay (Gülüyor). Gelebileceğin en batı Hatay. Ya da böyle İstanbul’a gideceksin dört bin lira kira vereceksin zaten beş bin lira maaş alıyorsun yani (Gülüşmeler). ...Hani öyle düşünüyorum ya diyorum ne olacak doğruya atanırsın, üç dört sene zaman geçer hani en azından birikim yaparsın çünkü sosyal hayatın olmayacak. Birikim yapmak için doğuda mesela çok güzel ama sosyal hayatın olmayacak bu benim için çok büyük bir eksiklik şu an (Gülüyor). Bu yüzden öyle alternatiflerim var. Başta gönüllü olarak editörlük yazarlık falan onlarla ilgilenmeye başladım iki senedir. Bunu ekonomik kaygılarımdan dolayı sertifikalandırmaya başladım. Ondan sonra sertifikalarımı belli bir seviyeye getirdikten sonra on on iki tane falan var yazarlıkla ilgili ite yaratıcı yazarlık bilmem ne falan filan. Dedim ki ben bunların eğitimini aldım ben bunları referansta göstererek iş bulabilir miyim? Freelance yazar olmaya başladım ben. Ondan sonra baktım hani işte kendimi idare edebilecek kadar bir sene iki sene altı ay üç ay beş ay orada baya doldurdum ben o CV’yi o şekilde. Tık tık ilerlemeye başladım. Ama bakıyorum gazeteciliğin işi dijital medyanın dijital pazarlamanın bu tarz şeylerin işi. Ben edebiyat öğretmeniyim ben bunların eğitimini almadım. Ben kendimi nasıl geliştirebilirim açık öğretimden sosyal medya yöneticiliğine başladım. Bölüm hakkında hiçbir fikrim yok çünkü bütün sınavlarına online girdik geçen sene pandemiye denk geldiği için. Öğretmenlik olmazsa bu şekilde o alanda ilerleme planlarım var. Çünkü yazarken artık klavyem iyice hızlandı. Büyük de bir kaybım olmaz herhalde bir yerde stajyer yazar olarak falan başlarsam. Bilmiyorum. Yani şöyle bir şey referans biriktirmeden hiçbir yere giremiyorsunuz. Bu çok üzücü bir şey. Çünkü kimse yaptığın işe okuduğun bölüme bakmıyor kimi tanıyorsun ona bakıyor. (Seda, 23, Kadın, Edebiyat)

Kendi alanında istediği gibi bir işte çalışma konusunda çekincesi olmadığını belirten üç katılımcıdan biri olan ve daha önce de “ben aç kalmam” diyebilmek için çok çalıştığını, kendisini çok yıprattığını ifade eden Aylin (24, Kadın), bu güveni sağlayabilmek için turizm sektöründeki geçici olarak yer aldığı işlerde 2-3 kişiyi idare

edecek tempoda çalıştığından ve bu şekilde yarattığı “ilk izlenim” sayesinde çok sayıda iş teklifi aldığından bahsetmiştir:

...Diren git kalmaktan korkma. Tekrar başvur, tekrar başvur. Eline en ufak bir (Gülüyor) fırsat geldiğinde de o fırsatı kullan. Çünkü o fırsat bir daha gelmeyebilir. Daha iyisini bulamayacağını düşünme. Her zaman daha iyisi vardır. Yani bunu söyleyebilirim. Başka. Temelde bunlar. Bir de araştırsınlar. Çünkü o kadar çok iş fırsatı var ki. Hani ben mesela turizmle lisede tanıştım ve günlük bir işte çalışıyordum. Hani ekstracı diye tabir edilir. Ekstracı olarak gittiğim bir işte orada nasıl harıl harıl çalışıyorsam çünkü disiplinle alakalı bir şey bu. Şef yanıma geldi ve bana şöyle diyor. Gergin olma. Buna gerek yok. Hepimiz burada çalışıyoruz. Çünkü hem korkuyorum yapabiliyor muyum diye. Onun gerginliği var. Bir de çok çalışıyorum. Hani ciddi anlamda 2 3 kişiyi idare ediyorum resmen. Ekibim berbat, ekibimdeki erkekler kaçmış gitmiş. Saklanıyorlar, yemek yiyorlar bir yerlerde. Ve ben onların masaları ile de ilgileniyorum ve oradan çıkarken 2 tane şef kartvizit verdi bana. İş aradığında mutlaka haberimiz olsun dediler. Yani ilk izlenim de burada önem taşıyor. Ve gülsünler her zaman. Gülmek çok güzel bir şey. Genç tutuyor (Gülüşmeler).

Genel olarak hedefledikleri ya da umdukları kariyer planlarına ulaşabilmek için yoğun çaba sarf eden ve mevcut koşulları idare etmeye de hazır olduğu anlaşılan katılımcı grubunun bu konudaki en büyük endişesi, ailelerinin ekonomik koşulları, torpil ve istihdam sorunu gibi dış kaynaklı olumsuz koşulların enerji ve odaklarını bölmesi, hedeflerini flulaştırmasıdır:

Ama hayat karşımıza neler çıkartır hep birlikte göreceğiz. Çünkü torpil denen bir kavram çok fazla var. O yüzden tek şüpheli yanımız bu. Torpil olmadığı zamanlarda kendi kazancımız ve başarımızla bir yerlere gelebiliriz diye düşünüyorum. Bu hedefler doğrultusunda. (İnci, 22, Kadın, Edebiyat)

Katılımcıların verdiği cevaplar, istihdam alanında gerçekte ne olduğundan çok gençlerin ne olduğuna ilişkin hislerini anlamak açısından önem taşımaktadır. Buna göre katılımcıların hemen hiçbirinin kariyer hedeflerini gerçekleştirme konusunda sağlam bir zemin bulamadığı, bu zeminsizliğin sebeplerini de dış kaynaklara dayandırdıkları anlaşılmaktadır. Kariyer hedefine ulaşma konusunda güvende hisseden katılımcıların ise bu noktaya gelmek için insanüstü bir kişisel çaba sarf ettikleri anlaşılmaktadır. Yaşadıkları tüm bu toplumsal ve ekonomik süreçlerin, bir birey olarak özgürce hareket ettikleri ve para kazandıkları güvenceli bir yaşama kavuşma umudunu bir başka ülkede arama konusunda her zamankinden daha kararlı hale getirdiği görülmektedir.

3.5.1. Yurt dışına göç etme fikirleri

Türkiye’deki gençlik çalışmaları için önemli bir konu, yurt dışına beyin göçü tartışmalarıdır. Katılımcıların tamamı hayatlarının bir döneminde yurt dışında yaşamak istediğini ifade ederken, çoğunlukla kalıcı yerleşmek istemediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların her biri kararlı bir şekilde yurt dışında yaşamak istediğini söylemelerine karşın, neden geçici olarak yaşamak istedikleri konusunda verdikleri cevaplar oldukça ilgi çekicidir. Çınar (24, Erkek), yurt dışında yaşamanın “meraklısı olmadığını”, ancak Türkiye’de kendisini gelecekte neyin beklediğini bilmediği için ikilemde kaldığını ifade etmiştir. Çınar, yurt dışına yerleşme sebeplerinde gelecek kaygısını ön plana çıkarmaktadır:

Yani şöyle ya hem evet hem hayır deyin ben buna. Ya ben açıkçası gelecekte bizi ne bekliyor? Ben bunu korkarak düşünüyorum artık yani. Ama bir yandan da diyorum ki hala umut var. Neden olmasın? Neden bir şeyleri değiştiremeyelim ki. Neden değişmesin? Kaçıp gidecek miyiz yani? Ama bir yanımda diyor ki ya olmazsa? Ben bu ikilemdeyim öyle diyeyim. Ama ben yine de aslında çok böyle. Yurt dışında yaşayım şu bu hani bu kadar meraklısı değilim. Hani bir şeylerin değişebileceğine inanan bir insanım her zaman. Yani ikilemdeyim diyelim.

Pars (18, Erkek) da tıpkı Çınar gibi Türkiye’ye dair umutları diri kaldığı sürece yurt dışında kalıcı bir yaşam kurmak istememektedir. Pars’ın ifadelerinde genel ekonomik koşulların ön plana çıktığı görülür:

Pars: Ben bir kere yurt dışına projeye çıkmıştım. Her şeyleri çok rahat gibi geliyordu bana mesela sabah 6’da kalkıp koşuya çıkıyordum gölün kenarına, insanlar o saatte balığa geliyordu. Romanya’da. Balığa çıkıyordu. Bizim buradaki emekli insanlar da simit satıyordu. Ya da başka yerlerde çalışmaya gidiyor. Maddi durumdan dolayı. Her şey daha rahat gibi geliyor.

Elif: Peki geçici olarak mı, kalıcı olarak mı yerleşmek istersiniz?

Pars: Buradaki durumlar düzelirse ya da benim yapabileceğim bir şey olursa geçici. Artık çok geçse kalıcı.

Yurt dışına geçici olarak gidip görmek ama kalmak istemeyen Seda (23, Kadın), yurt dışındaki “imkanlar” ön plana çıkmaktadır. Burada daha fazla işe yarayacağını düşündüğü için kalıcı olarak yerleşmek istemeyen ve henüz atanamamış bir öğretmen

olan Seda, yalnızca “oranın imkanlarını” gidip görmek ve buradakilere anlatıp vizyonlarını genişletmek istemektedir:

Elif: Peki hayatınızın belli bir döneminde kalıcı veya geçici olarak yurt dışında yaşamak istiyor musunuz, neden?

Cüneyt: Güzel bir şey.

Seda: Ya ben geçici olarak gidip görmek tabii ki de istiyorum çünkü burada olmayan çok şey orada var. Ama orada olmayan ne burada var (Gülüşmeler) ben merak ediyorum yani. Merak ediyorum görmek istiyorum ama kalır mıyım kalmam.

Elif: Neden?

Seda: Çünkü ben hani burada daha fazla işe yarayacağımı düşünüyorum ben dışarıda farklı bir şeye adapte olmaksızın buradaki insanların hani vizyonunu genişletip onlar gitmek istiyorsa gitsin hani onlara tabii ki oranın imkanlarını ben görüp anlatacağım ama ben gitmek istemiyorum yani.

Daha önceki planlarında “orada aldığı ışığı kendi ülkesine yansıtmak” olduğunu belirten Aylin (24, Kadın) ise kalıcılık ve geçicilik konusunda halen “kendi içinde bir savaş verdiğinden” bahsetmektedir. Ancak, “pek çok kişiye fayda sağlayabilecek düzeyde” olmasına karşın, kendisine ulaşmak için bir şey yapılmadığını, bu yüzden kalıcı göç fikrinin de ağır bastığını ifade etmektedir:

Aylin: Sence, her Türk genci gibi? Evet, kalıcı, geçici boyutunu çok tartışıyoruz. Şu an kendi içimde ve verdiğim bir savaş açıkçası bu. Ama en azından orada bir eğitim süreci yaşamak istediğimi kesinlikle biliyorum ve bunun için zaten uğraşıyorum bir noktada. Ama kalıcılık boyutu şu. Her zaman söylerim. Hani karanlıkta kalan yerler vardır yanında her zaman bir ayna taşı ve kendi ışığını ona yansıt. Hani eğer yurt dışına bir gün gidersem ilk baştaki planlarım bundan birkaç yıl önceki planlarım orada aldığım ışığı, kendi ülkeme yansıtabilmektir. Ama şu an baktığımda orada kalmak da ağır basıyor. Kendi içimde bir savaş veriyorum o yüzden ama gitmek istiyorum.

Elif: Orada kalmak neden ağır basıyor?

Aylin: Şöyle gerek ekonomik boyutu gerek değil ya direkt ekonomik boyutu. Bir kere ben zaten birçok niteliğe sahip bir insanım kendini farkında olan bir insanım. Ben bir noktada pek çok kişiye fayda sağlayabilecek bir düzeydeyim şu anki halimle dahi ki bir öğrenci için bu paha biçilmez bir olanak. Ama baktığım zaman beni bana ulaşmak için neler yapıyor? Benim üzerimden neler yapılıyor bunları da tartmam gerekiyor. Bu yüzden ağır basıyor kalacağım nokta.

Farklı ülkelerde tanıdıkları olduğunu ve “farklı bakış açıları kazanmak” için en az bir yılını yurt dışında geçirmek istediğini söyleyen Metin (26, Erkek), Türkiye’nin koşullarını kıyaslarken ülkeyi “yermenin” de bir anlamının olmadığını açıklamıştır:

Metin: Yine bir şeye kıyasladığımız zaman baktığımızda kötü değil bak. Yermek de iyi değildir her zaman. Bu böyle şu şöyle. Ama dünya geneline baktığımızda gerçekten bölüm olarak kötü yerde değiliz. Şöyle çizgiyi düşün, biz şurada falanız yani dünya çapında. Her konu için söylemiyorum. Bazısında kötü tarafa doğru gitmişiz de. İyi olduğumuz taraflar da var kendimizi de yermenin de bir anlamı yok yani. Kendine ben iyiyim dersem iyi olursun. Hep kötüyüm dersin artık gözünde biter yani. Hep huzursuzluk, Allah belanı versin ne biçim ülkede yaşıyoruz. Unuttum ya konu konuyu açıyor (Gülüyor).

Elif: Çok da kötü değiliz ama?

Metin: Değiliz o kadar da iyi olduğumuz taraflar da mutlaka vardır. Çünkü dünyanın yarısı şu anda musluktan su içemiyor. Dünyanın yarısı telefonu bilmiyor şu anda doğru mu? Galiba yanlış bilmiyorsam o da. Hiç araştırmadınız mı bunları?

Gençlerin yurt dışına yerleşme fikrini etkileyen bir başka unsur olarak “kişiye verilen değer”den bahseden Neva (29, Kadın)’ya göre ise “kişi kendi ülkesinde kaldığı zaman daha faydalı, daha verimli olabilir” ancak bu değersizlik hissi, kişilerin kendi ülkelerinde fayda sağlayamayacağını düşünmesine sebep olmaktadır:

Aslında bize gösterilen Avrupa şartları ama maalesef dayatılan Afrika şartları bile değil yani maalesef üzülerken söylüyorum. Bizim onlardan çok çok daha iyi yerlerde olmamız gerekiyor. Çok çok daha iyi faaliyetlerimiz olması gerekiyor. Ama bakıldığı zaman maalesef gösterilen ve uygulanan farklı olduğu için gençler de başka tercihlerde bulunmak zorunda kalıyor ve nitekim son on yıldır yapılan araştırmalar da gösteriyor ki beyin göçü Türkiye’den Avrupa ülkelerine çok çok fazla olmuş. İnsanlar o beyin göçü yani olmasaydı, kişi kendi ülkesinde kaldığı zaman daha faydalı daha verimli olabilir. Ama o şahsa o kişiye verilen önem o kadar az ki o kişi kendini değersiz hissedip kendi alanıyla ilgili birikimlerini ülkesine fayda sağlamayacağını düşündüğü için başka ülkelere mecburen göç etmek durumunda kalıyor. (Neva, 29, Kadın)

“Kişiye verilen değer” konusunda görüşme sırasında kendi yaşamından bir örnek veren Cüneyt (25, Erkek), kendisine 30 yaşına kadar genç olarak kabul eden devletin, halen öğrenci olmasına rağmen 25 yaşında Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) güvencesini kesmesini eleştirmiştir:

Ya ben şöyle yine benim kendi başıma gelen bir muhabbet. Yirmi beş yaşındayım diye devlet bana babamdan aldığım SGK güvencesini kesiyor. Şimdi bakıyorsun, devletin gençlik merkezlerinin de büyük ihtimal öyle, buradaki belediyenin merkezinin de büyük ihtimal öyle. On beş otuz yaş arası genç diyorsun. Genci ne noktada sahipleniyorsun ben herhangi bir hastaneye gitmek durumunda herhangi bir tedavi durumunda para vermek durumundayım. Üniversitedeyim üniversitede

olmama rağmen, öğrenci olmama rağmen bunu yaşıyorum. Bu noktada ben direkt şunu sorarım sosyal bir devletiz harikayız diyoruz. Harika bir sosyal devlet. Bu kadar bakıyor gencine yani.

Yurt dışındaki akranlarına yönelik algılarını incelemek istediğimizde elbette medya çağında her bir katılımcının yurt dışındaki akranlarının ne derece farklı ve benzer hayatlar yaşadığından haberdar olduğu görülmüştür. Yurt dışı tecrübeleri, sosyal medya, yurt dışında yaşayan tanıdıklar vasıtasıyla alınan çeşitli duyumlar ve arkadaşlıklar neticesinde her biri yurt dışındaki akranlarıyla bağ kuran katılımcı grubunda birkaç kişi için “Avrupa Birliği’nde yaşayan akranlarınızla birlikte düşündüğünüzde kendi yaşam koşullarınızı nasıl değerlendiririz?” sorusunu değerlendirmenin zorlayıcı olduğu, fazla yorum yapmak istemedikleri ya da gülerek karşılık verdikleri gözlemlenmiştir. Eczacılık Fakültesi’nde okuyan, kariyer kaygıları olan ve öğrencilik döneminde hizmet sektöründe çalışma deneyimleri bulunan Ceylin (22, Kadın), Youtube aracılığıyla keşfettiği bir gencin eğitim ve çalışma yaşamı ile kendi tecrübelerini karşılaştırmış; izlediği genç değişen her koşulda kendi ülkesinden maddi destek alırken, kendisinin çalıştığı işyerlerinden kazandığı paranın “insanın içini acıttığını” ifade etmiştir:

Şöyle ben yani bir sürü video izledim YouTube’dan. Adam çıkıyor bir anda bölümünü değiştiriyor, başka bir ülkeye geçiyor. Orada kendi ülkesi ona hem burs veriyor. Hala okumaya devam ediyor ama başka bir ülkeye geçmiş olduğu halde ülkesi burs veriyor. Üstüne bir de işte ne bileyim bölümün farklı bir yere geçti. Ne diye geçiyor onlarda bilmiyorum ama onun için ayrı burs da veriyor. Gidiyorlar bir de part time filan buluyorlar. Şey çalışma için güzel de oradan para kazanıyor. Bana anlattığı böyle, hikaye çok değişikti. Benim yaşadığımla çok farklı çünkü ben burada part time işte çalışıyorum. Saatliği 10 lira. Yani çalışıyordum. Saatliği 10 liraydı ve beyefendilerin, sahibinden bahsediyorum. Lokantanın bir tatlısı 16 liraydı. Yani bir saat çalışıp bir tane tatlısını alamıyordum. Bence bu bile yeterli. Aktivitelere gelmek istemiyorum bile. Çünkü bir yere gidiyoruz, cebimizden uçup gidiyor para. Kaç saat çalıştığım para. Yani insanın içi acıyor. Bu yeterli bence bu örnek.

KYK deneyimi olan bir öğrenci olduğunu vurgulayan Aylin (22, Kadın) ise kendisini Avrupa’daki gençlerle kıyaslamak yerine “Avrupa hapishanelerindeki mahkumlarla” kıyaslamayı seçmiş; suçlulara sunulan fırsatlarla iyi eğitim almalarının sağlandığını, ancak Türkiye’de “öğrenciyken, öğrenmek için açken” bu imkanlara sahip olamadıklarını; aksine, siyasetçiler tarafından, Türkiye’deki gençlerin Netflix üyelikleri olduğu için “o kadar da fakir olmamakla” itham edildiklerini; halbuki “dünyayla bağ kurmak için Netflix’ten başka bir şeyleri olmadığını” açıklamıştır:

Aylin: Evet bir kere ben KYK deneyimi olan bir öğrenciyim ki lisede de yurttta kaldım yine aynı şekilde. Ben Avrupa'daki öğrencileri geçtim. Ben Avrupa'daki hapisaneler ile ilgili de bir araştırma yazısı hazırlamış bir öğrenciyim aynı zamanda. Ben 2 fotoğraf, 2 yaşam. Bunları gördükten sonra ben kendimi kalkıp da Avrupa'daki gençle kıyaslamam. Avrupa'daki, hapisanede, oradaki insanla kıyaslayabilirim. Suçludur belki katildir belki ama ona sunulan fırsatlarla, yaşamlarla onlar çıktıkları zaman bazıları iki üniversite, üçü üniversite bitirmiş oluyorlar ve onlara o kadar iyi eğitimler veriliyor ki orada, birkaç dil öğrenip çıkanlar oluyor. Ve şöyle bir sistem var bazı ülkelerde sen okudukça senin suçundan da düşüyorlar bu süreyi. Hani bu şeydir seni dönüştürmektir. Çünkü ciddi anlamda bütün kötülükleri yenebileceğin bir araçtır eğitim. Bunu anlamış durumdalar ve biz burada öğrenciyken, öğrenmek için açken bizim kaldığımız koşullar bunu kıyaslamak bile istemiyorum, haddim değil çünkü. Hani çok affedersiniz ama biraz siyasal olacak, kusuruma bakmasın artık. Geçenlerde çok da geçmiş bir şey değil. Öğrencilerin Netflix'e harcadıkları ücretler, Spotify'a harcadıkları ücretler gündeme gelmişti. Demek ki o kadar da fakir değiller demişti bir sayın vekil isim vermiyorum asla. Öyle de şeyim (gülüyor) ama şu. Yaşıtlarımızın yaşadığı hayattan, gezdiği yerlerde benim arkadaşım var. İngiltere'de yaşıyor. Ki İngiltere'nin bir köyünde yaşıyor kendisi. Ve şimdiden nerelere gitmiş ya. Tokyo'ya gitmiş. Ya ve bunlar kendi okulu yapıyor, kendisi değil. Hani bireysel olarak da yapabilir. Çünkü o olanaklara sahip gider bir hafta çalışır ve gider. Yapar bunu. Bunu biliyorum. Ben bir hafta çalışınca hala şey oluyor. Bir hafta ful çalıştığımda ciddi anlamda 200 300 lira daha kazanmam gerektiğini hissediyorum. O da cep harçlığı yapmak için. Hani ben bunları tartışırken kimse gelip de Spotify'ıma karışamaz ya da Netflix'ime. Çünkü benim elimde başka bir şey yok. Bir şekilde benim dünyayla bağ kurmam gerekiyor ve elimde sadece onlar var. Dünyayı anlamak için Netflix'im var. Allah'ım ne kadar acınası bir cümle oldu bu başlığı buna atabilirsin (gülüşmeler). Dünyayı kavramak için Netflix'i var gençlerin. (Aylin, 22, Kadın)

Yurt dışına göç konusu azımsanmayacak kadar gençlerin gündemini meşgul etmektedir. Öyle ki görüşmecilerimizden biri, görüşmeye, yurt dışına göç serüveninin ilk adımı olan pasaport işlemlerini tamamladıktan hemen sonra gelmiştir. Gençlerin göç ve hatta iltica koşulları konusunda hiç olmadığı kadar fikir sahibi oldukları ve bu fikirleri hayal olmaktan öteye taşıdıkları görülmektedir. Ne var ki, katılımcılarımızın hiçbirisi kalıcı olarak gitme fikirleri olduğunu belirtmemiştir:

Laçın: Belki kalıcı olarak değil ama yani zamanının büyük bir çoğunluğunu orada geçirecek şekilde kalmak isterim.

Elif: Neden?

Laçın: Neden? Çünkü Türkiye her ne kadar sorunları olan bir ülke olsa da sonuçta burada doğdum, büyüdüm ve bütün çevrem burada. Burada her yeri tanıyorum, ne yapacağımı biliyorum. Hani

daha çok böyle bir şey. His hani evdeyim gibi his olur ya. O yüzden hani özlediğim için gelirim yani buraya. (Laçın, 21, Kadın)

...

Ben Türkiye'yi seviyorum ya canım vatanım. Ben başka bir yerde yaşayamam ben. Burası başka ya İzmir Türkiye ay bambaşka ben seviyorum çok güzel ya. Oraları da çok güzel ben Bulgaristan'a da gittim ve benim gittiğim taraflar tam bir Karadeniz'e benziyor bu arada yemyeşil böyle ağaçlar böyle ama burası ayrı şimdi. Sonuçta ana dilim. İletişim kurabildiğim bir yer. Orada o kadar iyi olabilir miyim bilmiyorum ama İngilizcem kötü. Diğer dilim de yok yani. (Makbule, 22, Kadın)

Genç işsizliği, çalışma şartları ve istihdam ile ilgili veriler, yurt dışında kariyer planlarını gençler için belki de her zamankinden daha anlamlı hale getirmiştir. Buna karşın gençlerin ülkeden tamamen kopmak konusunda yaşadıkları endişelerin, bulundukları yerde işe yaradıklarını hissetme arzularıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Olası bir gidiş fikrini ülkeye ya da topluma karşı bir nefret, kopuş ya da vazgeçiş duygusundan çok, bu zamana kadarki tüm çabalarının göz ardı edilmesine karşı duyulan bir hayal kırıklığından beslendiği çıkarımına ulaşmak mümkündür.

3.6. Kendinizi Nasıl Bir Genç Olarak Tanımlıyorsunuz?

Görüşmenin sonunda her bir katılımcıya herhangi bir detay vermeden aynı soru sorulmuş ve kendilerini nasıl, hangi ifadelerle tanımladıkları, kendilerini tanımlarken hangi konulara, kendilerini çevreleyen ve bu zamana kadar kendilerine sorulmuş hangi bağlamlara referans verdiklerine dikkat edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılar verdikleri yanıtlarda genel olarak “özgür olmaya çalışan” bir genç olduklarını ön plana çıkarmaktadır. Sonrasında, kaygılı, düşünceli, yorgun, enerjik, duyarlı, aktif, farkındalığı yüksek, sıradan ve yaşlı bir genç olarak tanımlamışlardır. Niteliksel olarak baktığımızda, gençlerin kendilerini içinde bulundukları sosyal ilişkiler ya da ideolojilerle ifade etmedikleri; ancak tüm bu sosyal ilişkiler ve ideolojik ağlar neticesinde kendilerini nasıl kurdukları ve kendilerini saran bu ağların kendilerine nasıl hissettirdikleri üzerinden tanımlamalar yaptıkları görülür. Bazı katılımcıların kendilerine “özgür” demek istediği ancak kendi şartlarını yeniden değerlendirdiklerinde “özgür bir gencim” diyemediklerini

fark ettikleri görülmüştür. Çınar, attığı her adımı, neyi neden yaptığını, her adımının kendisine olan etkilerini “sürekli düşünen bir genç” olduğunu açıklamaktadır:

Özgür ya da değil, bu ikisinin ortasında. Nasıl? Şimdi attığım her adımı düşünmek zorundayım. Ne yapıyorum mesela? Gönüllülük faaliyetlerine geliyorum. Bunu niye yapıyorum? Bunu düşünmek zorundayım. Çünkü ben bir gencim. Bu bana ne getirecek? Ya da bir iş yapıyorum, birisiyle konuşuyorum, onu yapıyorum, bunu yapıyorum. Bunların hepsi bana ne getirecek ne kazandıracak? Gelecekte beni ne bekliyor? Burada bulunduğum yerde bunları sürekli düşünen bir genç olarak hissediyorum. Ve sürekli düşünen bir genç olarak. ...Hani nasıl mesela gelecek kaygısı işte ekonomik kaygı. Sosyal kaygı vesaire. Hani bunları her insan gibi ben de düşünüyorum. Diğer insanlardan bir farkım olmadığını düşünüyorum. Düşünen bir genç olduğumu düşünüyorum. (Çınar, 24, Erkek)

Ceylin, enerjik bir insan olarak bilinmesinin yanında “hem aile hem ülke genelinden ötürü” içinden atamadığı bir öfkesi olduğunu ifade etmektedir:

Şey mi böyle. Agresif mi öyle tanımlama direkt kelime. Ben enerjik ama bir yandan çok agresif bir gencim. Biraz asiliğim var. Hem aile hem de büyük ihtimalle ülke genelinden ötürü bir içimden atamadığım bir öfke tarzı bir şey var ama genel olarak enerjik bir insan olarak bilinirim bunun yanında da saçma bir şekilde. Bu ikili birlikte yani. (Ceylin, Kadın, 22)

Seda, “hayatında derdin olmadığı bir günün bile olmadığını”, sürekli problemlerle uğraştığını, bu problemlerden şikayet edecek olsa, yine durumdan olumsuz etkilenenin kendisi olduğunu ifade etmiştir. Seda’nın kendisini, kendisini çevreleyen koşulların arasında sıkışmış olarak nitelediği görülmektedir ve ancak bu problemlerle baş edebildiği ölçüde gönüllülük faaliyetlerine devam edebilmektedir:

Seda: Ben de çok dertli bir genç olarak tanınılıyorum. Yani hayatımda derdin olmadığı bir gün bile yok. Çünkü insanlar böyle eğlenmeye dinlenmeye hani yeme içmeye zaman ayırabiliyorken. Ben de ayırabilirim ama ayıramıyorum çünkü hani özel hayatımda aile hayatımda sosyal hayatımda genel olarak hayatımda bir sürü problemler çıktığı için sürekli dertlerle uğraştığımız için dertli bir genç olarak tanınılıyorum. Hatta genelde böyle şeylerden şikayet edince sürekli yine bir şeylerden etkilenen ben oluyorum. O yüzden üzücü bir durum. Ama buna rağmen hedef kitleme çok güzel enerji veririm.

Cüneyt: Zaten o enerjiye sahip olmadı mı çıkmıyor kendisi genelde (Gülüyor).

Seda: Yani dertlerim var. Baş edebiliyorum o yüzden. Başaramasam zaten şu anda burada olmazdım (Gülüyor). (Seda, 23, Kadın)

İnci de kendisini özgür olarak tanımlamak isteyen ancak özgürlüğüyle değil, kısıtlılıklarıyla kendisini tanımlayabilen katılımcılardandır:

İnci: Mesela her istediğimize bir anda erişebiliyorsak da bulunduğumuz ülkede biz erişemiyoruz. Kimi yaşlılarımız bizden çok iyi durumdalarken biz aslında çok kötü durumda oluyoruz. Ve ben kendime bazen diyorum ben keşke öyle olabilseydim dediğim zamanlar da oluyordur. Maddi açıdan da özellikle hani. Neden bende yok kafasına oluyor. Örneğin gezmeyi çok seven bir insanım. Dünya turuna çıkmak. Yaşıtlarımın bazıları gidebiliyorken kendi maddi imkanlarıyla. Ben kısıtlanmış hissediyorum kendimi ve gidemiyorum hani. Bu konuda çok ikilemde kalmış durumdayım. Neden ben diye. (İnci, 22, Kadın)

İlgili sorularda daha çok adaletin sağlanması ve insan hakları boyutlarına dikkat çektiği görülen Laçın ise benzer şekilde, kendisini “pozitif düşünmek isteyen” ancak yaşadığı ülkenin etkisiyle pozitif düşünemeyen bir genç olarak tanımlamaktadır:

Nasıl başka. Mesela özgür dedim mesela. Aslında karamsar da bir gencim. Çünkü bu yaşadığım ülke de beni etkiliyor. Kendi düşüncelerim de beni etkiliyor yani. Daha çok hani pozitif düşünmek istiyorum ama düşünemiyorum bir şekilde hep kötü yanlarını düşünüyorum olayların. O yüzden biraz karamsarım. (Laçın, 21, Kadın)

“Kendinizi nasıl bir genç olarak tanımlıyorsunuz?” sorusuna “Avrupa’nın aradığı gencim” yanıtını veren Aylin, Avrupa’nın aradığı bir genç olarak kendisini tanımlarken, “farkındalığı yüksek”, “kendi kendisine yetebilen”, “özgüveni yüksek”, “öğrenmeye açık”, “hedefleri olan”, “sorumluluk sahibi” ifadelerini kullanmıştır. Turizm sektöründeki çalışma geçmişi üzerinden daha öncesinde de çok çalışmanın önemini vurgulayan Aylin, “zaman zaman yıpransa da tembelliğe düşse de” güneşin, en çok karanlığa sebat eden kişiler için açacağı düşüncesini kendisine sık sık tekrar ettiğini anlatmıştır:

Aylin: Ben Avrupa'nın aradığı gencim (Gülüşmeler).

Elif: Avrupa beni al.

Aylin: Avrupa beni al (Gülüşmeler). Canım Biden. Nasıl bir genç. Farkındalık. Farkındalığı yüksek bir genç olduğuma inanıyorum. Zaman zaman yıpransam da tembelliğe düşsem de olumsuzluğa, umutsuzluğa düşsem de her zaman kendimi şu şekilde tatmin ederim. Çünkü şu an anlattığımda belki çok parlak bir imaj çizdim sizin gözünüzde. Benim de yıprandığım düştüğüm kuyular oluyor. Ama ben kendimi bir noktada benden başka kimsenin kaldırmayacağını biliyorum. Eğer başkasını bekliyorsam beni kaldırması için zaten ben ölü yatırımım bana bir şey öğretmeyin. Ben hep bunu söylerim. O beklediğiniz süper kahraman gelip seni kaldırmayacak. Sen kendi içindeki kahramanı fark edip ona tutunup kalacaksın. Hani bir duvara yaslanmayacaksın. Bu çok

yorucu belki. Ama verdiği özgüven paha biçilemez. Özgüvenim çok yüksek. Fazla yüksek, hatta çok konuşkanım. Anlaşıldığı üzere. Başka ee öğrenmeye açık bir insanım. Bilginin köpeğiyim (Gülüşmeler). Böyle gelecek hedefleri olan bir insanım. O hedefler doğrultusunda çalışma sorumluluğuna sahip bir insanım. Tembelim yeri geldiğinde ama ölümüne tembelim (Gülüyor). Ama her zaman şunu söylüyorum. Çok karanlık şeyler yaşayacaksın, belki yağmurlarda ıslanacaksın. Ama o güneşin altında en çok sen göreceksin. Çünkü en çok sana açacak o güneş. Evinde oturan o değil. Bunu hep söylüyorum kendime. (Sessizlik) Bir düşünüyor. (Gülüşmeler). (Aylin, 24, Kadın)

Ailesinin mevcut koşullarından ötürü kendisini sürekli kısıtladığını, daha önce belirttiği kesin ideallerine ve hedeflerine karşın kendisini sürekli böldüğü ve ailesine yardımcı olmak için yurda yerleştiğini belirten; Avrupa’da geçici olarak yaşama isteği ama aynı zamanda Avrupa’da yaşama fikriyle kavgası olan; soruların her birini çok farklı yönleriyle düşünerek, kendisini ve araştırmacıyı, sözgelimi sıklıkla “karşısına alarak” konuşan Metin, nihayetinde kendisini “yorgun” olarak tanımlamıştır:

Elif: Peki son bir soru soracağım ben ee... Kendinizi nasıl bir genç olarak tanımlıyorsunuz?
Metin: yorgun. (Sessizlik). Hayat enerjim kalmadı ya. Gelecek ama gelecek ben biliyorum. Gelir bir enerji (Gülüyor). Güneş ışığı vuracak bir enerji alacağım oradan. D vitaminini dolduracağım. Sen daha iyi görüyorsun sen gördüğünü yaz ben boş yere konuşuyorum ya aman. (Metin, 26, Erkek)

Katılımcıların kendilerini tanımlarken, umutlarını, karakter özelliklerini, içinde bulundukları sosyal, ekonomik ve politik koşulların kendilerinde bıraktığı izleri duygusal olarak tarif ettikleri görülmüştür. Buna karşın, son yüz yılda kendilerine atfedilen hiçbir makro kimliği kendilerini tanımlamada kullanmamış; kendilerini etnik, milli, dini kimlikleri, politik duruşları ya da takip ettikleri öncü isimlerle tanımlamamışlardır. Gençler bir duruşta kararlı olmaktan daha çok yorgun; apolitik olmaktan daha çok da mücadelecidir. Mücadelelerini herhangi bir üst kimlikle tanımlamamaları, kendilerini politik sahnede görünmez hale getirse de tüm bu makro tanımların izlerini yaşamlarında taşıdıkları ve güncel bilgi/erişim olanaklarını kullanarak ve hala en etkili değişim öncüsü olarak kamusal alanda seçimler yapmaya devam ettikleri açıktır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Değişimin öncüsü olması sebebiyle kimi zaman “tehlikeli” bulunabilen genç kimliği, tercihlerinin ve davranışlarının öngörülemez hale gelmesiyle birlikte Türkiye’deki siyasal aktörler için son dönemde dikkatle incelenir hale gelmiştir. Bu öngörülemezlik yalnızca küresel düzeydeki gelişmelerle değil, Türkiye’nin kentleşme ve sanayileşme tecrübesiyle de doğrudan ilgilidir. Gençler artık metropol yaşamının getirdiği, cinsiyet eşitliği, kültür, çevre, hayvan hakları gibi kamusal sorunları dert edinmekte ve hem yaşam biçimi hem siyasal talepler anlamında kendi aileleri ile önceki dönemlerde hiç olmadığı kadar daha sert şekilde ayrılmaktadır. Gençleri bugünkü yaşam tarzları ve tercihleri ile değerlendirirken, bulundukları coğrafyanın ekonomik, siyasal, toplumsal koşullarıyla birlikte düşünmek, olguları, salt evrensel koşullar etrafında değerlendirmemek ve genel geçer kavramsallaştırmalardan olabildiğince kaçınmak bu tür özgün koşulları anlamada önemli olabilir.

Modern anlamda gönüllülük olgusunu da genel geçer anlamlarından sıyrıp Türkiye’de modernleşme süreci ve AB ilişkileriyle birlikte değerlendirdiğimizde, farklı koşulların bu alanda yerelde yürütülen çalışmaları nasıl şekillendirdiğini anlamak daha mümkün hale gelebilir. Bu haliyle, Türkiye’de gönüllülüğün düşük veya yüksek olmasından bağımsız olarak, gönüllülüğün, gönüllü olma koşullarını sağlayan kurum ve aktörler tarafından hangi eksikleri doldurmak için kullanıldığını ve Türkiye’de gençlerin gönüllülüğü tüm bu koşullar içinde nasıl anlamlandırıldığını incelemek, gençlerin toplumdaki bugünkü konum ve koşullarını değerlendirmek için de ilginç bir yol olabilir. İşsizlik, beyin göçü, ekonomik kaygılar, küresel salgın koşulları döneminde istediklerini alamayan, beklentilerini gerçekleştiremeyen; üzerlerine giderek daha fazla yüklenen ailevi ve ekonomik sorumluluklar sebebiyle zaman zaman beklentilerinden ve hedeflerinden feragat edebilen bu yaş grubunun gönüllülük tecrübesine ne tür bir anlam yüklediğini incelemek, gençlerin hem içinde bulundukları toplumu hem kendi yaşam koşullarını nasıl değerlendirdiğini anlamayı mümkün hale getirebilir.

Türkiye’de gençlerde kayıtlı gönüllülük oranının %8 olması (Habitat, 2020) kayıtlı, yani örgütlü gönüllülüğün kayıt dışı gönüllülükten farklı olarak süreklilik, düzenlilik ve zamanında hazır bulunma gibi yükümlülüklerle ilişkilidir. Bu açıdan

bakıldığında, gençlerin neden gönüllülüğe zaman ayıramadığının, eğitim ve istihdam politikalarına bağlı koşullarına dikkat edilmesi gerekebilir. Gençlerin canhıraş şekilde liseden üniversiteye, oradan iş bulma telaşına atılması, iş bulma ve geçimlerini sağlama konusundaki kaygıları ve ailelerine karşı sorumlulukları, zamanı kullanma tercihlerini doğrudan etkiliyor olabilir.

AB’de ve Türkiye’de de kırsal ve dezavantajlı bölgelere ulaşılma misyonu, gençlerin, herhangi bir sosyal ve ekonomik statü gözetmeksizin politika üretme süreçleri ile doğrudan ilişkilerinin ve bağlılıklarının güçlendirilmeye çalışılması, karar süreçlerine dahil edilmesi, “demokratik sivil katılımının” ve aktivizminin desteklenmesi ve fırsat eşitliğinin yaratılması başlangıçta eşitlikçi bir yaklaşımla aktif sivil katılımın sağlandığı görüşünü yansıtırsa da Bourdieu’nün *kültürel sermaye* ve *yeniden üretim* kavramlarıyla birlikte düşünüldüğünde, bahsedilen karar mekanizmalarına katılım sağlayacak olan gençlerin yine bu kültürel sermayeye sahip olan sosyo-ekonomik sınıftan çıkmakta olduğu, “proje götürülen gençlerin” sınıfsal konumlarından doğan sorunlarının göz ardı edildiği ve dezavantajlı konumlarının pekiştirildiği hususunu dikkate almak gerekecektir. Başka bir ifadeyle, gençleri eskisi gibi doğrudan ekonomik sınıf temelli bir ayrıştırmaya maruz bırakmadığını gösteren ama bu haliyle de gençleri içinde bulundukları sosyal bağlamdan kopardığı anlaşılan modern gençlik çalışmalarının öncelikli hedeflerinin, farklı ekonomik sınıflara mensup gençlerin sınıf temelli sorunlarına kalıcı çözümler aramaktan daha farklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu da gençlik çalışmalarında, sunduğu ve önelediği sosyo-kültürel koşullar sebebiyle ürettiği projelerin halihazırda kabul gören toplumsal değerlere uyumlanma temel prensibinin benimsendiğini düşündürmektedir.

Örgütlü gönüllülüğün gerektirdiği yaşam koşulları da bu yapının sınıfsallığını desteklemektedir. Öte yandan katılımcıların, gönüllülüğü birlikte gerçekleştirdiği insanlarla benzer değerleri paylaşmalarının öneminden sıklıkla bahsetmeleri dikkat çekmektedir. “Ortamı bozan”, “nasıl davranacağını bilmeyen” birileriyle aynı ortamda bulunmaktan rahatsız olacağını dile getiren bir katılımcı olduğu gibi gönüllülüğün birlikte yapılan bir eylem olmasına dikkat çekerek, birbirine “uyum sağlamanın” hatta “birlikte eğlenmeyi bilmenin” de gönüllülüğün bir parçası olduğunu ifade eden katılımcılar olmuştur. Nitekim yapılan araştırmalar gönüllülüğün katılımcılar açısından en büyük avantajının sosyal çevre edinme olduğunu ortaya koymaktadır (Davies, 2005). Sosyal

çevre edinme, gönüllü çevresi bakımından düşünüldüğünde katılımcılara farklı açılardan fayda sağlamaktadır. Genellikle, kendi sosyal çevresinde kendisi için beklentilerine uygun, kimi zaman kendisini destekleyen bir ortam bulamadıklarından bahseden katılımcılar için Gençlik Merkezi ve bu gibi yapılardaki yeni çevreler, kendini gerçekleştirmek ve karakterini yeniden tanımlamak için yeni bir alan sağlamaktadır. Katılımcılar buradaki sosyal yapının kişisel hedefleri için adım atmada, sorumluluk almada ve özgüven kazanmadaki etkilerinden bahsetmişlerdir. Gönüllülük çevresinde bulunmanın katılımcılar üzerindeki olumlu sosyal etkileri ailelerin de dikkatini çekmekte, ailelerin gönüllülük faaliyetlerini desteklemesi için önemli bir neden olarak karşımıza çıkmakta; gönüllü faaliyetleri doğrudan desteklediği görülen ailelerin destekleme nedeninin, gönüllülüğün gençlerin sosyal becerilerinin gelişimine olan katkısı olduğu görülmektedir. Buna karşın, ailelerin gönüllü çalışmalarına genellikle kayıtsız kaldığı, kimi zaman bu faydaları sorguladığı ve daha somut faydalara odaklandığı da görülmektedir.

Diğer her konuda olduğu gibi, gönüllülük konusunda da gençler attığı adımlarda ailelerinin mevcut sosyo-ekonomik durumunu göz önünde bulundurmamak durumundadır. Katılımcıların hem kariyer hem diğer kişisel tercihlerinde ailelerinin mevcut durum ve beklentilerinden etkilenmeleri, aile ile birlikte yaşamaları durumunda daha farklı bir boyut kazanabilmektedir. Katılımcıların aile evinde kalmalarının olumlu ekonomik etkilerine karşın, kadın ve erkeklerde ayrı olmak üzere, gençlerin psikolojik olarak ve yaşam tercihleri bakımından aile evinden zaman zaman olumsuz etkilenebildiği görülmektedir. Kadın katılımcılar, kimi zaman ailenin ev içi sorunlarını kendi sorumluluklarına önceleyip kimi zaman sosyal açıdan kendilerini kısıtlamak durumunda kalırlarken, ailenin bakımı altında olma konusunda erkek katılımcılara göre daha az kaygı duymaktadır. Aile evinde kalan erkek katılımcıların aileye ekonomik bağımlılık konusunda daha fazla baskı hissettiği, kadın katılımcıların ise yaşam tercihlerinin daha fazla yok sayıldığı ya da kendilerinin bu tercihlerden daha fazla feragat ettiği anlaşılmaktadır.

Katılımcıların gönüllülükle tanışması, gönüllülük fırsatının kendilerine sunulmasıyla mümkün olmaktadır. Örneklemimizde bulunan katılımcıların önemli bir kısmı, 2020 İzmir depremi sonrası şehirlerinde meydana gelen ve uzun süre etkileri

dinmeyen kargaşa için eyleme geçmek istediğini ve Gençlik Merkezi ile bu vesile ile tanıştıklarını, sonrasında örgütlündeki diğer faaliyetlere de devam ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri de küçüklüğünde kendi mahallelerinde gerçekleştirilen projeler vesilesiyle Gençlik Merkezi'nin varlığından haberdar olduğundan; o dönemde mahallesinde aktiviteleri gerçekleştiren kişilere özendiğinden ve üniversite yıllarında uygun koşullar oluştuğunda bunları kendisi de yapmaya giriştiğinden bahsetmiştir:

Ben Abla Ağabey Kardeş Projesini duydum. Böyle dokuz yaşında mıyım sekiz yaşında neyim. Bizim mahalleye geldi proje. Bayağı dezavantajlı bir mahallede oturuyorum ben. Hatta Eray Abilerin ilk geldiği mahalle bizim mahalleymiş (Gülüyor). O kadar yani. Ben zaten böyle küçüklüğümünden beri hep özeniyordum işte. Böyle insanlar gidiyorlar işte balon dağıtıyor, balon dağıtmasına bile özeniyordum gerçekten bir çocuğu mutlu ediyor orada böyle. Ne bileyim. Kediye mama veriyor ben bunu yapamıyorum, küçüğüm ya evden de çıkamıyorsun, sadece bisiklete binmeye, sokağa çıkabiliyorsun hani. O zamandan beri ben de bir şeyler yapayım, yapayım yapayım. En son üniversitede artık böyle bir şey olunca dedim. Yeter yani. Ben gidiyorum. Zaten şu an oradaki arkadaşlarımdan bir iki kişiyle falan konuşuyorum seksen kişilik sınıftan. Öylelikle geldim buraya. Bir tiyatroya başladım işte. Kişisel gelişim seminerleri vardı, onlarla devam ettim. Derken işte meslekteki üçüncü senem (Gülüşmeler). Cidden fosilim. Seneye dört olacak. (Seda, 24, Kadın)

Bu yanıtlar, gönüllülükle tanışma imkanlarının erken yaşta oluşturulmasının, bireylerin gönüllü yaşam tarzını benimsemesi ve hayatlarına yerleştirmesindeki önemini ortaya koymaktadır. Bir imkan yaratma ve alan açma olarak kıymetli olsa da gönüllülükle erken tanışma, gönüllü yaşam tarzını benimseyebilmenin tek kriteri değildir. Örgütlü gönüllülüğün kimlere ulaştığına dair soruya istihdam odaklı olarak bakıldığında; örneğin, düzenli bir işte çalışıyor olmanın aktivitelere zaman ayırmayı engelleyebileceği, gençlik merkezi katılımcılarının hali hazırda düzenli bir işte çalışmayanlardan oluşması ve katılımcıların genellikle okumakta oldukları bölümlerin istihdam alanlarının iktisadi ve sosyal bilimler ağırlıklı olması ile bu alanların Türkiye'deki istihdam koşulları dikkate alındığında gönüllülüğün sınıfsal boyutu görünür hale gelmektedir. Gönüllülük ve istihdam ilişkileri konusunu tartışırken dikkate alınması gereken bir diğer husus da gönüllülüğün halihazırda ilgili bakanlıklar tarafından istihdam hedefleriyle ilişkilendiriliyor olmasıdır (bkz. Kalkınma Bakanlığı, 2015). Bunların bir taraftan alan deneyimini artırırken bir taraftan işe yerleştirme sürecini geciktirme etkisinden

bahsetmek mümkün olabilir. Gönüllülerin genellikle gençlik çalışmaları alanında çalışma fikirleri olan ve bu alanda öğrenim gören kimselerden oluşması göz önüne alındığında, gençlik merkezinde gönüllü faaliyetlere katılma durumunun -her ne kadar sahada doğrudan bir istihdam beklentisine çoğunlukla dönüşemese de- gerçekleştirilen faaliyetlerin ne olduğundan bağımsız olarak, sosyal sermayeyi geliştirme bağlamında istihdam hedeflerini doğrudan beslediğini söylemek mümkün olabilir: Gençlik Merkezi etrafında sıklıkla farklı kurumlarla ve bu kurumların temsilcileriyle temasa geçebilme imkanları, gönüllüler için kendi alanlarıyla ilişkili olarak kendilerine bir çevre oluşturmayı mümkün hale getirebilmektedir. Buna karşın her ne kadar deneyime bağlı olarak gönüllüler içinde gayri resmi bir hiyerarşi oluşsa da istihdam düzeyinde bir yükseliş görülmediği, dolayısıyla istihdam imkanının yokluğunun bilincinde olan katılımcılar arasında bu açıdan nitelikli bir rekabet oluşmadığı gözlemlenmiştir. Gönüllülük, farklı ekonomik ve sosyal statüler arasında tanışma alanları yaratmakta, sosyal sermaye anlamında belli nitelik ve donanımlara ulaşma becerisi geliştirebilmiş bir genç kitlenin kendisini sınaması için alan yaratmaktadır. Ancak ne sosyo-ekonomik statü bakımından avantajlı konumda olan gençlerin dikkatini çekmekte ne de dezavantajlı gruptaki gençler için nitelikli ve sürekli bir çözüm merkezi olmaktadır. Gençlik Merkezi'ndeki kurs ve faaliyetlerin kısa süreli olması ve bir genci ilgili alanda tam donanıma kavuşturma gayesi taşınamaması konusunda bir gençlik çalışanının yaptığı yorumdan hareketle; gençler buradaki faaliyetlere katılım göstererek, dışarıda ne yapıp yapamayacağı ile ilgili fikir edinirler. Sonrasında isterlerse ve yapabileceklerini görürlerse, kendi başlarına bu alanda devam ederler ya da etmezler. Bu açıdan gençlik merkezleri, gençlerin kendi kapasitelerini, ihtiyaç ve imkanlarını fark etme fırsatı buldukları bir karşılaşma alanından ibaret olarak düşünülebilir. Bu durum, farklı zamanlarda farklı hedeflerle gençlik merkeziyle karşılaşmış ya da karşılaştırılmış olan gençlerin her seferinde benzer sosyo-ekonomik donanıma ve sosyal sermaye birikimine sahip olanlarının faaliyetlerde kalıcı hale gelmesiyle ilişkilendirilebilir.

Katılımcıların kariyer hedefleri değerlendirildiğinde, katılımcıların tamamının yurt dışında yaşamayı bir ihtimalden daha çok bir hedef ya da plan olarak önlerinde bulundurduğu görülmektedir. Buna karşın, katılımcıların hiçbiri, salt bir kopuş ya da vazgeçişle yurt dışında yaşama fikrinden bahsetmemiş, ikisi, ülkedeki koşullarının iyileşmesine yönelik umutlarının tükendiği noktada yurt dışında kalıcı olmayı

düşünebileceğini belirtirken, genellikle geri dönme isteğini “faydalı hissetme arzusu”nun beslediği görülmüştür. Beklentileri en iyi yaşam koşullarına sahip ülkelerde yaşamaktan ziyade; yaşadıkları toplumda “bir işe yaramak” ve “evlerinde olmak”tır. Kendilerini en çok özgür olmaya dair arzularıyla tanımlayan bu gençleri belki de gitme fikrine bu kadar zorlayan ne işe yaradıklarını ne de evlerinde olduklarını artık hissedemiyor olmalarıdır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara yönelik alanda çalışan ve politika üreten aktörelere için aşağıdaki tespit ve önerileri sıralamak mümkündür:

- Gönüllülükle tanışma imkanlarının erken yaşta oluşturulması, bireylerin gönüllü yaşam tarzını benimsemesi ve hayatlarına yerleştirmesinde önemlidir:
 - Gönüllülük çalışmalarının gençler için en önemli katkıları sosyal kimlik ve ifade becerilerinin gelişmesi, nitelikli çevreyle tanışma ve sistemli çalışma kültürüyle tanışma etkileri göz önünde bulundurularak her bireyin yerel düzeyde gönüllülükle erken tanışma koşullarının sağlanması, gönüllülüğün bir yaşam biçimi olarak benimsenmesine yardımcı olacaktır.
- Katılımcıların gönüllülükle tanışması, gönüllülük fırsatının kendilerine sunulmasıyla mümkün olmaktadır:
 - Gönüllülüğün vicdan ve hayırseverlikle özdeş tutulan tarafından öte, kamusal fayda vurgulanarak, gönüllü eylem kamu hizmeti sayılmalı ve gönüllü olmak gençler için feragat boyutunu aşarak gençliğin her kesimi için avantajlı bir seçim haline getirilmelidir.
- Gençlerin maddi gelir getiren bir iş bulma haricinde harcadıkları emek ve zaman hem kendileri hem aileleri için kaygı verici olabilmektedir:
 - Bunun önüne geçmek için gönüllülüğe ayrılan zamanın eğitim ve istihdam süreçlerinden bağımsız hale getirilebilmesi veya bu süreçlerde doğrudan somut etkilere dönüşmesi sağlanmalıdır.
- Örgütlü gönüllülüğün gerektirdiği yaşam koşulları, (düzenli katılımın gerekliliği vb.) bu yapının sınıfsallığını ön plana çıkarmaktadır. Katılımcıların, gönüllülüğü

birlikte gerçekleştirdiği insanlarla benzer değerleri paylaşımlarının öneminden sıklıkla bahsettikleri dikkat çekmektedir. Gençlik merkezi etrafında sıklıkla farklı kurumlarla ve bu kurumların temsilcileriyle temasa geçebilme imkanları, gönüllüler için kendi alanlarıyla ilişkili olarak kendilerine bir çevre oluşturmayı mümkün hale getirebilmektedir. Kendisini destekleyen bir ortam bulamadıklarından bahseden katılımcılar için gençlik merkezi ve bu gibi yapılardaki yeni çevreler, kendini gerçekleştirmek ve karakterini yeniden tanımlamak için yeni bir alan sağlamaktadır. Ancak gönüllülük çalışmaları gençleri sınıfsal olarak ayrıştırmakta, belli ekonomik koşulları yerine getirebilen gençleri beceri ve ağ oluşturma yönünden geliştirirken, kısıtlı erişime sahip olan gençler için yalnızca kısa vadeli yardım kampanyalarından ibaret kalmaktadır:

- Gönüllü ağı oluşturma hedeflerinin her gencin eşit düzeyde katkı sunabileceği ve katkı görebileceği şekilde yenilenmesi gerekir. Bu sebeple her gencin kendi etki alanında eşit bir şekilde becerilerini geliştirebileceği ve toplumsal fayda sağlayabileceği bir alan oluşturmaya özen gösterilmelidir.
- Katılımcıların aile evinde kalmalarının olumlu ekonomik etkilerine karşın, kadın ve erkeklerde ayrı olmak üzere, gençlerin psikolojik olarak ve yaşam tercihleri bakımından aile evinden zaman zaman olumsuz etkilenebildiği görülmektedir.
- Aile evinde kalan erkek katılımcıların aileye ekonomik bağımlılık konusunda daha fazla baskı hissetmektedir. Gelir getirme baskısı ve aileye karşı hissedilen sorumluluk genç erkeklerin gönüllü olma tercihini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Kadın katılımcıların kimi zaman ailenin ev içi sorunlarını kendi sorumluluklarına öneledikleri, yaşam tercihlerinin daha fazla yok sayıldığı ya da kendilerinin bu tercihlerden daha fazla feragat ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum kişisel gelişim, nitelikli çevre edinme ve kariyer planlarında genç kadınları geri plana itmektedir.
- Gençlerin birer olarak kamusal alanda etkili aktörler haline gelmesi, ekonomik, siyasal ve ailevi süreçlerden ne kadar etkilendikleriyle ilişkilidir.

- Gençlerin hane koşullarından bağımsız bireysel haklarının tanınması, barınma, beslenme ve kaliteli eğitime ücretsiz erişme gibi en temel haklarının yanı sıra sosyal beceri ve kültürel gelişimlerini destekleyecek özgürleştirici adımların atılması gerekir.
- Gönüllü katılımının artırılması politikaları geliştirilirken, gönüllülüğün işsizliği erteleyici bir ara unsur olarak düşünülmemeli, nitelikli iş gücü kaybının önlenmesi için gençlerin para kazanma ihtiyacı ile gelecekte para kazandıran bir işte çalışabileceklerine dair güvende hissetme ihtiyaçları yok sayılmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2008). Türkiye'nin ulusal gençlik politikası nasıl yapılandırılmalıdır?. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-20.
- Afşar, S. T. (2019). Gönüllülük Olgusunu Sosyolojik Teorilerle Anlama Denemesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, Yıl:2019 Cilt:7 Sayı:191, 27-58.
- Ağırdır, B. (2020). *Hikayesini arayan gelecek*. İstanbul: Doğan Kitap
- Atmaca, T. (2019). Sınıfsal Habitus ve Amor Fati'nin kesişim noktası: Meslek lisesi öğrencilerinin gözünden dezavantajlı eğitim hayatlarının değerlendirilmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(3), 899-920. doi: 10.14689/issn.2148-624.1.7c.3s.1m
- Avrupa Komisyonu. (2017). Ulusal gençlik politikasının uygulanması devlet memurları ve belediye çalışanları için eğitim modülü. Erişim tarihi: 22 Aralık 2021. Erişim adresi: <https://rm.coe.int/tur-implementation-national-youth-policytraining-module-national-muni/16807b92b1>
- Baran, A.G. (2013). Genç ve gençlik: sosyolojik bakış. *Gençlik Araştırmaları Dergisi* (1)1. ISSN: 2147-8473
- Barrett, M. and Brunton-Smith, I. (2014). Political and civic engagement and participation: Towards an integrative perspective. *Journal of Civil Society* 10, (1):5-28.
- Baş, H. (2017). Türkiye'de genç nüfus: sorunlar ve politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (2): 27, 225-288.
- Bauman, Z. (2014). *Siyaset arayışı* (2. Baskı). (Çev: T. Birkan). İstanbul: Metis.
- Bee, C. and Kaya, A. (2016a). Youth and active citizenship in Turkey: engagement, participation and emancipation. *Southeast European and Black Sea Studies*. 17:1, 129-143, DOI: 10.1080/14683857.2016.1232893

- Bee, C. and Kaya, A. (2016b). Between practices and demands: ambiguities, controversies and constraints in the emergence of active citizenship in Turkey. *Southeast European and Black Sea Studies*. 17:3, 301-324, DOI: 10.1080/14683857.2016.1244235
- Bora, A. (2011). Aile: en güçlü işsizlik sigortası. T. Bora, A. Bora, N. Erdoğan ve İ. Üstün (Der.), “*Boşuna mı okuduk?*” *Türkiye’de beyaz yakalı işsizliği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. ve Passeron, J.C. (2015). *Yeniden üretim*. (Çev: A. Sümer, Ö. Akkaya ve L. Ünsaldı). Ankara: Heretik.
- Bourdieu, P. ve Passeron, J. C. (2014). *Vârisler: Öğrenciler ve kültür*. (Çev: A. Sümer ve L. Ünsaldı). Ankara: Heretik Yayınları.
- Buğra, A. (2015). *Kapitalizm, yoksulluk ve Türkiye’de sosyal politika*. (7. Baskı). İstanbul: İletişim.
- Castells, M. (2006). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür İkinci Cilt: Kimliğin Gücü*. (Çev: E. Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Charities aid Foundation. (2021). CAF World giving index 2021 - a global pandemic special report. Charities Aid Foundation. Retrieved: 22.12.2021. Retrieved from: <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2021-publications/caf-world-giving-index-2021>
- Chisholm, L., Kovacheva, S. and Merico, M. (Eds.). (2011). European youth studies. Integrating research, policy and practice. Innsbruck: MA EYS Consortium.
- Coşkun, A. E. (2016). *Osmanlı’da yurt dışı eğitim ve modernleşme*. İstanbul: Büyüyenay
- Council of European Commission (2010). Country sheet on youth policy Turkey.
- Creswell, J.W. (2003). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (2nd edition). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Çakı, F. (2015). Türk Sosyolojisinde Yeni Bir Alan: Gönüllülük Araştırmaları. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3 (29), 185-209. Erişim tarihi: 26 Aralık 2021. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/561/5560>
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2021). Ulusal genç istihdam stratejisi 2021 – 2023. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. Erişim tarihi: 13 Ekim 2021. Erişim adresi: <https://www.csgeb.gov.tr/media/86869/ulusal-genc-istihdam-stratejisi-ve-eylem-plani-2012-2023.pdf>
- Çelik, K., and Lüküslü, D. (2018). Unemployment as a chronic problem facing young people in Turkey. *Research and Policy on Turkey*, 3 (2): 155-172.
- Çelik, K., and Lüküslü, D. (2012). Spotlighting a Silent Category of Young Females The Life Experiences of “House Girls” in Turkey. *Youth & Society*. 44. 28-48.
- Davies, B. (2005). *Youth work: a manifesto for our times*. Leicester: The National Youth Agency
- Demirbilek, M, Serpen, A, Turgut, A, Yaylı, E ve Yeşilfidan, B. (2017). Sosyal çalışma öğrencilerinin gönüllülük konusunda görüşleri: Ankara Üniversitesi örneği. *Avrasya Eğitim ve Sosyal Bilimler Bildirileri*, 7: 103-114.
- Dolejšiová, D., and García López, M. A. (Eds.), (2009). *European Citizenship In The Process Of Construction Challenges for citizenship, citizenship education and democratic practice in Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Ekman, J., and Amnå, E. Political participation and civic engagement: Towards a new typology. *Humaff* 22, 283–300 (2012). <https://doi.org/10.2478/s13374-012-0024-1>
- European Commission. (2021a). Erasmus+ Programme Guide Version 3. Retrieved: 1 January 2022. Retrieved from: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/document/erasmus-programme-guide-2021>

- European Commission. (2021b). Erasmus+ annual report 2020. Retrieved: 5 January 2022. Retrieved from: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7bda9285-5cc4-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-en>
- European Commission. (2015). EU Youth Report. ISBN: 978-92-79-53490-4 Retrieved: 26 December 2021. Retrieved from: <https://op.europa.eu/s/veSa>
- European Council. (2020). Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on the Framework for establishing a European Youth Work Agenda, *Official Journal of the European Union*, 2020/C 415/01.
- Eurostat. (2020). Being young in Europe today - family and society.
- Gozzo, S., and Sampugnaro, R. (2016). What happens? Changes in European youth participation. *Partecipazione e conflitto*, 9(3) 2016: 748-776, DOI: 10.1285/i20356609v9i3p748
- Göle, N. (1991). *Modern Mahrem*. İstanbul: Metis
- Güven, A. (2014). Gezi'nin dili: göstergebilimsel bir inceleme. *İnsan ve insan*, 2, 19-29.
- Habitat Derneği (2020). Türkiye'de gençlerin iyi olma hali araştırması 3 rapor sunumu. İstanbul. Erişim tarihi: 24 Aralık 2021 Erişim adresi: <https://habitatdernegi.org/wp-content/uploads/genclerin-iyiolma-hali-arastirmasi-3-rapor-sunumu.pdf>
- Henn, M., and Foard, N. (2014) Social differentiation in young people's political participation: the impact of social and educational factors on youth political engagement in Britain, *Journal of Youth Studies*, 17:3, 360-380, DOI: 10.1080/13676261.2013.830704
- İnanır, S. (2005). Bildiğimiz gençliğin sonu. *Birikim*, 196, 37-51.
- Kalkınma Bakanlığı. (2015). 10. Kalkınma Planı 2014-2018 Gençlik Çalışma Grubu Raporu. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı

- Kaya, A. (2020). Modernleşme sürecinde Türkiye’de gençlik hareketleri: örgütsel, düşünsel, fonksiyonel ve tarihsel bir değerlendirme (1865 – 1960). [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Kim, H., and Chung, J. (2010). Latent class modeling with covariates: two improved three-step approaches. *political analysis*, *Cambridge University Press*, vol. 18(4), 450-469.
- Kitanova, M. (2020). Youth political participation in the EU: evidence from a cross-national analysis, *Journal of Youth Studies*, 23:7, 819-836, DOI: 10.1080/13676261.2019.1636951
- Konda. (2018). Hayat tarzı – 10 yılda gençlerde ne değişti. KONDA İnteraktif. Erişim tarihi: 5 Nisan 2021. Erişim adresi: <https://interaktif.konda.com.tr/tr/Gencler2018/#firstPage>
- Konda. (2014). *Türkiye’de gençlerin katılımı 2013*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Konda. (2012). Türkiye Aile Yapısı Ocak 2012. KONDA Barometresi. Erişim tarihi: 4 Mayıs 2021 Erişim adresi: https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2017/03/KONDA_1201_TURKIYE_AILE_YAPISI.pdf
- Konda. (2011). Türkiye gençliği araştırması 2011. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi. Erişim tarihi: 7 Nisan 2021. Erişim adresi: <https://konda.com.tr/tr/rapor/turkiye-gencligi-arastirmasi/>
- Köylü, M. ve Güzel D. (Ed.). (2020). *Türkiye’de kamu çalışanı lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks ve artıların durumu 2020 yılı araştırması*. Ankara: Kaos GL Derneği, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi
- Lefebvre, H. (2016). *Modern dünyada gündelik hayat*. (Çev: I. Gürbüz). İstanbul: Metis.

- Levitas, R. (1990). Educated hope: Ernst Bloch on abstract and concrete utopia. *Utopian Studies*, 1(2), 13-26. Retrieved: 21 February 2021. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/20718998>
- Lüküslü, D. (2020). İmtiyazlı bir kitleden işsizler ordusuna değişen gençlik algısı. *Alternatif Politika*, 12(2), 336-352.
- Lüküslü, D., Uzun B. ve Taşkın, Y. (2019). *Gençler konuşuyor: gençlerin gözünden dindar-seküler eksenli kutuplaşma*. İstanbul: TÜSES Yayınları.
- Lüküslü D, and Osmanoğlu B. (2018). Youth work in Turkey: a sector newly emerging and marked by political competition. *Social Sciences*, 7(2):31. <https://doi.org/10.3390/socsci7020031>
- Lüküslü, D. (2016). Creating a pious generation: Youth and education policies of the AKP in Turkey. *Southeast European and Balkan Studies* 16: 637–49. DOI:10.1080 / 14683857.2016.1243332
- Lüküslü, D. (2015a). *Türkiye'nin 68'i: Bir Kuşağın Sosyolojik Analizi*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Lüküslü, D. (2015b). *Türkiye'de "gençlik miti": 1980 sonrası Türkiye gençliği* (5. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lüküslü, D. (2013). Necessary conformism: An art of living for young people in Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 48, 79-100.
- Lüküslü, D. ve Yücel, H. (Ed.). (2013). *Gençlik halleri 2000'li yıllar Türkiye'sinde genç olmak*. Ankara: Efil.
- Mak Danışmanlık. (2020). Türkiye Geneli Gençlik Araştırması. Erişim tarihi: 2 Ocak 2022. Erişim adresi: <https://www.makdanismanlik.org/mak-danismanlik-genclik-arastirmasi/>
- Mardin, Ş. (2021). *Yeni Osmanlı düşüncesinin doğuşu*. (14. Baskı). İstanbul: İletişim.

- Mardin, Ş. (2019). *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895–1908*. (22. Baskı). İstanbul: İletişim.
- Motti-Stefanidi, F., and Cicognani E. (2018). Bringing the European Union closer to its young citizens: Youth active citizenship in Europe and trust in EU institutions, *European Journal of Developmental Psychology*, 15:3, 243-249, DOI: 10.1080/17405629.2017.1423052
- OECD. (2021). Employment Outlook 2021: Navigating the COVID-19 Crisis and Recovery. OECD. Paris. Retrieved 26 December 2021. Retrieved from: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/5a700c4ben/index.html?itemId=/content/publication/5a700c4ben>
- Oktaç, F. Sentuna, M., Cenk, M., Gorbil, V. and Sener, T. (2009). Youth policy in Turkey in E. Bornemark and V. Gorbil (Eds). *Introduction to Youth Policy: Swedish and Turkish Perspectives*. Sweden: Ungdomsstyrelsen.
- Osterman, K.F. (2000). Students' need for belonging in the school community. *Review of Educational Research*, 70(3), 323–367. <https://doi.org/10.3102/00346543070003323>
- Özdemir, M. (2018). Ağ Toplumu ve Siyasal Hareketlilik: Ağ Toplumunda Siyasal İktidarın Konumu. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 2 (4), 127-138. Erişim tarihi 26 Aralık 2021. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mad/issue/35960/462824>
- Pew Research Center. (2019). The generations defined. Retrieved 19 February 2021. Retrieved from: https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/ft_19-01-17_generations_2019/
- Quintelier, E. (2007). Differences in political participation between young and old people, *Contemporary Politics*, 13:2, 165-180, DOI: 10.1080/13569770701562658

- Smith, M.K. (2013). What is youth work? Exploring the history, theory and practice of youth work. The Encyclopedia of Informal Education. Retrieved: 26 December 2021. Retrieved from www.infed.org/mobi/what-is-youth-work-exploring-the-history-theory-and-practice-of-work-with-young-people/
- Social Progress Imperative. (2021). 2021 Social progress index executive summary. Retrieved: 22 December 2021. Retrieved from: https://www.socialprogress.org/static/9e62d6c031f30344f34683259839760d/2021%20Social%20Progress%20Index%20Executive%20Summary-compressed_0.pdf
- Sora. (2005). Political Participation of Young People in Europe – Development of Indicators for Comparative Research in the European Union (EUYOUPART) Deliverable 17: Final Comparative Report. Retrieved: 24 December 2021. Retrieved from: www.sora.at/images/doku/euyoupart_finalcomparativereport.pdf
- Şentuna, M. (2009). Türkiye’deki gençlik ve spor ile ilgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının gençlik politikalarının değerlendirilmesi ve bir model örneği. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı, Bolu.
- Şentürk, M., Adıgüzel, Y. ve Turan Tüylüoğlu, B. (Ed.). (2016). *Üniversitede gönüllü olmak üniversite öğrencilerinin gönüllülük algıları eğilimleri ve deneyimleri araştırması İstanbul Üniversitesi örneği*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Tekindal, M. (2017). The position of the youth in political participation. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17 (39), 119-140. DOI: 10.21560/spcd.vi.375476
- Tezcan, M. (1997). Gençlik sosyolojisi ve antropoloji araştırmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları*, 178. s.111-195.
- TGSP. (2020). Türkiye’nin gençleri 2020. Erişim tarihi: 3 Ocak 2022. Erişim adresi: <https://tgsp.org.tr/tr/dokumanlar/arastirmalar-14>

- Toksöz, G. ve Elveren, A.Y. (2018). Türkiye'de beyin göçü yazını ve bir alan araştırması. *Gürhan Fişek'in izinde ortak emek ortak eylem içinde*. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Topcu, M. ve Biçimveren, L. (2020). Türkiye’de Bölgesel Genç İşsizlik: Belirleyiciler Cinsiyete Göre Değişken mi?. *Journal of Economic Policy Researches*, 7 (2), 51-67. DOI: 10.26650/JEPR727340
- TÜİK (2021a). Tüketici Fiyat Endeksi [Haber Bülteni]. Erişim tarihi: 26 Aralık 2021. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tuketici-Fiyat-Endeksi-Kasim-2021-37389>
- TÜİK (2021b). İşgücü İstatistikleri, III. Çeyrek: Temmuz-Eylül, 2021 [Haber Bülteni]. Erişim tarihi: 26 Aralık 2021. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Ocak-2021-37486>
- TÜİK. (2020). Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2020. Erişim tarihi: 3 Ocak 2022. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yasam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2020-37209>
- UN Volunteers. (2018). 2018 State of the World’s Volunteerism Report. Retrieved: 22 December 2021. Retrieved from: https://www.unv.org/sites/default/files/UNV_SWVR_2018_English_WEB.pdf
- Üstel, F. (2016). *"Makbul Vatandaş"ın Peşinde: II. Meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Walther, A., Lüküslü, D., Loncle, P. and Pais, A. (2021). Regimes of Youth Participation? Comparative Analysis of Youth Policies and Participation across European Cities. *Young*, 29(2), 191–209. <https://doi.org/10.1177/1103308820937550>
- Warth, A. (2013). *Gençlerin hayatla baş etme stratejisi olarak gönüllülük*. D. Lüküslü ve H. Yücel (Ed.). Ankara: Efil. s. 247-269.
- Williamson D. H., Coussée, F., Verschelden, G., Van, D.W.T., and Medlinska, M. (2010). *The history of youth work in Europe: Relevance for youth policy today Volume 2*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

- Yaman, A. (2021). Kamu politikası analizi bağlamında Türkiye'nin gençlik politikası. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 45-71.
- Yavuz, S. ve Altıntaş, S. (2020). *Belediyeler için Gençlik Hizmetleri Rehberi*. Ankara: İdealkent
- Yılmaz, T., Kişioğlu, H. ve Sözcan, Z. (2020). Uluslararası gönüllülük araştırmaları: ABD ve Türkiye özelinde panoramik bir bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25 (4), 587-598. Retrieved from: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduiibfd/issue/57376/807923>
- Yılmaz, T., Fidan, F. ve Karataş, V. (2010). İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Sonuçları: Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Bireylerin Tutumları (Bir Alan Araştırması). *Journal of Social Policy Conferences*, 0 (48), Retrieved: 1 December 2022. Retrieved from: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/890/9890>
- Yılmaz, V. ve Oy, B. (2014). *Türkiye'de gençler ve siyasi katılım: sosyo-ekonomik statü fark yaratıyor mu*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Yurttagüler, L, Oy, B. ve Kurtaran, Y (Ed.). (2014). *Özerklik ve Özgürlükler Açısından Türkiye'de Gençlik Politikaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

İnternet Kaynakları

http1. Youth 4 Europe. (2020). About the Y4E project. <https://youthforeurope.eu/about-youth-for-europe/> (Erişim tarihi: 01.01.2022).

http2. Youth 4 Europe. European Youth Goals: 2019-2027. <https://youthforeurope.eu/european-youth-goals-2019-2027/> (Erişim tarihi: 19.02.2021).

http3. Dünya Bankası Veritabanı. <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.1524.NE.ZS?end=2019&start=2014> (Erişim tarihi: 01.01.2022)

http4. Erasmus+ hakkında bilgi notları ve istatistikler <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/resources-and-tools/statistics-and-factsheets> (Erişim tarihi: 05.01.2022)

http5. 2021 Social Progress Index rankings. <https://www.socialprogress.org/index/global> (Erişim tarihi: 22.12.2021)

EK – 1. Nitel Araştırma Katılımcıları Listesi

Tablo 4. *Nitel Araştırma Katılımcı Listesi*

	<i>YAŞ</i>	<i>CİNSİYET¹⁸</i>	<i>KOD</i>	<i>OKUDUĞU FAKÜLTE</i>
1	23	E	İlgaz	Mühendislik Fakültesi
2	21	E	Yekta	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
3	23	K	Parla	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
4	29	E	Engin	Mezun
5	29	K	Neva	Açıköğretim Fakültesi
6	27	E	Eren	Mezun
7	26	E	Metin	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
8	24	E	Çınar	Açıköğretim Fakültesi
9	18	E	Pars	Spor Bilimleri Fakültesi
10	22	K	Ceylin	Eczacılık Fakültesi
11	23	K	Seda	Edebiyat Fakültesi
12	25	E	Cüneyt	Edebiyat Fakültesi
13	22	K	İnci	Edebiyat Fakültesi
14	21	K	Laçın	Edebiyat Fakültesi
15	22	K	Makbule	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
16	24	K	Aylin	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

¹⁸E: Erkek, K: Kadın

EK – 2. Nitel Araştırma Soruları

1. Size göre gönüllülük nedir?
 - a. Sizce gönüllü katılımın düşük veya yüksek olmasını etkileyen en önemli sebepler nelerdir?
2. Gençlik Merkezi'nde ne tür aktivitelere katılıyorsunuz, neler yapıyorsunuz?
3. Gençlik Merkezi'ne nasıl/neden başlamıştınız?
4. Gençlik Merkezi'ndeki aktivitelere katılmanızın sizin için en büyük avantajları nelerdir?
5. Sizce Gençlik Merkezi'ndeki aktiviteler nasıl/ne tür gençlere hitap ediyor?
6. Gençlik Merkezi'nin, hedef kitlesinin talep ve beklentilerini etkili bir şekilde karşıladığını düşünüyor musunuz? Nasıl?
7. Kendi aile yapınızın ve aile içi ilişkilerinizin bu faaliyetlere katılmanızla ilgili tavrı nasıldır?
8. Okul yaşamınız ve sosyal ilişkileriniz bu kurumdaki faaliyetlerinizi gerçekleştirmenizde sizi destekliyor mu?
9. Genel olarak bir organizasyonun/merkezin faaliyetlerine katılmanızı etkileyen özellikler nelerdir?
10. Bir faaliyete başvurduğunuz, katıldınız; peki faaliyete devam etmek için hangi özelliklerin ya da koşulların sizin için uygun olmasına dikkat edersiniz?
 - a. Hangi durumlarda faaliyetlere devam etmekten vazgeçersiniz?
11. Gençlik Merkezi'ndeki faaliyetlere katılmaya başlamadan önceki hedeflerinizle karşılaştırdığınızda faaliyetlere katıldıktan sonra beklentilerinizin dışında nelerle karşılaştınız/neler gözlemlediniz?
12. Gençlik Merkezi'nde birlikte zaman geçirdiğiniz kişiler okulunuzda/sosyal yaşamınızda vakit geçirdiğiniz kişilerden ne kadar farklı?
13. Gençlik Merkezi'ndeki faaliyetlere katılmanız sonucunda kendinizde sosyal, kişisel, ailevi, maddi veya duygusal olarak farklılıklar oldu mu:
 - a. Geleceğe dair planlarınızda farklılıklar oldu mu?
 - b. Kişisel ilgilerinizde farklılıklar oldu mu?
 - c. Hayata bakış açınızda farklılıklar oldu mu?
14. Sizce gençlerin ekonomik koşullarının iyi veya kötü olması buradaki faaliyetlere katılma durumlarını nasıl etkiliyor?

15. Sosyal medyayı ne sıklıkla kullanıyorsunuz?
- Sıklıkla ne tür hesapları/kişileri takip ediyorsunuz?
 - Ne tür hesapları/kişileri takip etmiyorsunuz?
 - Paylaşım yaparken dikkat ettiğiniz belli prensiplerinizi veya çekinceleriniz var mı? (Asla yiyecek paylaşmam, siyasi içerikleri beğenmem, gibi)
 - Varsa, neden?
16. Hayatınızın belli bir döneminde kalıcı veya geçici olarak yurtdışında yaşamak istiyor musunuz, neden?
- Geçici ise, neden geçici?
17. Avrupa Birliği'nde yaşayan akrabalarınızla birlikte düşündüğünüzde kendi yaşam koşullarınızı nasıl değerlendirirsiniz?
18. Türkiye'deki gençlerin istihdamı ve işsizlik tartışmalarını nasıl değerlendirirsiniz?
- Gelecekteki iş/kariyer beklentileriniz nelerdir?
 - Bu beklentileri gerçekleştirmeye kendinizi ne kadar yakın hissediyorsunuz?
 - Geleceğe yönelik kariyer planlarınızla Gençlik Merkezi'ndeki çalışmalarınızın bir bağlantısı var mı?
19. İş ve kariyer beklentilerinizin gerçekleşmemesi durumunda geçiminizi sağlamak için nasıl bir yol izlemeyi düşünüyorsunuz?
20. Ailenizle birlikte mi yaşıyorsunuz?
- Bunun bir genç olarak sizin için olumlu ve olumsuz tarafları nelerdir?
21. Ailenizin kariyer ve geçim planlarındaki belirleyiciliği nasıldır?
22. Siz kendinizi nasıl bir genç olarak tanımlıyorsunuz?
23. Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?